

**MİTHAT FENMEN'İN SANAT YAŞAMI VE
PIYANO EĞİTİMİNE KATKILARI ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA**

Özgün COŞKUNER
Sanatta Yeterlik Tezi
Danışman: Prof. Dr. Uğur TÜRKMEN
Haziran, 2020
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI
SANATTA YETERLİK TEZİ

MİTHAT FENMEN'İN SANAT YAŞAMI VE
PİYANO EĞİTİMİNE KATKILARI
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Hazırlayan
Özgün COŞKUNER

Danışman
Prof. Dr. Uğur TÜRKMEN

AFYONKARAHİSAR 2020

Bu tez çalışması; Afyon Kocatepe Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri
Koordinasyon Birimi'nce desteklenmiştir. Proje No: "18.SOS.BİL.13"

YEMİN METNİ

Sanatta Yeterlik tezi olarak sunduğum “**Mithat Fenmen’in Sanat Yaşamı ve Piyano Eđitimine Katkıları Üzerine Bir Araştırma**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı dűşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’ da gűsterilen eserlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

22/06/2020

Özgün COŞKUNER

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

İmza

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Uğur TÜRKMEN

Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Nesrin KULA DEMİR

: Prof. Dr. Zafer KURTASLAN

: Doç. Çağhan ADAR

: Doç. Hüseyin Bülent AKDENİZ

Müzik Anasanat Dalı Sanatta Yeterlik Programı öğrencisi Özgün COŞKUNER’ in “**Mithat FENMEN’in Sanat Yaşamı ve Piyano Eğitimine Katkıları Üzerine Bir Araştırma**” başlıklı tezi, 22.06.2020 tarihinde saat 14.00’ de Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği’ nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek () oy birliği – () oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

MİTHAT FENMEN'İN SANAT YAŞAMI VE PİYANO EĞİTİMİNE KATKILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Özgün COŞKUNER

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI

Haziran, 2020

Danışman: Prof. Dr. Uğur TÜRKMEN

Bu araştırma, Mithat Fenmen'in eğitimciliği, idareciliği, icracılığı, besteciliği ve yayıncılığı gibi özelliklerini tespit etme amacını taşımaktadır. Nitel yöntemin kullanıldığı araştırmada doküman taraması ve derinlemesine görüşme tekniğinden faydalanılmıştır.

Araştırma kapsamında Mithat Fenmen'in ailesi, meslektaşları ve öğrencileriyle görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın, Mithat Fenmen'in eğitimcilik, icracılık, bestecilik, araştırmacılık ve yayıncılık yönlerinin ortaya çıkmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte Fenmen'in bestecilik, araştırmacılık, yayıncılık yönlerinin bilinmesi ve tanıtılmasının hem profesyonel hem de amatör müzisyenler için faydalı olacağı düşünülmektedir. Araştırma, Fenmen'le ilgili yapılan oldukça detaylı bir çalışma olup, daha sonra yapılabilecek Fenmen'le ilgili proje ve etkinlikler için zemin hazırlayacak yapıya sahiptir. Ayrıca, Fenmen'le ilgili bugüne kadar yapılmış yeterli sayıda çalışma olmaması bakımından da önem taşımaktadır. Araştırmada, Fenmen'in usta bir eğitimci ve piyanist olduğu, müzik eğitimde yararlanılacak kaynaklar ortaya çıkardığı, ancak bestelerinin pek bilinmediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Biyografi, eğitim, Mithat Fenmen, piyano.

ABSTRACT

A RESEARCH ON MİTHAT FENMEN’S ART LIFE AND PIANO EDUCATION

Özgün COŞKUNER

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF MUSIC**

June, 2020

Advisor: Prof. Dr. Uğur TÜRKMEN

This research, aims to determine the characteristics of Mithat Fenmen as an educator, director, performer, composer and publisher. Qualitative methods of document scanning and in-depth interview technique were used in the research.

Within the scope of the research, interviews were conducted with Mithat Fenmen’s family, colleagues and students. It is thought that the research will led to the emergence of Mithat Fenmen’s education, performance, composition, research and publishing. As the same time, it is though that it will be beneficial for both professional and amateur musicians to know and introduce Fenmen’s composition, research and publishing aspects. The research is a very detailed study about Fenmen and it has the structure to prepare the ground for the future projects and activities related to Fenmen. It is also important in terms of the lack of sufficient studies on Fenmen to date. In the research, it was concluded that Fenmen is a master educator and pianist, he had created resources to be used in music education, but his compositions are not well known.

Keywords: Biography, education, Mithat Fenmen, piano.

ÖN SÖZ

Sanatta Yeterlik programı sürecinde ve bu çalışmanın gerçekleşmesinde büyük rolü olan, tecrübesini, bilgisini, sabrını ve desteğini esirgemeyen ve akademik hayatta örnek aldığım insanlardan olan danışman hocam Prof. Dr. Uğur TÜRKMEN'e, araştırmamı destekleyen Öğretim Üyesi Nermin FENMEN'e, çalışma sürecinde katkılarıyla destek olan Dr. Öğr. Üyesi Bertan RONA'ya ve Öğr. Elm. Filiz YILDIZ'a, tecrübesinden ve çalışkanlığından fayda gördüğüm sevgili ağabeyim Doç. Dr. Sonat COŞKUNER'e, bu günlere gelmemde üzerimdeki emeği büyük olan aileme ve son olarak veri toplama aşamasında bana destek olan, bu çalışmada ve akademik hayatımdaki en büyük destekçim sevgili eşim Selin Ece COŞKUNER'e teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunarım.

Özgün COŞKUNER
2020, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ	ii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN İÇERİĞİ

1. EĞİTİM	3
1.1. MÜZİK EĞİTİMİ.....	4
2. ÇALGI EĞİTİMİ	6
2.1. PİYANO EĞİTİMİ.....	8
2.2. PİYANO EĞİTİMİNDE PEDAGOJİK YAKLAŞIMLAR	10
3. MESLEKİ MÜZİK EĞİTİMİ VEREN KURUMLAR	13
4. CUMHURİYET DÖNEMİ KÜLTÜR SANAT POLİTİKASINDA PİYANO EĞİTİMİ	15
5. HARİKA ÇOCUK YASASI	18
6. BİYOGRAFİ VE MONOGRAFİ	20
7. MİTHAT FENMEN	20
7.1. YAŞAMI	21
7.1.1. Doğumdan Vefatına Mithat Fenmen	21
7.1.1.1. Çocukluğu.....	21
7.1.1.2. Eğitim Yılları.....	22
7.1.1.3. Mesleki Yaşamı	24
7.1.1.4. Emekliliği	25
7.1.1.5. Vefatı	26
7.2. AİLESİ.....	26
7.3. GÜNLÜK YAŞANTISI.....	31
7.4. GÖREVLERİ.....	31
7.4.1. Yöneticilik Anlayışı	35
7.4.2. Uluslararası İlişkileri	36
7.5. KİŞİLİĞİ.....	36
7.5.1. Hayata Bakış Açısı	37
7.6. YETİŞTİRDİĞİ EĞİTİMCİLER VE SANATÇILAR.....	37
7.7. SANATÇI KİŞİLİĞİ	38
7.7.1. Yorumculuğu	39
7.7.1.1. İlk Konseri	40
7.7.1.2. Son Konseri	40
7.7.1.3. Solo Konserleri	40
7.7.1.4. Oda Müziği Konserleri	41

7.7.1.5. Orkestralı Konserleri	43
7.8. BESTECİLİĞİ.....	43
7.8.1. Oda Müziği Ve Orkestracılığı.....	44
7.9. EŞLİKÇİLİĞİ.....	45
7.10. EĞİTİMCİLİĞİ	48
7.10.1. Eğitim Öğretim Strateji ve Teknikleri	50
7.10.2. Küçük Çocuklara Yaklaşımı	51
7.10.3. Türk Bestecilerine Bakış Açısı	53
7.10.4. Piyano Tekniği ve Müzikalite Anlayışı	53
7.10.5. Öğrenci Konserleri	54

İKİNCİ BÖLÜM

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

1. TEZ	55
2. MAKALE VE BİLDİRİ	55
3. ESERLERİNİN KAYITLARI.....	55
4. ANMA KONSERLERİ	56
5. BELGESEL.....	56
6. RADYO PROGRAMI.....	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİTHAT FENMEN'İN SANAT YAŞAMI VE PİYANO EĞİTİMİNE KATKILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

1. ARAŞTIRMANIN AMACI	57
2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	57
3. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI.....	57
4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	57
5. TANIMLAR.....	58
6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	58
6.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	58
6.2. ÇALIŞMA GRUBU	58
6.3. VERİLERİN TOPLANMASI	59
6.4. VERİLERİN ANALİZİ.....	59
7. ARAŞTIRMANIN BULGULAR VE YORUMLARI.....	59
7.1. MİTHAT FENMEN'İN YAYINLARI	59
7.1.1. Kitapları	59
7.1.2. Dergiciliği	61
7.2. MİTHAT FENMEN'İN ESERLERİ.....	61
7.2.1. Tüm Eserlerinin Listesi	61
7.2.2. Eserleri Hakkında Kısa Bilgiler	62
7.2.2.1. Orkestra Eserleri	62
7.2.2.2. Oda Müziği Eserleri.....	63
7.2.2.3. Piyano Eserleri.....	64
7.2.2.4. Bale Müziği Eserleri.....	64
7.2.2.5. Şan Eseri	65
7.3. MİTHAT FENMEN VE DERLEMECİLİK	65

7.4. ÖDÜLLERİ	66
7.5. KENDİSİNE DUYULAN SAYGI VE SEVGİ	67
7.5.1. Öğrencilerinin Dilinden Mithat Fenmen	67
7.5.2. Meslektaşların Dilinden Mithat Fenmen	77
7.5.3. Ailesinin Dilinden Mithat Fenmen	86
7.5.4. Gözlem ve Anılar	91
7.6. MİTHAT FENMEN ARŞİVİ	92
7.6.1. Kartpostalları	92
7.6.2. Notaları	96
7.6.3. Fotoğrafları	100
7.6.4. Kayıtları	109
7.6.5. Afiş ve El Broşürleri	110
7.6.6. Performans Görüntüsü	116
SONUÇ VE ÖNERİLER	117
KAYNAKÇA	121
EKLER	123
ÖZGEÇMİŞ	126

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kültür Bakanlığı'ndan Gönderilen Emeklilik Tebligatı.....	25
Şekil 2. Türk-Alman Kültür Merkezi Tarafından Gönderilen Görev Yazısı.....	32
Şekil 3. CSO Müdürlüğü'nden Gönderilen Görev Yazısı.....	33
Şekil 4. Çocuk Esirgeme Kurumu Tarafından Gönderilen Görev Yazısı.....	33
Şekil 5. ABD Dış Hizmetleri Tarafından Gönderilen Görev Yazısı.....	34
Şekil 6. Paris Büyük Elçiliği Tarafından Gönderilen Görev Yazısı.....	35
Şekil 7. Derleme Araştırmaları Yapan Heyetle Birlikte.....	66
Şekil 8. Chopin'in Piyanosu.....	93
Şekil 9. Chopin'in Notasından Oluşan Bir Kart.....	94
Şekil 10. Ahmet Adnan Saygun'un Mithat Fenmen'e Gönderdiği Kart.....	95
Şekil 11. Necil Kazım Akses'in Mithat Fenmen'e Gönderdiği Kart.....	95
Şekil 12. Fransa'daki Eğitimi Sırasında Ailesinin Gönderdiği Kart.....	96
Şekil 13. Piyano parçası "Köyden Geçerken".....	96
Şekil 14. Senfonik Şiir "Balıkçılar".....	97
Şekil 15. Mabellete Dua.....	98
Şekil 16. Konçertino.....	99
Şekil 17. Mithat Fenmen Piyanosunun Başında.....	100
Şekil 18. Mithat Fenmen Öğrencisi İdil Biret ile Birlikte.....	101
Şekil 19. Mithat Fenmen Öğrencisi Selman Ada ile Birlikte.....	102
Şekil 20. Mithat Fenmen Öğrencisi Fazıl Say ile Birlikte.....	103
Şekil 21. Mithat Fenmen Ulvi Cemal Erkin ve Cemal Reşit Rey ile Birlikte.....	103
Şekil 22. Mithat Fenmen İdil Biret ve Ahmet Adnan Saygun'la Birlikte.....	104
Şekil 23. Mithat Fenmen.....	104
Şekil 24. Mithat Fenmen Futbol Takımıyla Birlikte.....	105
Şekil 25. Mithat Fenmen Kemancı Suna Kan'la Birlikte.....	106
Şekil 26. Mithat Fenmen Kemancı Fethi Kopuz'la Birlikte.....	106
Şekil 27. Mithat Fenmen'in Askerliğinden Kareler.....	107
Şekil 28. Mithat Fenmen Ailesiyle Birlikte.....	107
Şekil 29. Mithat Fenmen Almanya'da.....	108
Şekil 30. Mithat Fenmen İngiltere'de.....	108
Şekil 31. Mithat Fenmen Trende Veda Ederken.....	109
Şekil 32. Mithat Fenmen Konser Afışı.....	110
Şekil 33. Mithat Fenmen CSO Konser Broşürü.....	111
Şekil 34. Mithat Fenmen ve Odnoposoff Keman - Piyano Resitali.....	112
Şekil 35. Mithat Fenmen ve Ali Kemal Kaya Obua-Piyano Resitali.....	113
Şekil 36. Mithat Fenmen ve Ahmet Borcaklı Şan-Piyano Konseri.....	114
Şekil 37. Mithat Fenmen TRT Stüdyo Konseri.....	115
Şekil 38. Mithat Fenmen Paris Resitali.....	115

KISALTMALAR DİZİNİ

ADK	: Ankara Devlet Konservatuvarı
ADOB	: Ankara Devlet Opera ve Balesi
CSO	: Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası
DOBGM	: Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü
GÜGEF	: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi
HÜADK	: Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MMM	: Mûsikî Muallim Mektebi
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

GİRİŞ

Çalgı eğitimi, günümüzde eskiye kıyasla daha çok ilgi görmekte ve önemsenmektedir. İnsanlar, motor becerilerinin gelişmesi ve sosyalleşmek için çalgı eğitimini günlük hayatlarının bir parçası hâline getirmektedirler. Meslekî müzik eğitimi kurumlarının yarı zamanlı ve tam zamanlı uygulamalarıyla birlikte, özengen (amatör)eğitim, çalgı eğitiminde oldukça önemli bir yer tutmaktadırlar. Türkiye’de, çeşitli müzik okulları kendi bünyesinde sanatsal etkinlikler gerçekleştirerek, insanları hem özengen(amatör) hem de profesyonel müzik hayatı için teşvik etmektedirler.

Geçmiş yıllarda meslekî müzik okullarında görev yapmış değerli eğitimcilerden kimilerinin adları akıllara nadiren gelmektedir. Bu da, onlar hakkında yeteri kadar çalışma yapılmadığının ve adlarının yaşamadığını göstermektedir. Biyografik ve monografik çalışmalar, geçmişte yaşamış önemli kişilerin ve onların eserlerinin hatırlanması için oldukça önemlidirler.

Eğitimci ve sanatçı Mithat Fenmen, özellikle küçük çocukların piyano eğitimiyle ilgilenmiş ve dünya çapında başarılı öğrenciler yetiştirmesiyle dikkat çekmiş, insan sevgisini hayatının merkezine oturtmuş ve bu özelliği, başarılı eğitimciliği ve sanatçılığıyla harmanlandığından, çevresi tarafından sevilen ve takdir edilen bir kişi olmuştur. Fenmen eğitimciliği ve sanatçılığının yanı sıra, yayınladığı kaynaklarla da adından söz ettirmiştir. Bu yayınlar, öğrenciler, öğretmenler, profesyonel ve amatör müzisyenler için temel bir kaynak niteliğindedir.

Bu araştırmanın, Fenmen’in eğitimci ve sanatçı kimliğindeki önemli noktaları öne çıkaran özgün bir çalışma olacağı, Fenmen’le ilgili yapılacak çalışma, proje ve etkinlikler için önemli bir kaynak teşkil edeceği öngörülmektedir. Araştırma, Mithat Fenmen’in piyanistlik ve korrepetitörlüğünü içeren sanatçılığı, eğitimciliği ve kişilik özellikleriyle birlikte, idarecilik, bestecilik ve araştırmacılık yönlerini ortaya koyma amacı taşımaktadır. Bu araştırma, Fenmen’le ilgili yeterli çalışma olmaması bakımından başlı başına önem teşkil etmekle birlikte, öğrencilere yaklaşımı, çalışma prensibi, yorumculuğu ve idareciliğinin bilinmesi açısından önemlidir. Bunlarla birlikte, araştırmacı-yayıncı olan Fenmen’in hem yayınladığı yazılı kaynakların hem de bestelerinin tanıtılması, analiz edilmesi ve piyano eğitimi dağarcığına katkı sağlaması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Fenmen’in yayınlarının meslekî müzik okullarında müfredata alınması da araştırmanın amaçları arasındadır.

Fenmen’le ilgili detayları içeren bu çalışmanın yöntemi, tarama modelini esas alan betimsel bir nitel araştırmadır. Doküman taraması yapılan çalışmada derinlemesine görüşme tekniğinden faydalanılmıştır. Veri toplama sürecinde ilgili kişilere görüşme tekniğı uygulanmıştır. Mithat Fenmen’in 8 öğrencisi, 4 meslektaşı ve 1 aile ferdi olmak üzere toplam 13 kişiye yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiştir. Araştırmanın sınırlılıklarında ise, hem Fenmen’in uzun yıllar boyunca yaşamış olması hem de öğrencilerinin, ailesinin ve meslektaşlarının büyük bir çoğunluğunun aynı şehirde yaşamasından dolayı başta Ankara, kısmen ise İstanbul illeri olmuştur. Mithat Fenmen’in ailesinden temin edilen çeşitli belgeler (nota, fotoğraf, broşür, afiş, gazete haberleri, kartlar, öğrencilik notları) gibi materyaller de doküman taraması açısından da araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Bunlarla birlikte, Fenmen’le ilgili dolaylı yoldan yayınlanan kitaplardan da faydalanılmıştır.

Mithat Fenmen’le ilgili yapılmış önceki çalışmalardan farklı olarak bu çalışma, yalnızca ansiklopedik bilgiye yer vermekle kalmamış, doküman taraması sonucunda ulaşılan veriler monografik bir yapı içerisinde irdelenmiş ve hakkındaki görüşlere yer verilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, eğitim, çalgı eğitimi, müzik eğitimi kurumları, harika çocuk yasası, biyografi ve araştırmayla ilgili tanımlar ve diğere ayrıntılara yer verilmiştir. İkinci bölümde, araştırmanın yöntemine ait unsurlardan bahsedilmektedir. Üçüncü bölüm Mithat Fenmen özelinde olup, Fenmen’in yaşamı, ailesi, görevleri, kişiliğı, öğrencileri, Fenmen hakkında yapılan çalışmalar ve etkinliklerin yanı sıra, sanatçılığı, besteciliğı ve eğitimciliğı gibi çok yönlü özelliklerine değinilmiştir. Dördüncü bölümde ise, Mithat Fenmen’in besteleri ve yayınlarından oluşan eserleri, derlemeciliğı ve ödüllere değinilmiştir. Öğrencilerinin, ailesinin ve meslektaşlarının görüşlerine de yer verilen bu son bölümde, Fenmen’in kişisel arşivinden ulaşılan farklı çeşitlerde belgeler de yer almaktadır.

En son olarak ise, bu çalışmanın ortaya çıkardığı sonuçlara ve Mithat Fenmen’le ilgili bundan sonra neler yapılabileceğine dair önerilere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN İÇERİĞİ

Bu bölümde, eğitim kapsamında, çalgı eğitimi, piyano eğitimi hakkında başlıklar bulunmaktadır. Sonrasında ise, meslekî müzik eğitimi veren kurumlara, üstün yetenekli çocuklar için uygulanan yasa, biyografi hakkında kavramlara yer verilmiştir. Ayrıca, araştırmanın amacı, önemi sınırlılıkları ve araştırmada yer alan tanımlarla ilgili bilgiler mevcuttur.

1. EĞİTİM

Eğitim, insanların belirli bir amaca göre yetiştiği, kültürlendiği, çeşitli alanlarda bilgi ve beceri kazanmasına yönelik planlı bir süreçtir. Bu süreçte, bireye yetenekleri doğrultusunda davranış kazandırılması sağlandığı gibi, gelişim sağlanmak istenen alanda da nitelik kazandırılması hedeflenmektedir. Doğal yollarla insan, doğumundan ölümüne kadar eğitimin içinde olup, önce ailede başlayan eğitim daha sonraları okul çatısı altında devam etmektedir. Eğitimle ilgili görüşlerini Ergün, şu şekilde açıklamıştır; “Eğitim, insanın içinde var olan yetenekleri büyüme ve olgunlaşma sırasında uyarmak ve olumlu yönde desteklemektir. Bunun için yetişkinlerin çok yönlü yardımlarının yanı sıra, kişinin gelişimine uygun bir de “çevre” veya öğrenme ortamı gerekmektedir. Eğer bu çevre iyi düzenlenirse, öğrenci, fazla bir yabancı yardıma ihtiyaç duymadan kendi biyolojik ve sosyal varlığını ortaya koyabilir. Bir kişinin kendini şekillendirmesinde, kendi şahsiyetini ortaya koymasında içinde yaşadığı toplum ve kültür çok önemlidir” (2014: 2).

İnsanî duygu ve düşüncelerin estetik bir bütünlükle sunulması, kültürler arası etkileşim açısından sanatın dili ile mümkündür. “Dünyada toplumların genel amaçları uygarlaşmaya yöneliktir. Bu nedenle sanat ve teknoloji sürecinden geçme koşulu kaçınılmaz bir gerçektir. Böylelikle günümüzde duyarlı, dengeli ve sağlıklı bir toplumun en önemli koşullarından birisi sanat eğitimidir” (Özer, 2013: 15).

Günümüzdeki eğitim biçimi, insanın yeteneklerinin ve yatkın olduğu yönlerinin geliştirerek hayatında yön çizmesi hedeflenmektedir. Sanat eğitimi, bireyin içinde var olan yaratıcılık özelliklerinin ortaya çıkarılıp kullanılması açısından oldukça önemlidir. Müzik sanatı da insanın yaratıcı yönlerini ortaya koymada ilk sıralarda yer almaktadır. Müzik, coşku ve hayranlık verici özelliklerinden dolayı insanlık tarihinin her evresinde

var olmuştur. İnsanî duyguların sesler yoluyla ifade edilmesinde ve düşüncelerin ifadesi ve estetik yönüyle sanat dalları arasında özel bir yere sahip olup, güzel sanatlar eğitiminin bir parçasıdır. Evrensel bir sanat olan müzik sanatı, kendi içinde çok fazla türlere ayrılmakta olup, dünyada ve ülkemizde, bu türlere göre eğitimi verilmektedir.

1.1. MÜZİK EĞİTİMİ

Müziğin insan hayatındaki önemi ve işlevi, kaçınılmaz bir gerçektir. Toplumların kültürel düzeyinin yükselmesinde müzik, çok önemli bir yer tutmaktadır. Eski uygarlıklarda matematik ve astronomiyle beraber müzik eğitiminin de verilmesi, müzik eğitiminin insanlık için ne kadar gerekli ve önemli bir eğitim alanı olduğunu ortaya koymuştur. “Müziğin eğitim aracı olarak kullanılması, dini törenlerde yer almasına dayandığından çok eski bir geçmişe sahiptir. Tarih boyunca her toplumun müziği tapınmanın bir yolu bir aracı olarak gördükleri ve ibadetlerinde yer verdikleri bilinmektedir” (Türkmen, 2017: 3). İnsan yaşantısındaki bazı değişmez gerçekler ve gereklilikler müzik eğitiminin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Müzik eğitiminin var oluşu ve gerekliliğiyle ilgili görüşlerini Uçan, şu şekilde ifade etmiştir;

“Müziğin bireysel, toplumsal, kültürel ve ekonomik işgörülerinin insan yaşamındaki yeri ve önemi, onun, hem etkili bir eğitim aracı, hem de önemli bir eğitim alanı haline gelmesine neden olmuştur” (1994: 24). Müzik eğitimiyle ilgili bir diğer tanımı ise Uslu, şu şekilde ifade etmiştir; “Müzik eğitimi, kişiye müziksel davranışlar kazandırma ve bu davranışları giderek geliştirme ortamı sağlayan planlı, programlı ve yöntemli uygulanan bir süreçtir. Bu süreçte, bireyin müzik eğitimi yoluyla, özellikle müziksel çevresi ile olan iletişim, etkileşim ve paylaşımının artırılması hedeflenmektedir” (2012: 580).

Birey, hangi meslek dalıyla ilgilenirse ilgilenir, çocukluğunda müzik eğitimi almış olması, hem sosyal hayatına hem de ruh haline pozitif etkileri olacaktır. Aşkın, erken yaş müzik eğitimiyle ilgili görüşlerini şu şekilde vurgulamıştır; “okul öncesi eğitimde de müziğin önemli bir yeri vardır. Beraber oynayan çocuklarda genellikle ortak söylenen tekerlemeler başlıca müzik etkinliklerini oluşturur. Bu etkinlikler, çocukların beraberce bir gruba dâhil olabilmelerini ve sosyal olarak gelişmesini sağlar” (2004: 34).

Pamir ise, müzik eğitiminin kazanımlarıyla ilgili görüşlerini şu şekilde belirtmiştir; “Müziğin temel eğitiminde ilk amaç, çocukta müzik sevgisini uyandırmak,

hayal dünyasını, müzik imgesini geliştirmek, ritim duygusunu ve kulak duyarlılığını kesinleştirmektedir” (1983: 5).

İnsanın kendini ifade etmesi, sosyalleşmesi, özgüven kazanması ve müzik yapabilmesi açısından oldukça önemli bir yere sahip olan müzik eğitimi, ülkemizde ve dünyada farklı türlerde çeşitli kurumlarca verilmektedir.

Müzik eğitiminin türleri arasında, genel müzik eğitimi, amatör(özengen) müzik eğitimi ve meslekî müzik eğitimi yer almaktadır.

Genel Müzik Eğitimi; Örgün eğitim sisteminde, okul öncesi dönem, ilköğretim ve lisede, herkese verilen zorunlu ve seçmeli müzik eğitimidir. Müziğin insanlık için önemi göz önünde bulundurulduğunda, her bireyin ortalama müzik bilgisine sahip olması gerektiği düşünölen ve bu düşünöceye göre planlanan bir eğitim biçimidir. “Genel müzik eğitimi, okul yaşamında uygulamaya dayalı, birkaç alandan biridir. Yapısı gereği, dil, sanat, estetik, oyun, bilim ve teknolojiyi içinde barındıran bir alandır. Öğrencilerin bireysel, toplumsal, kültürel yönlerini beslerken, olumlu davranışlar kazandırmada etkin bir rol üstlenebilir. Fakat bütün bunların gerçekleşebilmesi etkin öğretim yöntemlerini kullanmayı, eğitimde kullanılan öğretim yöntemlerini de bu alana uygulayarak daha etkili sonuçlar almayı gerektirir” (Türkmen, 2017: 43).

Amatör (Özengen) Müzik Eğitimi; Yeteneğin değil, isteğin ön plânda olduğu bu eğitim biçimi, her yaşa yönelik, müziği meslek edinmemiş/edinememiş ancak hayatında yer vermek isteyen, müziğe ilgi duyan ve tatmin olmak isteyen kişilere çeşitli kurslar, özel dersler ve müzik dersaneleri tarafından verilen müzik eğitimidir. İtalyanca, “amare (sevmek)” fiilinden türeyen kelime, “amatöre (seven, özenen)” anlamında olup, bireyin yakın çevresinin yardım etmesiyle aşama kaydedilen amatör müzik eğitimine ülkemizde talep oldukça fazladır”. Türkiye’de müziğe amatörce ilgi duyan geniş bir kitlenin olduğu söylenebilir. Bu eğitimin etkili ve verimliliği, süreci, ortamları, niteliği, yaygınlığı vb. konularda eksiklikler olmakla birlikte, özel dersaneler, dernekler, belediye halk evleri gibi kurum ve kuruluşlarda amatör müzik eğitimi sürdürölmektedir”.

Meslekî Müzik Eğitimi; Müziğin dallarından herhangi birini meslek edinmek isteyen kişilere yönelik verilen eğitim biçimidir. Meslekî müzik eğitimi, konservatuvarlar, eğitim fakölteleri müzik eğitimi bölümleri, güzel sanatlar liseleri,

güzel sanatlar fakülteleri müzik bilimleri bölümleri ve müzik ve sahne sanatları fakülteleri tarafından verilmektedir.

“Akademik eğitim sistemi, usta-çırak yöntemiyle birlikte, görsel algıyı destekleyici nota, metot, yazı vb. görsel malzemelerden çokça yararlanan, müzik sanatı ve bilimi ile ilişkili disiplinlere yönelik dersler ve eğitimler yoluyla gelişimin desteklendiği bir yöntemdir” (Parlak, 2017: 236).

Bu eğitim biçiminde, ders kaynakları sistematik bir şekilde planlanır ve sabittir. “Müziği meslek olarak seçmek isteyen kişilere yöneliktir. Bu nedenle mesleğin getirdiği müziksel davranışları kazandırmayı amaçlar ve bu süreç uzman kişilerce yürütülür. Meslekî müzik eğitimine başlayabilmek için, belli düzeyde müzik yeteneğine sahip olunduğunu gösteren, müzik yetenek sınavlarında başarılı olunması zorunludur” (Tarman, 2006: 10).

Müzik eğitiminin kapsadığı alanlar arasında, işitme eğitimi, müzik teorisi, ses eğitimi ve çalgı eğitimi yer almaktadır.

2. ÇALGI EĞİTİMİ

Müzik eğitiminin alt dallarından birisi, çalgı eğitimidir. Belirlenen bir çalgı üzerinde, planlı ve sistematik bir çalışma süreci izlenerek, o çalgı üzerinde gerekli teknikler kullanımı öğrenilerek, çalma becerisinin elde edilmesi amaçlanmaktadır. Başlangıç çalgı seçimi aşamasında öğrencinin hangi çalgıyı istemesinin yanı sıra, fizikî yapısı da önemli rol oynamaktadır. Bu aşamada, öğrencinin çalarken kullanacağı uzuvları, çalgı eğitimcileri tarafından gözetilerek en uygun çalgıya yönlendirilir ve öğrencinin eğitim hayatını sağlıklı bir şekilde sürdürmesine zemin hazırlanmaktadır. Bunların ötesinde, öğrencinin çalgısını sevmesi, çalışma isteğinin olması da mutlaka gerekmektedir. “Bir öğrencinin çalgısında başarılı olması da, öncelikle çalgıyı sevmesinden geçmektedir. Çünkü sevgi, bir işi başarmanın neredeyse yarısını oluşturur. Sevgi olduğu sürece, öğrenci kendiliğinden çalışma ihtiyacı duyacak ve başaracaktır” (Somakçı, 2017: 488). Çalgılar, vurmali, telli-tezeneli, yaylı, tuşlu, üfleli şeklinde sınıflara ayrılmaktadır. Her sınıftaki çalgılar, yapıları itibariyle kendilerine özel çalım teknikleri içermektedir ve uzman eğitimciler tarafından bilgi ve becerileri öğrencilere aktarılır.

Çalgı eğitimi, uzun bir eğitim süreci gerektirdiğinden öğrencinin sabırla ve disiplinli bir şekilde çalışması, başarılı olması için gerekmektedir. Bu noktada,

eğitimciye çok önemli görevler düşmektedir. İlk başlarda öğrenci tarafından karmaşık algılanan çalgı eğitiminde, eğitimci, öğrenciyi korkmadan, severek çalışması için teşvik etmeli, mümkün olduğunca sevdirmeli ve çalışmasını sağlamalıdır. “Öğretmenlerin bu uzun öğrenme sürecinde çok önemli rolü vardır. Öğrencilere olabildiğince yapıcı ve olumlu yaklaşımları, onları pedagojik yöntemlerle motive etmeleri, konserlerle ödüllendirmeleri ve doğru örnek olmaları, bu süreç içinde önemli yer tutar” (Alıcı, 2012: 733).

Müzik yeteneğinin mutlaka olması gereken çalgı eğitiminde, bir o kadar gerekli başka bir unsur da çalışma isteği ve devamlılığıdır. Yetenek düzeyi daha az bir öğrencinin, daha yetenekli olanına göre daha fazla çalışmasıyla, çalışkan öğrencinin öbüründen iyi bir seviye yakalaması olasıdır.

Çalgı eğitiminde, öğrencinin derslerde çalıştığı eseri/parçayı bir performansla sergilemesi, çalış tekniklerine hâkim olması ve repertuarı tanınması beklenmektedir. Bunların yanında, ilgili çalgının bakımı onarımı, korunması gibi bilgiler de çalgı eğitiminin bir parçası olup, çalgının verimliliği için gerekli bilgilerdir. Eğitimciler tarafından çalgı eğitiminin aşamalı olarak, kolaydan zora, basitten karmaşığa doğru bir metot içinde verilmesi tavsiye edilmektedir ve uygulanmaktadır. Her öğrencinin yetenek ve algı düzeyi farklı olacağından, çalgı eğitimcisinin de bu farkları dikkate alarak öğrenciye yaklaşması, hem öğrencinin rahat algılayıp öğrenmesini, hem de eğitimcinin daha yararlı olmasını sağlayacaktır. Müzik eğitiminde öğrenci çalgı çalmayı öğrenerek müzisyenlik düzeyini arttırabilmektedir. “Bu nedenle çalgı öğretim elemanlarının üzerine büyük görevler düşmektedir. Bu görevleri yerine getirebilmek için öğretim elemanları öncelikle sistematik bir yaklaşımla ders programı hazırlamalıdır. Konular işlenirken de yukarıda da bahsedildiği gibi somuttan-soyuta, yalından-karmaşığa ve bilinenden bilinmeyene ilkeleri göz önünde bulundurularak, kolay, anlaşılır bir yol izlenmesi, içerik örneklerinin seçiminde ise konuya ve öğrenci düzeyine uygun olması öğrenci başarısı açısından daha faydalı olacaktır” (Somakçı, 2017: 490).

Fransız müzik teorisyeni, öğretmen ve besteci Albert Lavignac, çalgı eğitimi sürecinde olması gereken ölçütleri şu şekilde ifade etmiştir;

- Çalgı eğitiminde ders saatleri başlangıçta her gün 15 dakika, sonra iki günde bir 30 dakika, sonra haftada üç kez 1 saat. ileriki zamanlarda ise dört veya beş saate çıkarılabilir.

- İki aydan iki seneye kadar uzatılabilen başlangıç derslerini öğretmen dikkatle takip etmeli, çocukta beliren müziksel becerileri not etmeli ve nereye gidildiği ve gidileceği bilinmelidir.

- Çocuk altı yaşından evvel çalgı eğitimine başlatılmamalıdır.

- Çalgı eğitimine yavaş, sükûnetle ve şiddetli olmadan başlanmalı.

- Çalışma saatleri yavaş yavaş, derece derece artırılmalıdır.

- Gamlar süratle çalışılmamalıdır.

- Çalışırken başka şeyler düşünmemelidir.

- Usul vurarak çalışılmalıdır.

- Haddinden fazla zor etüt ve eser çalışılmamalıdır.

- Şancılar ve enstrüman çalanlar piyanoyu ‘virtüözlük aramadan’ bilmelidirler.

- Beraberlik müziği (oda müziği, orkestra) çok faydalıdır.

- Herkesin karşısında çalmak erkenden adet edilmelidir.

- Parmak sporu için icat edilen aletleri kullanmamalıdır (1939: 43-73).

- Kuşkusuz ki, her çalgı birbirinden değerli olup kullanım alanları ve işlevleri farklıdır. Ancak, çalgı eğitiminde, piyano çalgısının popüler olması, müzik eğitiminin temelini oluşturması, hem de kullanım alanının geniş olması açısından piyano eğitimi oldukça talep görerek ilk sıralarda yer almaktadır.

2. 1. PİYANO EĞİTİMİ

Piyano, yüzyıllar boyunca gelişim göstermiş, ilk başlarda klavikord, klavsen gibi çalgılar, çalgının evrim süreci boyunca piyanoya dönüşmüştür. Birçok besteci, piyano repertuarına unutulmaz güzelliklerde eserler kazandırmışlardır. Barok dönemden itibaren klavyeli çalgı bestecileri klavye tekniğini geliştirmek ve alana katkıda bulunmak için çeşitli etütler ve egzersizler yazarak daha sonra gelen kuşaklara öncülük etmişler, zaman geçtikçe çalgının değişmesi ve gelişmesi de gözetilerek teknik sınırlar geliştirilmiştir. “Gerek edebiyatı, gerekse kuram ve eğitimi açısından diğer çalgılarla karşılaştırıldığında, piyano için çok daha fazla eser verilmiş olduğu görülmektedir. Bu ilginin nedeni olarak, diğer çalgılara oranla daha geniş imkân sağlaması gösterilebilir. Bazı müzik adamlarına göre bir vurmali çalgı sayılan piyano; özellikle birçok sesi aynı anda duyurma, bunun yanında melodiyi öne çıkarma, az önemdeki sesleri geride

duyurma gibi kabiliyetleri olan bir çalgıdır. Ayrıca piyano, insan kulağının ayırt edebileceği en inceden en kalın sese kadar sesleri insana sunabilen, son iki yüzyılın yegâne çalgısıdır da. Klavsenden kalan miras ile çok daha gelişmiş olan piyano, zaman içinde büyük konser salonlarının hâkimi olmuş ve nihayet ulusların ruhlarındaki incelikleri dile getirmede de en önde yerini almıştır” (Küçük, 2005: 6).

Piyano, tuşlu çalgılar ailesine ait günümüzde en çok bilinen ve kullanılan bir çalgıdır. Yüzyıllar içerisinde bugünkü şekline kavuşan piyano çalgısı, ister amatör ister profesyonel olsun, müzisyenliğin her düzeyi için en verimli çalgı olduğu kabul edilmektedir. Ses sınırının geniş olması, herhangi bir parçayı eşliklendirmede, çok seslendirmede, orkestral ve koral eserlerin düzenlemeleri ve kulak eğitimi için en uygun çalgı olması, piyanonun müzik eğitime en elverişli çalgı olmasını sağlamaktadır. Kullanım alanı oldukça geniş olan piyano, hemen her türde müziğin seslendirilmesinde yer bulmaktadır. Başlangıç aşamasında, diğer çalgılara nazaran fizikî zorluğunun pek olmaması, sık akort gerektirmemesi ve seslerin klavye üzerinde hazır bulunması gibi özellikler de piyano eğitiminin talep edilmesini sağlayan etkenlerdendir. Çalgının bütün bu özelliklerinden dolayı ne kadar önemli oluşunu Gökbudak, şu şekilde açıklamaktadır; “piyano eğitimi ve öğretimi, müzik eğitiminin temelini oluşturan bir eğitimidir. Bu nedenle, gerek meslekî, gerek amatör, gerekse özendirici müzik eğitiminde piyano önemli bir yere sahiptir” (2013: 1).

Piyano eğitimi, piyano çalmak isteyen bireyin piyano çalmasına yönelik davranışlarının kazandırılması hedeflenen planlı bir süreçtir. Bununla birlikte, tıpkı diğer çalgılarda olduğu gibi, piyanoya küçük yaşta başlamak, kasların çalgıya göre şekillenmesi, gerekli piyano tekniğini erken yaşta öğrenmek, çalışma disiplini kazanmak, engin piyano repertuarını tanımak için gerekmektedir. Bu süreç, üst düzey bir piyano performansılığı için fedâkarlık gerektiren, sabırla yürütülmesi gereken bir süreçtir. Öğrenci, ileriki yaşantısında, müzisyen olmasa bile, piyano eğitimi almanın sağladığı faydalı özellikleri edinmiş olacaktır. Sayısal düşünme becerisi, beynin aynı anda birden fazla iş görebilme yeteneği bunlardan bazılarıdır. “Başlangıç piyano eğitiminin temel amacı, öğrencinin ileride gereksinim duyacağı piyanistik gelişimine temel oluşturacak kaliteli altyapıyı sağlamaktır. Bu eğitim, öğrencinin kişisel gelişiminde de, duygusal bileşenlerinin derinleştirilmesi ve terbiye edilmesi, sanatsal yönlerinin gelişmesi, motor becerilerinin artması gibi çok yönlü ve olumlu etkiler yaratır” (Vlasakova, 2003).

2.2. PİYANO EĞİTİMİNDE PEDAGOJİK YAKLAŞIMLAR

Çocuk yetiştirme bilimi ve sanatı olan pedagoji, çocukların zihinsel, sosyal ve ruhsal durumlarını inceleyen bir alandır. Çocukların psikolojisini ve gelişmesini takip eden, onların problemlerine çözüm üretebilen, alanında uzman eğitimcilere ise “pedagog” denmektedir. Çalgı eğitiminde, pedagojik yetenek her zaman icra yeteneği ile paralellik göstermemektedir. Bir piyano pedagogunun, yalnızca iyi bir icracı olması yetmemekle birlikte, çocuklar hakkında oldukça bilgiye sahibi olması ve sınırsız sevgi beslemesi gerekmektedir. Bunlarla birlikte, çocuk psikolojisinden anlaması, çocukluk dönemi özelliklerini de bilmesi beklenmektedir. İnsan doğası gereği, müziğe yatkındır. Meslekî müzik eğitimi dışında da, müzik yoluyla eğitim verme, çocuğun ruh sağlığını ve davranışlarını terbiye edeceğinden, sıkça uygulanan bir yöntemdir. “Çocuk eğitiminde müzik ise çocuğun olumsuz ve aşırı duygusal davranışlarından kaçınarak daha sakin bir yapıya doğru yönelmesi için önemlidir” (Aşkın, 2004: 33).

Piyano eğitimi, sabırlı ve ciddi bir çalışma gerektirdiğinden, çoğu zaman, küçük yaşta bir çocuk için çabuk sıkılmaya müsait ve sabretmesi zor bir süreçtir. Bu yüzden, çocuğa pedagojik bir şekilde yaklaşarak sıkmadan uygulanacak bir eğitim, onu çalgıdan uzaklaştırmayarak ve sevmesini sağlayacaktır. “Okul öncesi dönemi kapsayan 3-6 yaş grubu çocuklar her şeyden önce piyano ile oyun oynamalıdır. Piyano çalmak hem eğlenceli hale getirilmeli hem de düzenli çalışma disiplini çocukta yavaş yavaş oturtulmalıdır” (Özçelebi, 2008: 15). Piyanoya başlangıç yaşı olarak, 4-6 yaş grubu çocuklar, eğitimciler tarafından kabul görmektedir. Başlangıç öğretim malzemesinde öğrencinin kendi kültürüne ait, tekerlemeler, halk şarkıları, çocuk melodileri gibi öğelerin kullanılması, piyanoya başlayan çocuğun, kendi müzik kültür geçmişi öğrenmesini ve sonrasında uluslararası müzik düzeyindeki öğrenimini gerçekleştirmesi için bir yol olmasını sağlayacaktır. “İlk derslerden itibaren, öğrencinin ilgisi uyandırılır, hareket etmeye yöneltilir. İşitme duygusu uyarılır ve çocuk kendisini ifade etmeye başlar. Bugünün müzik eğitimi açısı ile daha ilk derslerde nota öğrenimi ile başlamak yanlıştır. Çünkü çocuk daha henüz ilkokula başlamamıştır, oyuncakları ile oynamaktadır. Öyleyse piyano ile de biraz oynayacaktır. Bu da ona eğlenceli gelecektir. Simgeler sonradan nasıl olsa öğretilecektir, fakat kesinlikle ilk anda değil” (Pamir, 198: 6).

Her öğrencinin derslerdeki algılaması birbirinden farklı olacağından, dersler her öğrenciye göre farklı şekilde düzenlenip uygulanmalıdır. Piyano eğitimcisinin

öğrenciler üzerindeki hassas öğretim teknikleri, öğrencinin piyanoyu sevmesi veya soğuması açısından belirleyici olacaktır. “Başlangıç öğretmeni, ders süresince çocukla ilişki kurmak ve bu ilişkiye dayanmak zorundadır. Eğer bu öğretmen çocuğun ilk öğretmeniye, bu gereklilik daha da büyük önem kazanır. Bu nedenle sadece iyi piyanist olmak ya da psikoloji bilgilerine hâkim olmak yetmez, ayrıca pedagojik kabiliyet ve geniş bir ufuk da gereklidir. Güçlü karakter, geniş kültür, insan ilişkilerinde iyi olmak ve çocuklarla sağlam ilişkiler kurabilmek, çok önemli meslekî zorunluluklardır. Bütün öğrenciler mükemmel piyanist olmak zorunda değildirler. Müzikle daha yakın ilişki kurmaları, zevk almaları ve yaptıkları aktiviteden memnun olmaları, genel amaç olmalıdır” (Vlasakova, 2003).

Piyano eğitimi boyunca, hem öğrenci, hem de eğitimci tarafından sahip olunması mutlak özelliklerden biri de sabırdır. Pedagojik bir piyano eğitimi süresince, eğitimci tarafından çocuğa uygulanacak şiddet, bağırma, sert davranışlar, çocukta, korku, içine kapanıklık psikoloji ve karakter bozukluğuna yol açabilmektedir. Bu yüzden, pedagoğ nitelikli bir eğitimcinin çocuklara karşı sevgi besleyerek büyük bir sabır içerisinde dersleri yürütmesi gerekmektedir. Derslerin ilk etabında, ders süresi kısa olup, zaman geçtikçe arttırmak öğrencinin alışarak eğitim sürecinden geçmesini sağlayacaktır. Ders süresince, öğrenci sıkıldığında veya çalışmak istemediğinde, eğitimci, gerekirse dersin yönünü değiştirerek çeşitli oyunlarla öğrencinin dikkatini ayakta tutmalıdır. Öğrencinin, hocasının aynı zamanda iyi bir arkadaşı olduğunu bilmesi, hem derslere olan ilgi ve alâkasının artmasını, hem de sıkılmamasını sağlayacaktır. Küçük bir çocuğun belli bir konu üzerinde uzun süre odaklanması pek mümkün olmadığından, eğitimcinin çeşitli oyunlarla çocuğun dikkatini canlı tutması, dersin verimliliğinde büyük rol oynar. Çocuğun çalgı eğitimi sürecinde ebeveyn yardımı olmadan gelişmesi oldukça zor olduğundan, bir çalgı pedagoğunun, öğrencisinin ailesiyle iş birliği yapması önemlidir.

Ülkemizin değerli piyano pedagoğlarından Mithat Fenmen piyano pedagojisi hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir; “Piyano öğretiminde başarı sağlamak işi, öğretmenin, kendini öğrenciye sevdirmesiyle başlar. Bir işe yeni başlayanların ruh hali göz önünde tutulmalıdır. Piyanoya henüz başlayan bir öğrenci, öğretmenini hep memnun etmek, ondan cesaret verici sözler işitmek ister. Sarfettiği gayretin mükâfatı budur. Bunu hiç akıldan çıkarmayalım ve öğrenciyi tenkit ederken iyi taraflarını daha fazla belirterek cesaretini artıralım. Bununla beraber, daha çalışılması gereken kısımları

da gösterelim. Piyanoya yeni başlayan öğrenci, aletle ilk temasın uyandırdığı yadırgama ve güçlükler karşısında belki de cesaretini kaybedecektir. Müziğin karışık kaideleri, can sıkıcı egzersizleri onu usandırabilir. Fakat öğretmenin vereceği iyi örnek ve mukayeseler sayesinde işin iç yüzünü ancak anlayabilecektir. Öğrenci teşvik edilmelidir. Kendisinden fazla bir şey ummasak bile, ilerde daha iyi çalacağını ve belki de konserlere çıkabileceğini tekrar etmeliyiz” (1947: 101).

Pratikte ve yazılı olarak belirli kuralları olan piyano eğitiminde nota okuma, küçük çocuklar için, özellikle de başlangıç aşamasında ilgi çekici olmayabilir. Eğitmeni, kendi stratejilerinin yanı sıra, çocuğun ilgisi çekecek çeşitli metot kaynakları da kullanarak dersleri yürütebilmektedir. Bu durumda, çocuğun ilgisini daha çok çekecek renkli hayvan, meyve, vb. figürleri içeren görsel materyallerle hazırlanmış piyano metotları mevcuttur. “Günümüzde okul öncesi çocuklara göre hazırlanmış çağdaş piyano metotları çocukların bedensel ve zihinsel yeterlilikleri dâhilinde müziği, piyanoyu sevdirecek ilk derslerden itibaren çocuğun ilgisini uyandıracak bir niteliğe sahiptir” (Özçelebi, 2008: 15). Bu metotlar, piyano eğitimcileri ve pedagogları tarafından kolaydan zora, basitten karmaşığa, önceleri kuvvetli parmakları kullanıp zayıf parmakları sonradan devreye sokma yolları gözetilerek tasarlanmaktadır. Bütün bunlardan öte, asıl amacın, öğrenciye piyanonun bir araç olduğu, asıl müziği sevmek gerektiğini aşılacak gerekmektedir.

Fransız müzik teorisyeni, öğretmen ve besteci Albert Lavignac, iyi bir çalgı pegagogunda olması gereken özellikleri şu şekilde ifade etmiştir;

- Öğretmen çok şiddetli olursa öğrencinin cesaretini kırar.
- Öğretmen çok yavaş olursa onu tembelliğe sevk eder.
- Öğretmen çok yaşlı olursa bunak bir ihtiyar tesiri yapar.
- Öğretmen çok genç olursa muhakkak tecrübesi noksanıdır.
- Öğretmen kendisini sevdirmelidir.
- Öğretmen müzik tarihi bilmelidir.
- Öğretmen; çocuk tarafından sevinçli bir sabırsızlıkla bekleniyorsa iyi bir öğretmendir.
- Çocuğun ilk terbiyesinde kadın öğretmen tercih edilmelidir.

- Ebeveyn daima öğretmenlerin en fenasıdır.
- Öğretmen mümkünse değiştirilmemeli, baştan sona aynı öğretmenle devam etmelidir.
- Yüksek etütlerin çalışılmasında (yeni çalış tarzları öğrenilmek isteniyorsa veya öğretmen yeterli gelmiyorsa) öğretmen değiştirilebilir.
- Öğretirken öğrenilir. Gönüllü öğretmenlik yapmak, çıraklık yapmak önemlidir (1939: 50-57).

Mesleki müzik okullarında sıradan piyano eğitimciliğinden farkı olan piyano pedagogu nitelikli eğitimci sayısı bugün, geçmişten daha azdır.

3. MESLEKİ MÜZİK EĞİTİMİ VEREN KURUMLAR

Meslekî müzik eğitimi kurum anlamında cumhuriyet dönemi öncesine uzansa da, müzikte eğitiminde batılılaşma anlamında Cumhuriyet'in ilânından itibaren daha sistemli ve modern bir şekilde müzik eğitimi veren kurumlar çoğalmaya başlamıştır. “Cumhuriyet'in ilânından sonra, 1 Eylül 1924'te kurulan ve 1 Kasım 1924'te eğitim-öğretime başlayan Mûsikî Muallim Mektebi, modern Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün meslekî müzik eğitimi kurumlarının temelini oluşturmuştur” (Tarman, 2006: 10). Meslekî eğitim veren kurumlar, öğrenci, meslek hayatında müziğin hangi meslek grubunda hizmet verecekse o işe uygun donanımda öğrenci yetiştirecek şekilde bir planlı müzik eğitimi vermektedirler. Meslekî müzik eğitimi ülkemizde, güzel sanatlar liseleri, üniversite eğitim fakültesi müzik eğitimi bölümü, güzel sanatlar fakültesi müzik bilimleri bölümü ve konservatuvarlarda verilmektedir. Bu okulların eğitim sürecinde, sahne performansçılığı, eğitimcilik ve müzik bilimi gibi kollar, ele alındığında, hepsinin de gerekliliklerinin ve programlarının farklılıklar içerdiği görülmektedir.

Meslekî müzik eğitimi veren kurumlarla ilgili görüşlerini Türkmen, şu şekilde açıklamıştır; “Genel olarak, meslekî müzik eğitimi alanların yorumculuk, bestecilik, müzik bilim, eğitim, teknoloji gibi alanlarda görev alabildikleri görülmektedir. Bunların yanı sıra, sağlık, din, işitsel medya ve daha birçok alanda da müziği meslek olarak seçmiş bireylerin alıştıkları gözlenmektedir. Bu nedenle, meslekî müzik eğitimi her aşama ve dala göre planlanmayı ve özel çalışmalar yapmayı gerektirmekte, gelişmiş ülkelerin eğitim sisteminde, gerekli alanlara yönelik uzmanlık eğitimi yer almaktadır” (2017: 16).

Müzik eğitimcisi yetiştiren okullarda, öğrenciden çalgısında üst düzey bir hâkimiyet beklenmeyip yalnızca çalgıyı öğretebilecek donanıma sahip özellikler kazandırılması plânlanmaktadır. Müzik eğitimcisi yetiştiren bu kurumlarda, eğitim ve pedagoji, öğretim yöntem ve teknikleriyle ilgili dersler daha yoğunluklu olarak verilmektedir. Bütün meslekî müzik okullarında çalgı eğitimi belli oranda zorunlu ise de, konservatuvarlar çalgı alanında daha çok yetkin öğrenciler yetiştirmektedir. Tiyatro, bale, opera gibi sahne sanatlarının yanı sıra müzik bölümü olan konservatuvarlar, sahne yorumcusu adayı yetiştirmektedir.

Hem müzik eğitimcisi, hem de konservatuvarlarda çalgı performansı olduğundan, ortak içerikli dersler ikisinde de mevcuttur. Eşlik, oda müziği, orkestra gibi performans içerikli derslerin yanı sıra, teori olarak da; armoni, kontrpuan, form bilgisi, solfej, müzik tarihi, gibi dersler verilmektedir. Ayrıca, edebiyat, tarih, matematik, felsefe, psikoloji, estetik, yabancı dil gibi kültür dersleri de meslekî müzik okullarının ders programlarında mevcuttur.

Meslekî müzik eğitimi veren örgün eğitim sistemindeki kurumları Türkmen, şu şekilde açıklamıştır; “Meslekî müzik eğitimi ülkemizde, Eğitim Fakültelerinin Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümlerinin, Müzik Eğitimi Anabilim Dallarında, Güzel Sanatlar Fakültelerinde ve Konservatuvarlarda verilmektedir. Konservatuvarlar ilk ve orta öğretim düzeyinde öğrenci alabilen, yarı zamanlı ve tam zamanlı eğitim de verebilen kurumlardır. Bir de askerî bandolarda görev yapmak üzere eğitim veren askerî okullar vardır. Silahlı Kuvvetler Bando Okulları Komutanlığına bağlı bu okulları kazanan öğrenciler, lise düzeyinde Astsubay Hazırlama Okulu ve ön lisans düzeyinde Astsubay Meslek Yüksek Okulu’nda eğitim alarak bandolarda görev yaparlar” (2017: 16).

Öğrenci, meslek hayatında müziği, bir eğitimci mi, sahne performansçısı mı ya da araştırmacı mı olarak yapmak istediğine bu kurumlara girmeden önce karar vererek veya yönlendirilerek, o yolda, gerekli eğitimi almaktadır.

Konservatuvarlar, sahne performansçı adayı yetiştirdiğinden, burayı kazanan öğrenci, uzun ve zahmetli bir eğitim süreci geçirmek için ilk adımını atmış olur. Ülkemizde de Cumhuriyet Dönemi’nden itibaren, kıymetli eğitimciler barındıran ve değerli sanatçılar yetiştiren konservatuvarlarımız eğitim vermektedir.

4. CUMHURİYET DÖNEMİ KÜLTÜR SANAT POLİTİKASINDA PİYANO EĞİTİMİ

Türkiye’de çoksesli müziğin ortaya çıkması ve eğitimi anlamında hareketlenmeler Osmanlı dönemine dayanmaktadır. Avrupa, bu konuda daha uzun ve köklü bir geçmişe sahip olduğundan çok sesli müziğin icraati ve eğitimi bakımından Türkiye’nin çok ilerisindeydi.

Batı’dan hareketle, Türkiye’de ilk çoksesli kuruluşlar askerî bando toplulukları olmuştur. “1826 yılında Osmanlı devletinde başlayan yenileşme hareketleri, devletin batı müziğini resmen kabul etmesi sayılan, Muzıka-i Humâyun’un kurulması, burada kullanılan çalgılar ve öğretim yöntemleri, Türklerin batı müziği ile etkileşimini öncelikle askerî müzik, bando müziği, daha sonraları ise sivil müzik üzerinde etkilerini göstermiştir” (Küçüköncü, 2004: 2). Osmanlı İmparatorluğu’nun son zamanlarında, piyanoya önem verildiği bilinmektedir. Bu konuyla ilgili 1840’larda geçen bir anekdot şu şekildedir; “Sultan Abdülmecid, 1840’ların başlarında, opera bestecisi Donizetti’nin kardeşini, sarayında müzik öğretmenliği yapması için, İstanbul’a getirtmiş ve ona sarayda Paşa ünvanı bahşetmişti. Buna ek olarak, Leopold de Meyer, 1843 yılının yazını İstanbul’da geçirmekteydi. İngiliz büyükelçisinin aracılığıyla, 19 Ağustos’ta Sultanın huzurunda çalması ayarlanır. Piyanist, yanında getirdiği Erard’ı saraya yollar, çalması için ayarlanan saatten altı saat önce orada olup beklemesi gerekmiştir. Öğleden sonra saat ikide sultan görünür, De Meyer, kendi fantezilerinin yanı sıra, Donizetti Bey’in verdiği Türk müziği temaları üstüne de bir şeyler çalar. Sultan, piyanisti, değerli mücevherlerle örülü bir altın kutuyla ödüllendirir” (Gültek, 2007: 430).

Osmanlı sarayına davet edilen dünyaca ünlü müzisyenlerden biri olan, romantik dönemin önemli besteci ve virtüöz piyanistlerinden Macar Franz Liszt İstanbul’da konser vermiştir. “8 Haziran 1847’de, Rusya turunun ardından, görkemli Liszt İstanbul’a gelir. Liszt, geldiğinde hiç bekletilmez, doğrudan, Sultan’ın kendisini beklediği Çırağan Sarayı’na alınır. Sultan, Liszt’in çalışından etkilenir, ancak, onu, Rus Çar’ı, ya da Prusya Kralı’na nazaran, daha cömertçe ödüllendirir: mücevherle bezenmiş altın bir kutu” (Gültek, 2007: 431).

O yıllarda, Türkiye’de yaşamış levanten müzisyenler, öğrenciler yetiştirmiş ve çalgı çalmaya ilgi uyanmıştır. Cumhuriyet Dönemi’yle birlikte, müzik eğitimine olan ilgi artmış, müzik eğitimi devlet politikası hâline gelmiştir. Artık, yalnızca bando için askerî müzisyenler yetiştirmek değil, aynı zamanda müzik öğretmeni yetiştirmek

amacıyla 1924'te Ankara'da Mûsikî Muallim Mektebi kurulmuştur. “Cumhuriyet Döneminde açılan ilk kurum 1924 yılında Mûsikî Muallim Mektebidir. Bu, Atatürk'ün müziğe verdiği önemin bir göstergesi olarak kabul edilir, müzik eğitiminin toplumun eğitiminde ne denli önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koyar” (Türkmen, 2017: 47). Atatürk, müziğin toplum ve insanlar üzerindeki etkilerini bildiğinden, müziğe gereken önemi vermiş ve Türk müziğine evrensel nitelikler kazandırmak istemiştir. “Ancak, ülkemizi uluslararası düzeyde temsil edebilecek, halk müziğinin çizgilerinden oluşan, çağdaş kültürümüzün ürünü “Ulusal Müziğimiz”in olmasını istiyordu. Millî müziğimizin uluslararası çağdaş düzeye kavuşabilmesi için, genellikle Avrupa'da gelişmiş olan batı müziğinin tekniğini benimsememiz gerektiğine inanmıştı” (Küçüköncü, 2004: 3).

Uluslararası düzeyde, geleceğin müzisyenlerinin ve sanatçılarının yetişmesi için batı müzik eğitimi sistemini örnek alan bir konservatuvara ihtiyaç vardı. Bu noktada, eğitim-öğretim faaliyetinin başlayabilmesi için öncelikle ders verecek eğitimcileri tedarik etmek gerekiyordu. “Atatürk ülkeyi yönetmeye başladığı 1919'lu-1920'li yıllarda Türk müzik devrimini tasarlamaya ve gerçekleştirmeye başlarken bu süreçte iş görebilecek, müzik alanında yetişmiş belirli ama son derece kısıtlı bir kadro vardı. Öyle ki müzik alanında devrimsel düşünce üretmede, öneri geliştirmede uzman ve yetke (otorite) sayılabilecek yetişmiş insan sayısı azdı” (Uçan, 2012: 33). Atatürk'ün direktifleriyle kurulan Ankara Devlet Konservatuarı'nın yapılanma sürecinde görevlendirilen bir heyet, konservatuarın faaliyete girmesinde zemin hazırlamıştır. “O zamanın şartlarına göre bu işi kendi başımıza başarmanın olanağı yoktu. Batı'dan birmüzik otoritesi getirilerek bu konuyu tam yetkiyle onun eline vermek gerekiyordu. Milli Eğitim Bakanlığı 1934 tarihinde Berlin'de öğrenci müfettişi olan Cevat Dursunoğlu'ndan, konservatuarın kuruluşunu gerçekleştirecek bir uzman bulmasını istedi. Cevat Dursunoğlu sonunda Almanlar'ın ünlü bestecisi Paul Hindemith'i ikna etmeyi başardı. Böylece 27 Mart 1935'de Berlin'de Paul Hindemith 'le bir anlaşma yapıldı. Bu anlaşma gereğince Hindemith, Türkiyede müzik kurumlarının yeni baştan organizasyonu işlerinde bakanlığın müşaviri olarak incelemelerde bulunacak, konservatuarın esaslarını hazırlayacak ve bu çalışmalarının sonucunda bakanlığa bir rapor verecekti” (Say, 1992: 70-71).

Yapılan bu hazırlıklardan sonra, 1936 yılında ADK kurularak, sahne sanatları, bale, tiyatro ve müzik bölümleriyle eğitime başlamış, ulusal müziği tanıtmaya, evrensel

nitelikte sanatçılar yetiştirilmesi amaç edinilmiştir. “Türk Beşleri” besteci grubunun üyelerinden Ahmet Adnan Saygun, Necil Kazım Akses, Ulvi Cemal Erkin, Hasan Ferit Alnar, yurt dışı eğitimlerinden sonra yurda dönerek ADK’de görev yapmışlardır. “1925 ve 1928 yıllarında, devlet tarafından sanatçı –eğitimci olarak yetiştirilmek üzere Avrupa’ya gönderilen öğrencilerden, Fransa’da piyano ve bestecilik eğitimi alan Ulvi Cemal Erkin 1930’da; Almanya’da piyano ve piyano pedagojisi öğrenimi tamamlamış olan Ferhunde Remzi (Erkin) 1931’de, MMM’ne piyano öğretmeni olarak atandılar” (Çimen, 2004: 1). ADK ilk zamanlarda, MMM’ne bağlı olduğundan ve yeteri kadar eğitimci olmamasından dolayı bazı eğitimciler iki okulda birden eğitim vermişlerdir. “1936 yılında, Paul Hindemith’in önerisi ile Almanya’dan Prof. Eduard Zuckmayer Musiki Muallim Mektebine öğretmen olarak getirildi. Aynı yıl MMM içerisinde Ankara Devlet Konservatuvarı açıldı ve iki kurum iki yıl süreyle aynı binada eğitim görmeye devam etti. Bu dönemde Ferhunde Erkin, Ulvi Cemal Erkin ve Eduard Zuckmayer iki okulda da piyano öğretmeni olarak görev aldılar” (Çimen, 2004: 1). Ulvi Cemal Erkin’in eşi Ferhunde Erkin, ilk Türk kadın solist piyanist olmuş, pek çok piyano konçertosunun Türkiye’de ilk seslendirilişini yapmıştır. Ferhunde Erkin, piyano eğitimciliği boyunca, çok değerli pedagoglar ve hocalar yetiştirmiş olup, Cumhuriyet tarihinde Türkiye’de piyano eğitiminin yayılmasında en önemli kişilerden olmuştur.

Ankara’da bu gelişmeler yaşanırken, öte yandan, İstanbul ili de piyano eğitiminde önemli sanatçılar ve eğitimciler kazanmaktaydı; “Ferdi Ştatzer’in Batı müzik dünyası ile çok daha organik ilişkilerin kapısının açıldığı kabul edilebilir. Donizetti Paşa’lardan, Musiki-i Humayun’lardan gelen kırıntısal bir birikime sahip oluşuna ve İstanbul şehrinin prestijine karşın, dünya konser sanayinde İstanbul’un yeri çok küçüktür. Atatürk Türkiye’si ilk uzmanlık çalışması ve üst eğitim amaçlı gönderilen Cumhuriyet kuşağından gençler, dönüşte daha çok Ankara merkezli görevlendiriliyordu. Müzik insanları için de bu böyleydi. Konservatuvar kuruluşunu ilk yüklerini taşıyorlar ve ilk eğitimciliklerini orada yapıyorlardı. Ulusal ölçekli kurumlaşma alanında İstanbul biraz gölgede kalıyor gibiydi. Tiyatroda da bu böyleydi. Ancak, İstanbul 1920’lerde ve 1930’ların ortalarına kadar yine de kendi içinde aktif sayılabilecek bir faaliyeti sürdürmüştü. Bu durum, savaş yıllarında da devam edecekti. Bu dönem İstanbul’un piyano eğitimi söz konusu olduğunda önde gelen isimleri Cemal Reşit Rey ve Ferdi Ştatzer oluyordu” (Karaesmen, 2014: 116).

Türkiye’yi yurt dışında temsil eden önemli piyanistlerden Ayşegül Sarıca, Verda Erman ve Ergican Saydam da, Avusturya asıllı Türk piyanist ve eğitimci Ferdi Ştatzler’in öğrencileri olmuşlardır. Yine Ankara’da, Ferhunde Erkin’in yetiştirdiği Nimet Karatekin, Kâmuran-Selçuk Gündemir çifti ve Mithat Fenmen gibi önemli piyano pedagogları, uluslararası üst düzey niteliklere sahip sanatçılar yetiştirmişlerdir. “Ferdî ve Cemal Beyler İstanbul’da Ferhunde Hanım ve Mithat Bey Ankara’da 1940’lardan 1980’lere kadar Türk piyano eğitiminin vasiliğini yaparlar. 1970 ortalarından itibaren Gündemirler bayrağı taşımaya başladılar. Genç yaşta rahmetli olan Gülay Uğurata ile daha gençleri diğer değerli hocalarla birlikte Ankara Konservatuarı yerleşmiş bir piyano eğitiminin garantisi olmaya devam etmiştir. Ülkemizde sayısı artan konservatuvarlarda sistemli ve düzgün piyano eğitimi verilmekte olduğu memnuniyetle izlenmektedir” (Karaesmen, 2014: 118).

ADK’da görev yapmış Mithat Fenmen, İdil Biret, Gülsin Onay, Pekinel Kardeşler ve Fazıl Say gibi tanınmış piyanistlerimizin yetenek keşfini yaparak, onların ilk piyano hocası olmuş, daha sonrasında ise “Harika Çocuk Yasası” adlı bir kanunla, eğitimlerine yurt dışında devam etmeleri için onlara destek olmuştur.

5. HARİKA ÇOCUK YASASI

Yetenek algı düzeyi her çocuğa göre farklılık göstermekte olup, belki bir yaşa gelen çocukların sergilediği yetenekler olağan karşılanmaktadır. İlkokul çağındaki bir çocuğun okuma-yazma öğrenmesi, daha sonraki yıllarda bir çalgı çalmayı ve yabancı dil öğrenmesi, resim yapması, yaşına göre göre normal sürecin kazanımları olarak görülebilmektedir. Üstün yetenekli çocuklar, sergiledikleri davranışlardan dolayı yaşlılarından kolaylıkla ayrılmakta ve fark edilmektedirler. Müziğe duyarlılığı olan üstün yetenekli bir çocuk, çok küçük yaşlarda çevresinin de yardımıyla müziğe yeteneğinin olduğunu belli etmektedir. Tunçdemir’e göre, üstün yetenekli harika çocuk adayının, yeteneğinin belli edeceği müziksel davranışlar şunlardır;

- Ritim ve melodiye diğer çocuklardan fazla tepkide bulunur.
- Müzikler çok ilgilidir. Plak, kaset dinler. Nerede müzik etkinliği varda ona katılmak ister.
- Müzik parçaları yapmaya büyük istek ve çaba gösterir.
- Başkaları ile şarkı söylerken onlara uymaktan hoşlanır.

- Yaşıtlarına, duygu ve düşüncelerini anlatmak için sık sık müziği araç olarak kullanır.

- Çeşitli müzik aletleri ile ilgilenir, onları çalmayı dener.

- Müzisyenler, şarkıcılar ve müzik parçaları ile ilgili koleksiyonlar yapar.

- Dinlediği müzik parçasını kısa zamanda öğrenir, anlamlı ve uygun şekilde söyleyebilir (2004: 7).

“Harika Çocuk Yasası” altında, çok yetenekli olan öğrencinin, yeteneğinin en iyi şekilde işlenerek, sağlam bir eğitim sürecinden geçirilmesi ve geliştirilmesi için yurt dışına gönderilmesine yönelik bir takım çalışmalar yapılmıştır. “Cumhuriyet’in ilânı ile birlikte özellikle sanat alanında yapılan yenilikler kapsamında yetenekli gençlerin yurt dışına gönderilerek eğitim almaları ve geri döndüklerinde çeşitli kurumlarda görev yapmaları sağlanmıştır” (Kodak ve Demirbatır, 2008: 92). Devlet, müziğe erken yaşlarda üstün yetenek gösteren çocuklar için maddî destek vererek, çocuğun ailesiyle beraber yurt dışına eğitim almasını sağlayacak bir yasa oluşturmuştur. “Harika Çocuk Yasası”nın hazırlanmasına yönelik bir takım çalışmalar yapılmıştır; “7 Temmuz 1948 tarihinde 5248 sayılı “Harika Çocuk Kanunu” adıyla bir yasa çıkartılmıştır. Yasanın çıkmasında dönemin millet meclisi görüşmelerinde, milletvekili Tezer Taşkıran’ın büyük yardımı olmuştur. Bu kanun “İdil Biret ve Suna Kan’ın yabancı memleketlerde müzik tahsiline gönderilmesine dair kanun” adını taşımaktadır. Olağanüstü yetenekli çocukların keşfedilerek, yurt dışında eğitimlerini sürdürmeleri için çıkartılan bu yasadan yararlanarak İdil Biret ve Suna Kan Fransa’ya Paris Konservatuarı’na gitmişlerdir. 1948 yılında kabul edilen 5245 sayılı yasayla özel yetenekli çocukların yurt dışında eğitimi sağlanmıştır. 1956 yılında 6660 sayılı yasayla işlemin kapsamı genişletilmiştir. 6660 sayılı yasa “Güzel Sanatlarda Fevkalade İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun” adını almıştır. Daha sonraki yıllarda bu yasadan Verda Eman, Gülsin Onay, Hüseyin Sermet ve İsmail aşan adlı sanatçılarımız yararlanmışlardır. Bu yasa 1970’li yıllarda işlemez hale gelmiştir. Ankara Devlet Konservatuarı eğitimcilerinden Mithat Fenmen ve İlhan Baran öncülüğünde hazırlanan yönetmelik taslağı, üstün yetenekli çocukların devlet konservatuarında yoğun ve hızlı bir müzik eğitimi görmeleri için çıkartılmış olan “özel statü”, 1976 yılında Bakanlar Kurulu tarafından onaylanmıştır. Bu statü ile kendi alanlarında konservatuarın yüksek bölümünü bitirerek yurt dışına giden öğrenciler olmuştur. Bu statüden ilk olarak

yararlananlar; Oya Ünler, Burçin Büke ve Cihat Aşkın olmuştur. Daha sonraki yıllarda: Şölen Dikener (Viyolonsel), Fazıl Say(Piyano), Muhittin Dürrüoğlu (Piyano), Yeşim Alkaya (Piyano), Çağlayan Ünal (Viyolonsel), Ertan Torgul (Keman) ve Özgür Balkıs (Keman) yararlanarak 1986-1987 yılları arasında mezun olmuşlardır. Yukarıda adı geçen öğrencilerden sonra yasa bir kez daha işlemez hâle gelmiştir” (Tunçdemir, 2004: 9). Ancak, daha sonraları, gelecek vaadeden çok yetenekli öğrencilerin eğitim programlarıyla ilgili düşünülmüş ve tekrar farklı bir programa dâhil edilmesi uygun görülmüştür. “Daha sonra getirilen “özel statü” yöntemi yetenekli çocukları küçük yaştan izleyip konservatuvar yaşlarında hızlandırılmış ve yoğunlaştırılmış özel eğitimle onları uluslararası üst eğitim dünyasına, “olanaklar ölçüsünde” göndertme pratiğini benimsetmiştir” (Karaesmen, 2014: 65).

6. BİYOGRAFİ VE MONOGRAFİ

Önemli kişiler hakkında bilgi edinmek için yapılan biyografik çalışmalar, okuyucular ve araştırmacılar için oldukça önemlidir. “Tanınmış kişilerin hayat hikâyelerinden bahseden bir türdür biyografi. Tarih, günümüzden önce yaşayanların karşılaştıkları olayları ve onların kahramanlarını anlatır. Olaylar kadar, olaylarda etkili olmuş kişi ya da kişilerin hayat hikâyeleri, bizzat olayın kendisi kadar önemlidir” (Yıldırım, 2017: 1). Tarihte yaşamış önemli kişilerin hayatının ele alındığı biyografi türü, o kişinin ailesi, çocukluğu, başarıları, eğitimi ve varsa eserlerini ele almaktadır. “Biyografi okuyucu için bir değer taşımalıdır. Bu değer büyük şahsiyetlerin hayat karşısındaki tutumlarını örnek almak, tarihî trajedilerden ders çıkarmak, merak edilen tarihî olaylar yahut dönemler hakkında bilgi sahibi olmak gibi didaktik bir kazanım olabilir” (Koçyiğit, 2018, 6).

Biyografiden farklı olan monografi ise, ünlü bir şahsiyetin hayatını, çalışmalarını ve başarılarını ele alan bilimsel bir alanda yazılmış detaylı inceleme yazısıdır. Bu türde, yer, eser, olay, kişi gibi kavramlar bilimsel alana ait bir bakış açısıyla değerlendirilmektedir. Monografide, üzerinde çalışılan eserin veya kişinin gizli kalmış yönleri belirlenerek ortaya konmaktadır. Veri toplanmasında ise, görüşme en sık kullanılan yöntemdir.

7. MİTHAT FENMEN

Bu bölümde, Mithat Fenmen’in yaşamının evrelerine ve ailesi hakkında bilgilere yer verilmiştir. Bununla birlikte, Fenmen’in günlük yaşantısı, görevleri, kişiliği,

öğrencileri, hakkında yapılmış etkinlikler ve çalışmalar, sanatçılığı ve eğitimciliği yer almıştır.

7.1. YAŞAMI

Araştırmanın bu bölümünde, Mithat Fenmen özelinde hazırlanmış olup, Fenmen'in doğumundan vefatına yaşam süreci ele alınmıştır. Fenmen'in ailesi, çocukluğu, eğitim yılları, kişiliği, meslekî yaşamı, eserleri, yöneticiliği, eğitimciliği, yayıncılığı, besteciliği, yorumculuğu, ödülleri ve hakkında yapılan çalışmalardan oluşan başlıklara yer verilmiştir. Ayrıca, kişisel arşivi ortaya konularak, öğrencileri, ailesi ve meslektaşlarının görüşlerine de yer verilmiştir.

7.1.1. Doğumdan Vefatına Mithat Fenmen

7.1.1.1. Çocukluğu

Büyük dedesi, Osmanlı sadrazamlarından Mithat Paşa olan Mithat Fenmen, 24 Ocak 1916'da İstanbul'da doğdu. Annesi, "Türk Kadınlar Birliği" kurucusu Lamia Hanım, babası ise yüksek elektrik mühendisi Refik Fenmen'dir. Fenmen çiftinin beş çocuğundan biri olan Mithat Fenmen, amatör olarak müzisyenlerden oluşan ailesi sayesinde küçük yaşlarda Türk müziği ve Batı müziği melodilerini dinleyerek büyümüş ve müzisyenliğinin tohumlarını bu ortamda atmıştır. "Müziksever bir ailenin ikinci çocuğu olan Fenmen'in annesi iyi denecek düzeyde piyano, babası flüt, amcası ise piyano, keman ve viyolonsel çalıyordu. Ayrıca büyükannesi de zaman zaman piyano ile geleneksel Türk müziği çalıyordu. Bu geniş müzik ortamının yanı sıra, evinde büyük bir plak koleksiyonu olması, onun çok küçük yaşta müziği tanımasını sağladı" (Say, 1992, 500). Mithat Fenmen'in çocukluğu, İstanbul'un güzide semtlerinden Erenköy'de geçmiştir. Varlıklı insanların yaşadığı, konakların, güzel bahçelerin olduğu bu seçkin semtte, Fenmen'in çocukluğu kültür düzeyi yüksek bir çevrede geçmiştir.

"Fenmen, bu doğal güzellikler ortamında müzikle beslenerek büyüdü. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarının, duyguları okşayan böyle bir çevrede geçmiş olması, onu ruhsal gelişimini olumlu bir şekilde etkiledi ve yaşamı boyunca yumuşak, hoşgörülü, sakin, alçakgönüllü, duygulu ve duyarlı kişiliğiyle üstün başarılar kazandı. Özgüvenden kaynaklanan olgunluğunu zengin kültür birikimiyle birleştirerek insanlığa daha fazla yardımcı olma isteğini, incelikle uyguladığı bir yaşam biçimi haline getirdi" (Say, 1991: 9).

Geleneklerine bağı köklü bir ailenin üyesi olan Fenmen, etrafındaki kültürlü insanlar ve yetiştiği nezih ortam sayesinde, sonraki yaşamında sahip olacağı, sağlam bir kişilik, olgun, kibar, bilgili ve hassas bir insan özelliklerinin temelini çocukluk çağında almıştır. Geleneksel Türk Müziği çalan aile bireylerinin olması, Fenmen'in, ileride müzik eğitiminde her ne kadar batı üslubunda eğitim olsa da, kendi geleneklerinden kopmamasını ve Türk müziği unsurlarını eserlerinde kullanmasına sebebiyet vermiştir.

7.1.1.2 Eğitim Yılları

Fenmen ailesi, çocuklarının bir çalgı çalmasını isteyerek onlara bir dönem piyano dersi aldirmiş, kardeşlerin içinde bu konuda en çok istikrar gösteren Mithat Fenmen olmuştur. Mithat Fenmen, piyanistlik kariyerinin temellerini, diğer kardeşlerinden daha erken yaşlarda piyano eğitimine başlayarak atmıştır. Fenmen'in kendi dilinden eğitim sürecini Ali, şu şekilde aktarmıştır;

“9 yaşındayken annem piyano derslerine başlamamı istemişti. Matmazel Antonini adında bir İtalyan kadından piyano dersleri almaya başladım. Kısa zamanda epey bir ilerleme gösterdiğim için 1927 yılında İstanbul Belediye Konservatuarı'na kaydedildim ve Cemal Reşit Rey'den bir yıl ders aldım. Daha sonra Paris'te öğrenimini yapmış Hilmi Bozcalı öğretmenimden çok faydalandım. Robert Kolej'deki öğrenimim sırasında okulun dergisinde müzik makaleleri yazıyordum ve konserler veriyordum. Ayrıca Boğaziçi Lisesi'nde müzik işlerini yürütüyor ve müsamerelerde küçük operetler bestelemek suretiyle öğrencilerin müzik hayatını canlandırıyordum” (1994: 158).

“Mithat Fenmen, bir yandan Adnan Hilmi Bozcalı ile piyano derslerine devam ederken öte yandan ilkokul öğrenimini evde özel derslerle bitirdikten sonra, ortaöğrenimine Çiftehavuzlar Amerikan Koleji'nde başladı. Son sınıfa geldiğinde, sonraki adı Boğaziçi Lisesi olan Feyziati Lisesi'ne geçti ve orta öğrenimini 1935'de orada bitirdi” (Say, 1992: 501).

İstanbul'un zorunlu hayat koşullarından dolayı Fenmen küçük yaşta tek bir hocaya uzun süreli bağı kalamamış, farklı zamanlarda farklı hocalarla çalışmıştır. “Mithat Fenmen, ilk piyano derslerine dokuz yaşındayken Inna d'Antonini ile başladı. On üç yaşına geldiğinde, 1929'da İstanbul Belediye Konservatuarı'nda Cemal Reşit Rey'in piyano öğrencisi oldu. Ancak, orta öğrenimini Erenköy'e çok yakın olan Çiftehavuzlar'daki Amerikan Koleji'nde sürdürürken, bir yandan da Beyoğlu yakasındaki konservatuvara gidip gelmesi, özellikle ulaşım açısından zorluklar

çıkartıyordu. Bir yıl sonra yine d'Antonini ile çalışmaya başladı. Piyano ve solfejdeki hızlı gelişimi, düşsel dünyasını alevlendiriyordu. 1930 yılında konser vermek için İstanbul'a gelen ünlü Fransız piyanisti Alfred Cortot'nun resitalini izleyen Fenmen, kendini Cortot'nun yerine koyacak kadar bu olaydan etkilenmişti. Aynı yıllarda, Jascha Heifetz ve Arthur Rubinstein gibi ünlü kemancı ve piyanistleri dinleme olanağını bulunca, müziğe olan tutkusu artık dizginlenemez hale geldi" (Say, 1993: 8).

Eğitimini yurt dışında, Fransa'da sürdürmek isteyen Fenmen, bu yönde hazırlıklarına başlayarak bilgi edinme sürecine girmiştir. Fenmen; "Fransızcam epey düzgün bir şekilde girmişti ve 15 yaşındayken Fransızca dergileri karıştırıyordum. Bu sırada, orada yazışmayla müzik dersleri veren okulların olduğunu gördüm ve oraya yazmak suretiyle armoni derslerini takip ettim" (Ali, 1994: 159). Bu derslerden edindiği teori, armoni ve form bilgisiyle beste yapmaya başlamıştır. Müzikte olduğu kadar sayısal alanda da gelecek vaadeden Fenmen'in, fen bilgisi ve matematik gibi dersleri oldukça iyiydi. Üniversite zamanı geldiğinde hangi mesleği seçeceği sorulduğunda Fenmen şu şekilde cevaplamıştır; "Liseyi bitirdiğim gün babam hangi mesleği seçtiğimi sordu. Ben de mühendis olmak istediğimi, aynı zamanda piyanistliği de sürdüreceğimi söyledim. Babam, 'hayır iki meslek birden olmaz, birini seçmen gerekir' dedi ve bana bir gün düşünmek için mühlet verdi. Ertesi gün babamın karşısına gittim, dedim ki: 'müziği o kadar çok seviyorum ki, bırakamayacağım'" (Ali, 1994: 159).

Bu kararı, Mithat Fenmen için hayatında bir dönüm noktası olmuş, dünya kariyeri yapacağı piyanistlik mesleği için yepyeni bir sayfa açmıştır. 1935'de liseden mezun olan Fenmen, Fransa'da eğitim almak için harekete geçmiştir. O yıllarda Paris, dünyanın sanat merkezi olup, üst düzeyde sanatçı yetiştiren, geleneği olan, önemli okullara ev sahipliği yapmıştır. Bu okullardan en önemlisi, dünyanın en seçkin müzik okullarından olan Ecole Normale de Musique'dir. 20. yy'ın en büyük piyanistlerinden kimileri bu okulda ders vermişlerdir.

"Genç bir piyanist olarak, on yıllık disiplinli piyano çalışmasının verimiyle yetinmek istemiyordu. Bu amaçla 1935 yılının sonlarında Paris'e giderek Ecole Normale de Musique'de Robert Casadesus'un öğrencisi oldu. Bir yıl sonra da, İstanbul'da resitalini hayranlıkla izlediği Alfred Cortot ile çalışmaya başladı. Bir yandan da Nadia Boulanger'den kontrpuan ve kompozisyon dersleri alıyordu. Ecole Normale de Musique'deki öğrenimini başarıyla bitiren Fenmen, özellikle yeni müzik tekniklerini öğrenmek amacıyla Almanya'ya geçti" (Say, 1993: 8).

Yurt dışı eğitimi Fransa ile sınırlı kalmamış, Fransa gibi Batı Müziğinde öncü ülkelerden olan Almanya'daki aldığı eğitim bilgilerini kendisi şu şekilde açıklamıştır; "Ecole Normale'i 1938 yılında bitirdim. Oradan Almanya'ya, Münih Konservatuarı'na geçtim. Orada Joseph Haas ile kompozisyon çalışmaya devam ettim, ayrıca Stadlmann'la klavsen, Zelger ile org çalıştım" (Ali, 1994: 159). Almanya'daki eğitimini başarılı bir şekilde sürdürürken, 1939 yılında 2. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine, eğitimini yarım bırakarak ülkesine dönmek zorunda kalmıştır.

Mithat Fenmen, sayısal derslerdeki başarısıyla, o alanın içerdiği bir meslek türü seçerek geçimini rahatlıkla sağlayabilecekken, kimsenin baskısı olmadan müziğe yönelmesi kendisi için en doğru kararı verdiğini göstermektedir. Bir noktada aldığı eğitimle sınırlı kalmak istememiş, daha fazlasını yapmak ve gelişmek için eğitim sürecini çeşitlendirmiştir. Türkiye'deyken Fransa ile bağlantı kurması Avrupa'daki eğitim yolculuğunun başlangıcı olmuş, Fransa'da piyano ve kompozisyon öğrenimiyle birlikte ardından Almanya'ya gitmesi ve orada yine kompozisyon ve özellikle barok dönem üzerine çalışması, onu oldukça yetkin bir müzisyen olmasını sağlamıştır.

7.1.1.3. Meslekî Yaşamı

Türkiye'ye dönerek hayatında yeni bir sayfa açan Mithat Fenmen, 1939 yılının sonlarında, uzun yıllar eğitimcilik yapacağı ADK'na piyano eğitimcisi olarak atanır. ADK'nın ilk önemli piyano eğitimcilerinden olan Fenmen, birbirinden değerli eğitimciler ve piyanistler yetiştirmiştir. Aynı zamanda, solist piyanistlik ve eşlikçilik görevini sürdüren Fenmen, yurt içinde ve yurt dışında pek çok konserler vermiştir. Hayatının dört evresinde idarecilik yapmıştır. 1951-1954 yılları arası birinci ADK müdürlüğü yapmıştır. 1954'de Beatrice Appleyard ile evlenerek konservatuar müdürlük görevine ara vermiştir Eşiyle beraber, 1954-1971 arasında faaliyet göstermiş "Fenmen Bale Stüdyosu"nu kurarak ilk müdürlük görevini yapmış ve bu görevi daha sonra eşine bırakmıştır. Yıllar sonra, 1970-1973 yılları arası ikinci kez ADK müdürlüğü ve 1973-1976 yılları arası DOB müdürlüğü yaparak idarecilik görevlerinde bulunmuştur. Sanatçı, CSO konserlerinde orkestra sanatçısı olarak da görev almıştır. Solist piyanistlik, korrepetitörlük ve piyano eğitimciliği gibi birbirinden farklı alanlardaki görevlerini layıkıyla yerine getirmiştir. Bunların dışında, bir yayıncı olarak müzikle ilgili kitaplar ve dergiler yazmıştır.

7.1.1.4. Emekliliği

1980 yılında ADK'ndan emekli olmuştur. Konservatuvardaki görevinden ayrılrsa da, hayatının geri kalan süresinde ders vermeye devam etmiştir. “1980 yılında emekliye ayrıldığı halde ölümüne değin piyano bölümü yönetmenliğini ve öğrencilerini bırakmadı. Sanki yaşama yeni başlıyormuş gibi, içten gelen büyük bir istekle konservatuvardaki derslerini bitirdikten sonra eve gelip yine ders vermeyi sürdürdü” (Say, 1993: 10). Öğrencilerinin kendisinden faydalanmalarının devam etmesi için derslerini sürdürmesiyle beraber piyano çalmaya devam etmiştir. Fenmen'in emekliliği, Türkiye'de Cumhuriyet Tarihi'nde piyano eğitimciliği yapmış kişilerden önemli bir eğitimcinin konservatuvar camiasından eksilmesi olarak görülmüştür.

Şekil 1. Kültür Bakanlığı'ndan Gönderilen Emeklilik Tebligatı

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü

Sayı : SANAT / 02.3/D.22/ 149
Konu : Üstün hizmetlerinin

Ankara / / 19
11 Nisan 1980

Sayın Mithat FENMEN
Devlet Sanatçısı
Devlet Konservatuarı
ANKARA

Uzun yıllar geçitli sanat kuruluşlarımızda üstün başarılarınızla piyanistlik, hocalık ve yöneticilik yaptıktan sonra yasal bir gereklilik olarak emekliye ayrılmış bulunmaktasınız.

Daha uzun yıllar sanat kuruluşlarımızda sözleşmeli olarak aynı görevlerde sizi görmekten mutluluk duyacağım.

Şimdiye kadar sanat hayatımıza yaptığınız üstün hizmetlerinizden dolayı teşekkürlerimi sunar, bundan sonraki hayatınızda sağlık ve mutluluklar dilerim.

E. B.
M. H.

ra. Köse
KÜLTÜR BAKANI
Tevfik Koraltan
KÜLTÜR BAKANI

FA/ADEM.

7.1.1.5. Vefatı

Ülser sıkıntısı olan Mithat Fenmen, bu problemden dolayı ameliyat olmuştur. Daha sonra, doktoru tedavi amaçlı bir diyet programı düzenlemiş ancak Fenmen, bu programa pek uyamamıştı. Yaşının ilerlemesiyle hastalığı hız kazanarak sağlığı gittikçe kötüleşmiştir. “Son yıllarında sağlığı bozulmuştu. Ama tek sözcükle belirtmek gerekirse, aldırılmıyordu. Ve birgün son derece bitkin bir duruma geldiğinde, sessiz sedasız hastaneye kaldırıldı. Birkaç gün sonra da hayata gözlerini yumdu” (Say, 1993: 10). 19 Ekim 1982’de böbrek yetmezliği sebebiyle hayata veda etti. Ölümü, başta ailesi olmak üzere, meslektaşları, öğrencileri ve Türkiye’nin sanat camiasını yasa boğmuştur.

7.2. AİLESİ

1900’lü yılların başlarında İstanbul’da yaşamış Fenmen ailesi, kentin seçkin ailelerinden biri olarak yaşamış ve topluma faydalı olacak önemli isimler yetiştirmiştir. Baba Refik Fenmen (1882-1951) elektrik mühendisi aynı zamanda örnek bir eğitimciydi. “Ülkemizin ilk elektrik yüksek mühendislerinden olan Refik Fenmen, eğitimcilik ve yöneticilik yaşamını ülkemizde mühendisliğin meslek olarak tanınip sevilmesine adanmış, düşündüklerini uygulayabilme becerisi olan örnek bir aydıydı” (Oralalp, 1996: 68).

Oralalp, Refik Fenmen’in ayrıcalıklı eğitimci yönünü şu şekilde belirtmiştir; “Refik Bey’in Türkiye’in yetiştirdiği ender eğitimciler arasında baş sıralarda yer almasının önemli bir nedeni, öğrenciye büyük değer vermesiydi. Onun yöneticiliği döneminde, ilk kez böylesine değer verilen, eğitimin “nesnesi” değil, “unsuru” olduklarını belki de ilk kez fark eden öğrenciler, derslere ve okula bağlanmış, mühendisliği meslek olarak benimsemişlerdi. Yetmiş yıl önce Refik Fenmen’in öğrencisi olanlar onun öğretmenliğini, yöneticiliğini, kültürüyle pekiştirdiği nezaketini hâlâ unutuyorlar” (1996: 68).

Mithat Fenmen’in annesi Lamia Hanım (-) kadın haklarının mücadelesinde önde gelen isimlerden biri olarak Türk Kadınlar Birliği’nin kurucuları arasında yer almıştır. İki yabancı dil bilen kültürlü bir insandı. “Anne Lamia Hanım, bugün Yunanistan sınırları içinde kalmış olan Yanyalı bir ailenin kızıdır. İngilizce ve Fransızca bilir. Sosyal bir kadındır. Türk Kadınlar Birliği kurucu üyelerindedir. Ayrıca bugünkü ismi Çocuk Esirgeme Kurumu olan Himaye-i Etfal’de ve 1960’larda kurulan ve ilk kan

bankasının temeli olan Mavi Melekler’de de gönüllü olarak çalışmıştır” (Öz, 2003: 23). 1964 yılında, Türk Kadınlar Birliği’nce yılın annesi seçilmiştir.

Rasim Fenmen (1914-1997), ailenin ilk çocuğu, diplomat. Sabahattin Fenmen(-1977), ailenin dördüncü çocuğu, elektrik mühendisi. Şefik Fenmen(1923-2018), ailenin son çocuğu, diplomat, devlet protokol müdürü.

Seniye Fenmen (1918-1997), ailenin üçüncü çocuğu, Mithat Fenmen’in kardeşi. Ressam, seramik sanatçısı.

Beatrice (Appleyard) Fenmen (1913-1994), Mithat Fenmen’in eşi, İngiliz bale sanatçısı, eğitimcisi ve koreograf. Kariyerinde bale edebiyatının önde gelen eserlerinde önemli roller oynamış, 1951’de ADK’de, bale bölümünde eğitimcilik ve idarecilik yapmıştır. “Appleyard 1951’de Türkiye’ye gelerek Ankara Devlet Konservatuvarı’nın bale bölümünü yönetti. 1954’te eşi Mithat Fenmen ile “Fenmen Bale Stüdyosu”nu kurdu. 1971 yılına kadar bu stüdyonun müdürlüğünü yaptı. Ankara Devlet Konservatuvarı’nda 1978 deki emekliliğine kadar, öğretmen ve koreograf olarak çalıştı. Beatrice (Appleyard) Fenmen’e, İngiltere ile Türkiye arasında, bale sanatı dalında kültürel ilişkileri ilerletmesi ve katkıda bulunması nedeniyle, 1982 yılında, İngiltere Kraliçesi tarafından M.B.E “Member of the Order of the British Empire” Nişanı verilmiştir” (Say, 1992: 500).

Beatrice Fenmen, pek çok önemli bale eserinde solo roller oynamıştır.

“Bale tarihinin direklerini oluşturan ünlü bale sanatçılarının hemen hemen hepsi Mrs Fenmen tarafından eğitilme şansını elde etmişlerdir... Aynı şekilde birçok dans sanatçısını Mrs Fenmen etkisi altında bırakmıştır. Bu dansçılardan bir kısmı dans etmeyi bıraktıktan sonra, Ankara Devlet Balesi’nde çeşitli idari görevlere gelmiş, bir kısmı eğitmen olmuş, bir kısmı da kendi dans merkezlerini açmışlardır. Bazı dansçılar ise yurt dışında ün yapmış ve sonraları yine yurt dışında eğitmen olmuşlardır. Bir kısım dansçı da koreografik çalışmalarıyla Türk Bale Tarihi’ne katkıda bulunmuşlardır” (Çıkıgil, 1997: 8-9).

İngiliz bale ekolü birikimini Türkiye’de öğrencilerine aktarmış, Türk Bale Eğitimi camiasının en önemli eğitimcilerinden olmuştur. “8 Mayıs 1994 yılında hayata gözlerini kapadığı zaman, Mrs Fenmen arkasında bu kaybı bir türlü kabullenemeyen bireyler bırakmıştır. Ancak, onu tanımış olan sanatçılar onun disiplinini, sağlam

karakterini, değerli eğitimliğini her zaman hatırlayarak çalışmalarını sürdürecektir” (Çıkıgil, 1997: 9).

Nermin Fenmen (1956-). Mithat Fenmen’in kızı, Bilkent Üniversitesi emekli öğretim üyesi ve “orienteering”sporçusu.

Refik Fenmen (1959-2017), Mithat Fenmen’in oğlu.

Fenmen ailesi, kültür düzeyi oldukça yüksek bir aileydi. Kalabalık olan aile yaşantısında titizlik ve düzen ön plandaydı. Günlük aktivitelerin saatinde başlayıp saatinde bitmesine dikkat edilir, her şey planlı yapılırdı. Fenmen kardeşlerin en küçük üyesi Şefik Fenmen, aile düzeni ve yapısı hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir;

“Disiplin ve düzen, bizimki gibi bir ailede çok önemliydi. Amcam, büyükannem, biz beş kardeş, annem ve babamdan oluşan dokuz kişilik hayli kalabalık sayılabilecek bu ailenin bireylerinin üretken olabilmesi, disiplinli bir yaşama bağlıydı. Babamın en çok önem verdiği konu, bu sebeple ailenin düzenli yaşaması idi. Sabah kahvaltıları, öğle yemekleri, akşam yemekleri belirli saatlerdeydi. Sofraya hiç kimse geç kalmaz, herkes yerli yerinde otururdu. Tabii ki, son derece saygılı bir havada geçerdi bu yemekler” (Fenmen, 1996: 70).

Tıpkı baba Refik Fenmen gibi anne Lamia Hanım da, çocukları üzerinde disiplinli bir yetiştirme tarzını benimsemişti. Lamia Fenmen’in bu özelliğini, Seniye Fenmen’in dilinden Öz (2003), şöyle ifade etmiştir; ‘Annem, hepimize şimdi yemek yiyeceksiniz, şimdi elinizi yıkayacaksınız, şimdi yatacaksınız diye baskı uygulardı. Misafir geldiğinde de yanlarına çıkamazdık. O kadar büyük bir disiplinle büyüdük ki, bu disiplin beni çok rahatsız ederdi’ (Öz, 2003: 23). Kültür ve sanata önem veren Fenmen ailesi, müzikle de ilgilenmiş, hatta aile fertlerinin hemen hemen hepsi amatör olarak müzik icra etmişlerdir.

“Babam, kültürel yaşama büyük önem verirdi. Kendisi flüt, annem piyano çalardı. Annem Erenköy’de oturduğumuz sırada, haftada bir gün Yeniköy’e bir Rus hocasından ders almaya giderdi. Bu, o zamanın şartlarında iki üç saat süren bir yolculuktu ve piyano dersine gidip gelmek annemin bir gününü alıyordu. Babam annemin bu isteğini çok olumlu karşılamıştı. Annem; “bu derslerde Beethoven sonatlarını, Chopin’in eserlerini çalmayı çok iyi öğrenmediysem de, müziği öğrendim” derdi” (Fenmen, 1996: 70).

Çocuklarını müzik, sanat dışındaki konularda da donanımlı yetiştirmek isteyen aile babası Refik Fenmen, çocuklarını toplumsal olaylara karşı da ilgili, duyarlı olacak şekilde yetiştirmek için çaba göstermiştir.

“Babam, kültürel gelişmemize olduğu kadar, dünyada olup bitenlerden haberdar olmamıza da önem verirdi. London Illustrated diye resimli bir mecmua alınırdı. Mecmuayı evvela büyükler okurdu. Sonra okuma sırası bize gelirdi. Bu gerçekten güzel bir mecmuaydı, sadece resimlerine bile baksak dünyada neler olduğu hakkında bir fikrimiz olurdu. Türk gazeteleri o zaman çok daha sınırlı haber verirlerdi” (Fenmen, 1996: 70).

Radyonun oldukça yaygın olduğu o yıllarda, Fenmen ailesi dünya gündemini radyodan takip etmekte, bunun yanı sıra klâsik müzik eserlerini de radyodan dinleyerek tanımaktaydılar. Şefik Fenmen, o döneme ait anılarını şu şekilde belirtmiştir;

“Radyomuz da bizim için dünyaya açılan bir pencere idi, fakat babam radyoyu gelişigizel dinlememizi istemezdi. İngiltere’de basılmış Royal Radio Programme diye bir yayın çıkardı. Her hafta Eminönü’de belirli bir bayiye gelen bu yayını aldırırdı. Bu yayına göre radyoda program takip edilirdi. Pazar akşamları Fransız radyosu Fransa’dan naklen konser yayınlardı. Pazar akşamı o konser mutlaka dinlenirdi evde. Beethoven’in 32 sonatını, aynı zamanda besteci olan ünlü Macar piyanist Ernst von Dohnanyi çalmıştı. Babamın programa alması sayesinde bu piyanistin konserlerini radyodan dinleyebildik; bu gerçekten büyük bir olaydı” (Fenmen, 1996: 70).

O dönemlerde, CD, kaset gibi müzik dinleme araçları piyasada olmadığından, birçok evde olduğu gibi, Fenmen ailesinin evinde de plak vasıtasıyla müzik dinlenmiştir. Aile fertlerinin müziği benimsemesi ve ilgilenmesinde plak arşivlerinin olmasının önemli olduğu belirtilmektedir.

“Eve 78 türlü plaklar alınırdı; Beethoven’in senfonilerini, Chopin’in eserlerini bu plaklardan dinlerdik. Birimiz hasta olduğunda, şımartmazlardı ama gramofonu yanımıza koyar, plakları istediğimiz kadar çalmamıza izin verirlerdi. Ben, 6-7 yaşında Beethoven’in senfonilerini neredeyse ezberle dinliyordum o plaklar sayesinde. Ailedeki bu kültür ortamından herkesin yeteneği ölçüsünde nasibini almasına olanak tanınmış, ancak hiç kimsenin üzerine varılmamıştı” (Fenmen, 1996: 70).

Fenmen kardeşlerin, müzik alanındaki bu birikimini daha öteye taşımak isteyen aile büyükleri, çocuklarını çalgı eğitimine yöneltmiş ve piyano dersi aldirmiştir. “1935’li yıllarda Bebek’e taşındık ve orada hepimiz piyano dersi aldık. Piyanoda Mithat ağabeyim aramızda en başarılı olandı. Onu, Seniye ablam izliyordu. Biz üç kardeş o kadar başarılı olamadığımızı anladık, bıraktık” (Fenmen, 1996: 70).

Sağlıklı bir yaşam için sporun önemini bilen Fenmen ailesi, bu konuda çocukları üzerinde özveride bulunmuşlardır. Onlara spor yapmaları için gerekli zemini hazırlamışlardır. “Kültürel gelişmemize olduğu kadar, sağlıklı olmamıza da önem veriliyordu. Bunun için de spor yapmamız her zaman desteklendi. Tenis raketleri o zaman pahalı idi. Buna rağmen hepimize alınmıştı. Robert kolej’in tenis kortu vardı, orada rahat rahat oynardık. Sonra Sabahattin ağabeyim atletizme merak sardı; ona en iyi mağazadan çivili ayakkabısı hemen alındı” (Fenmen, 1996: 70). Fenmen ailesinin büyükleri, çocuklarının topluma faydalı bireyler olması için gerekli zemini hazırlayarak çocuklarını donanımlı bir şekilde yetiştirmişlerdir. Bununla birlikte ileride hangi mesleği icra edeceklerine dair herhangi bir baskı kurmamış, meslek seçimi konusunu çocuklarına bırakarak kararlarına saygı duymuşlardır.

“Mesleklerimizi seçmeye sıra geldiğinde de babam bizi yönlendirdi ama asla zorlamadı. Rasim ağabeyim kolejden mezun olduğunda, ona Lozan’da hukuk tahsili öngörüldü ve gönderildi. Ben de üniversite tahsiline Ankara’da Hukuk Fakültesi’nde başladım. Derslerim iyiydi ama eğitimde tam aradığımı bulamamıştım. Bir süre böyle gitti derken birgün babam, bir öneri getirdi: Tahsilime istersem yurt dışında devam edebileceğimi söyledi. Bendeki hoşnutsuzluğu uzun zamandır izlediğini o gün fark ettim. Lozan’da önce altı ay Fransızcamı ilerlettim, ardından Hukuk Fakültesi’ne devam ederek başarıyla mezun oldum. Öğrenim hayatımda olsun, Dışişleri Bakanlığı’ndaki uzun meslek hayatımda olsun, babamın aştığı disiplin anlayışının büyük yararını gördüm. Dışişleri Bakanlığı’nda iki kez protokol genel müdürlüğü yaptım ki, bu görev gerçekten büyük bir düzende çalışmayı gerektirir. Babamı daima şükranla anarım” (Fenmen, 1996: 70).

Ailenin babası Refik Fenmen, evlatlarına daima değer vermiş ve onlarla gurur duymuştur. Çocuklarıyla övündüğünü, kendisine sorulan şu şekilde bir soruya verdiği cevaptan anlamak mümkündür; “babamın bize verdiği değer, bir sohbette kendisine sorulan, ‘Siz Türkiye’nin ilk yüksek mühendislerindensiniz, kaç tane apartmanınız

var?’’, sorusuna verdiği Şu yanıtta gizli: Benim beş tane apartmanım var, ocuklarım!’’ (Fenmen, 1996: 70).

Fenmen Ailesi, donanım sahibi olmaları doğrultusunda çocuklarını sistemli bir Şekilde yetiştirmiş ve onların topluma faydalı birey olmalarıyla gurur duymuşlardır.

7.3. GÜNLÜK YAŞANTISI

Daha çok kendi hâlinde bir yaşam süren Fenmen, gerekmedikçe toplumla i içe olmayı tercih etmeyen bir kişilik olmuştur. Günlük yaşantısında, işi ve ailesiyle vakit geçirerek meslekî anlamda gelişim, eğitim çerçevesinde sakin bir yaşam sürmeyi benimsemiştir.

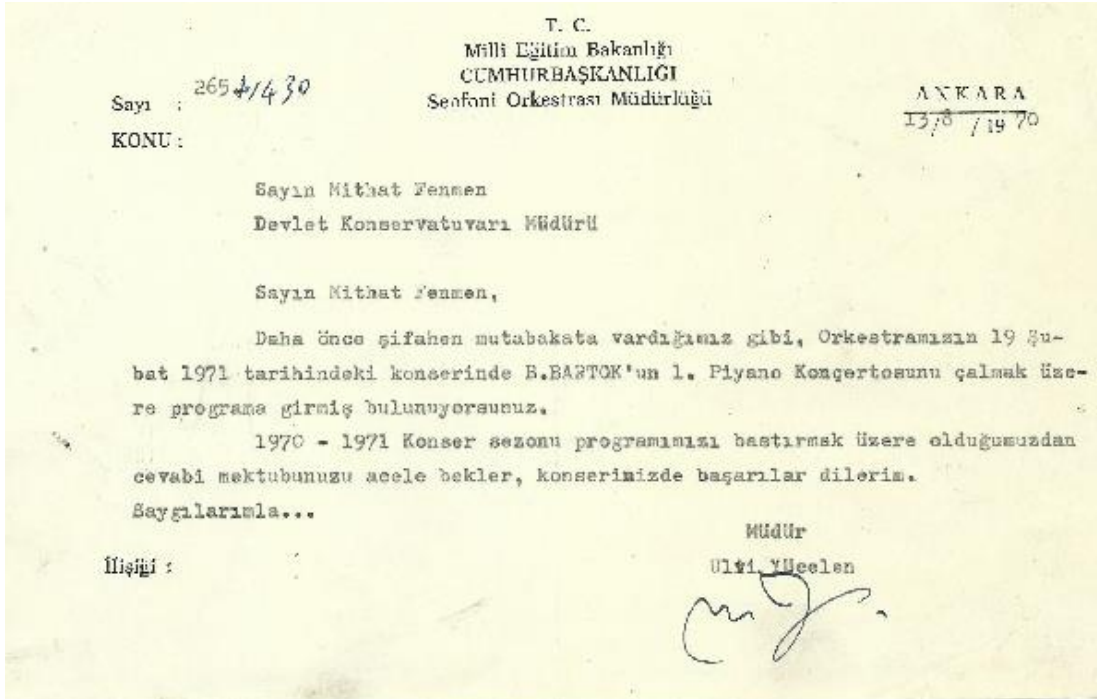
7.4. GÖREVLERİ

Fenmen, müzik sanatının yalnızca icracılık tarafını değil, bütün yönlerini tanımak ve tanıtmak gerekliliğine inanmıŐ ve çabaları bu yönde olmuştur. Çok yönlü bir kişilik olan Fenmen, sanatçı kimliğiyle birlikte araştırmacı ve idarecilik özellikleri olan bir insandı. Bestecilik, eğitimcilik, solist piyanistlik, korrepetitörlük, araştırmacılık-yayıncılık ve idarecilik, onun görevleri arasında olmuştur. Fenmen’in eğitimcilik yaşamında “Fenmen Bale Stüdyosu” önemli bir yer tutmaktadır. “1954 yılında kuruldu, 1971’de kapandı. Ankara’da yaklaşık yirmi yıl boyunca bale alanında etkinlik gösteren bu kurumun ilk müdürü piyanist Mithat Fenmen’di. Daha sonra eşi Beatrice (Appleyard) Fenmen bu görevi üstlendi. Stüdyonun baŐlangıçtaki amacı, bale dansçısı olamayacak çocukları iyi bir bale seyircisi olarak yetiŐtirmektir”(Say, 1992: 499). Karanfil Sokak’ta bulunan bu stüdyoda, bale derslerinin yanı sıra, Fenmen, öğrencilerine piyano dersleri de vermiştir. Uluslararası ilişkileri de bulunan Fenmen’in hem yurt dışına hem de yurt içine ait çeşitli kurumlarca görevlendirildiği bildirilen belgeler mevcuttur.

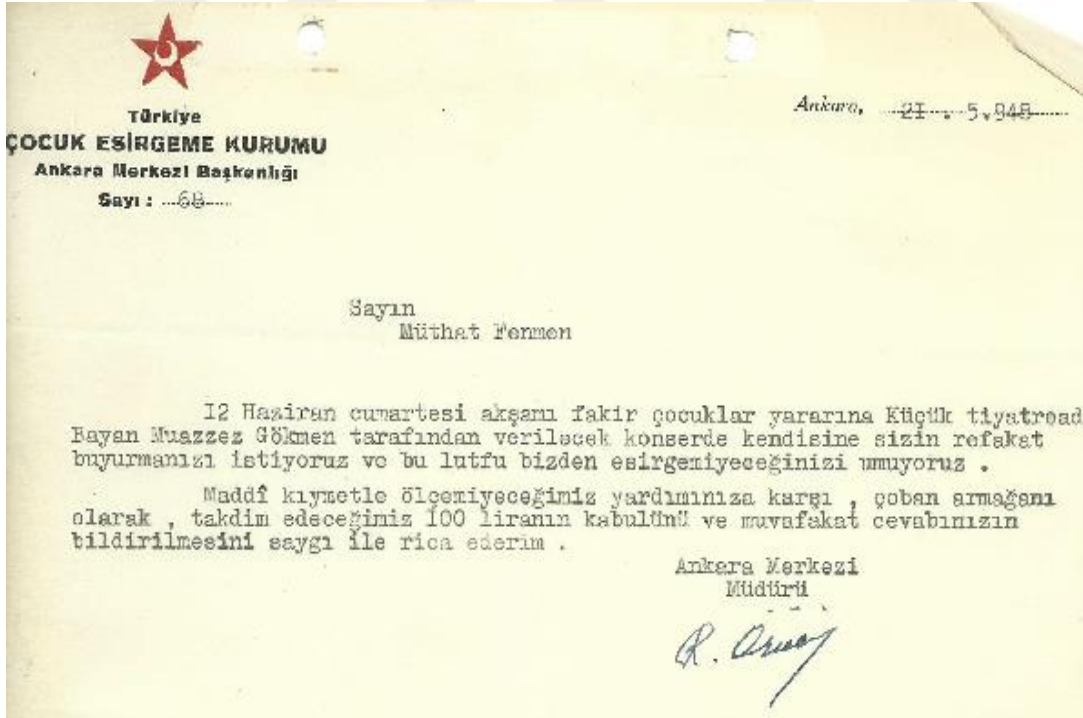
Şekil 2. Türk-Alman Kültür Merkezi Tarafından Gönderilen Görev Yazısı

Şekil 3. CSO Müdürlüğü'nden Gönderilen Görev Yazısı

Şekil 4. Çocuk Esirgeme Kurumu Tarafından Gönderilen Görev Yazısı

Şekil 5. ABD Dış Hizmetleri Tarafından Gönderilen Görev Yazısı

THE FOREIGN SERVICE
OF THE
UNITED STATES OF AMERICA

AMERICAN EMBASSY
ANKARA
August 10, 1951

Dear Midhat Bay:

The Ambassador has referred to me your kind letter of July 12, 1951, expressing your desire to visit the United States from the first of February to about the 15th of March 1952.

It has occurred to me that you might possibly be able to find time for a longer visit if it could be postponed until a later date and, thinking only of this, I should like to tell you that we have received information that if it is not convenient for you to spend the full four months for your trip at an earlier date, the invitation holds good so that you may leave Turkey as late as January 1952.

I am very happy that you have accepted the invitation and hope that you will find your visit to the United States useful and enjoyable. I am sure that it will be of great interest to leaders in the American musical world to meet an outstanding leader in the musical world of Turkey.

With kindest regards,

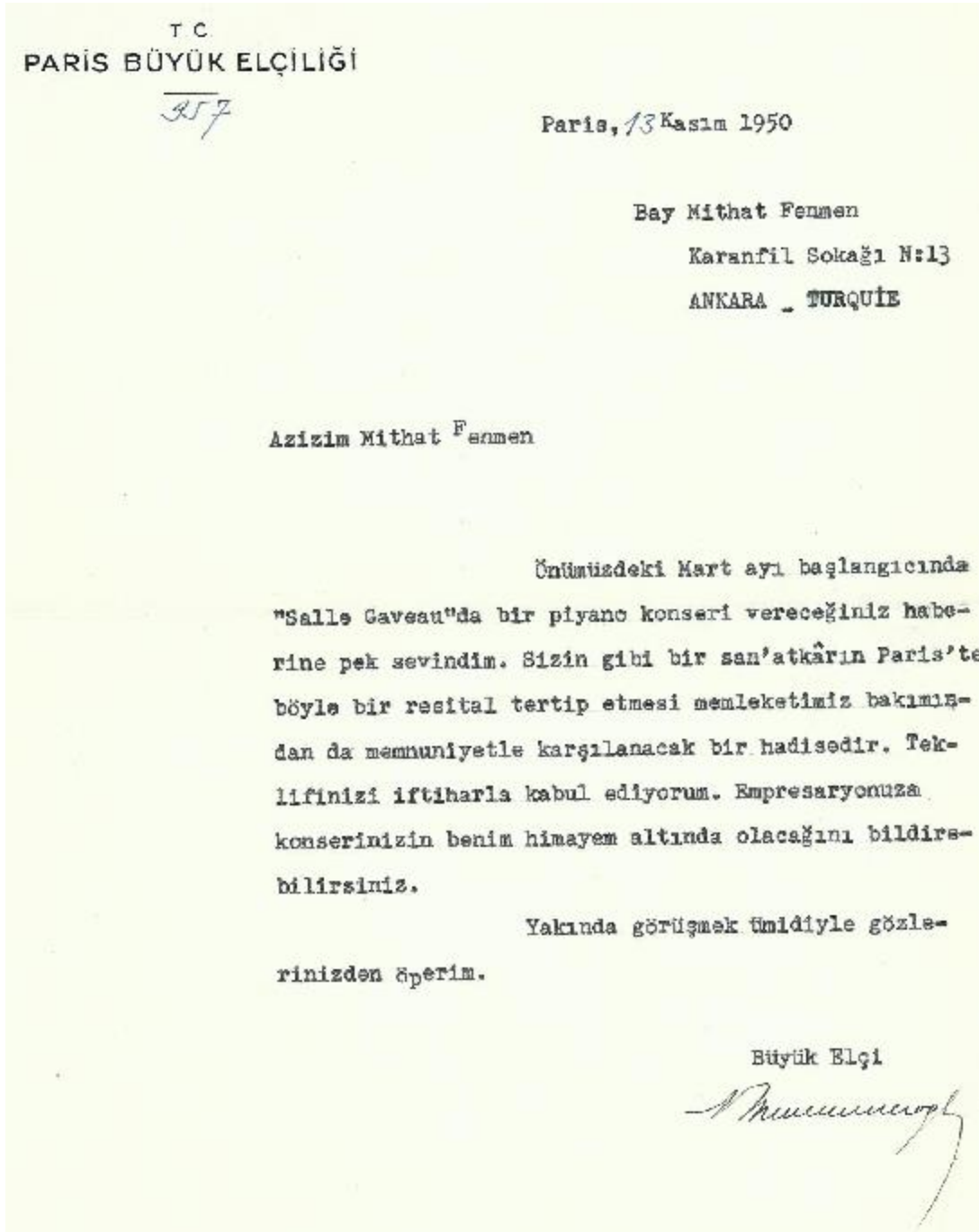
Sincerely yours,

Frederick P. Latimer, Jr.
Frederick P. Latimer, Jr.
Cultural Affairs Officer

FPI/bcs

Bay Midhat Ferihan
Director, State Conservatory
Ankara

Şekil 6. Paris Büyük Elçiliği Tarafından Gönderilen Görev Yazısı

7.4.1. Yöneticilik Anlayışı

Meslek yaşamı belirli evrelerinde yöneticilik yapma imkânı da bulan Mithat Fenmen, iki defa konservatuvar müdürlüğü, DOBGM ve Ankara'da Karanfil Sokak'ta eşiyile beraber kurdukları "Fenmen Bale Stüdyosu"nun yöneticiliklerini yapmıştır. Müzik eğitiminden önce mühendislik eğitimi aldığından sistemli bir düşünce yapısına sahipti. Bu özelliği, onu uyguladığı sistemde başarılı yapmış ve kurumların verimliliğini artırmıştır. Yöneticilik yaptığı zamanlarda gerek konservatuvar gerekse DOB'nde iş

ortamındaki dengeleri iyi hesaplayarak aldığı kararlarla iş, arkadaşlarını, öğrencileri ve personellerini memnun etmiştir. konservatuvar müdürlüğü yaptığı yıllarda, davranışlarıyla ve çalışkanlığıyla öne çıkan öğrencilerin ödüllendirilmesi sistemini uygulamıştır. “Fenmen Bale Stüdyosu” hizmette bulunduğu süre içerisinde, MEB’den onaylı diploma vererek, bale alanında pek çok sanatçı ve eğitimci yetiştirmiştir. Bu stüdyonun faaliyet göstermesi, Fenmen, amatör müzisyenlerin/müzisyen adaylarının yollarını profesyonel bir çatı altında kesiştirmiş, hem meslekî anlamda müzisyen olacakların hem de amatör anlamda yoluna devam edecekler için stüdyoyu önemli bir merkez yapmış ve sonrasında oluşacak benzeri ortamlara ışık tutmuştur. Böylelikle amatör ruhu kaybetmeden hep isteyerek severek çalışmayı etrafına benimsetmiştir Mithat Fenmen. Bu anlayışını, yöneticilik yaptığı üç kurumda da uygulamıştır.

7.4.2. Uluslararası İlişkileri

Uluslararası ilişkilerde Fenmen, dışa açık bir kişilik olmuştur. Hem Avrupa’da eğitim görmesi hem de eşinin İngiliz olması onun yabancı insanlarla iletişim kurup iş yapabilen bir insan olmasındaki etkenler olmuştur. Konser hayatı boyunca süren yurt dışı turnelerinde ve Türkiye’ye gelen yabancı meslektaşlarıyla verdiği konserler süresince uluslararası ilişkilerini sürdürmüştür. Yurt dışındaki başarılı konserlerinin ardından yabancı basında yer bulmuş ve takdir edilmiştir.

7.5. KİŞİLİĞİ

Örnek bir çağdaş insan modeli olarak kabul edilen Mithat Fenmen, son derece kibar, zarif, yumuşak, görgülü ve kültürlü bir kişiliktir. Tüm bu özellikleriyle tipik bir “salon insanı” niteliğine sahiptir. Etrafındaki herkesin iyiliğini isteyen, sevgi dolu bir yapıya sahip olan Fenmen, yakın çevresine faydalı olmayı benimsemiş ve bu doğrultuda çalışmıştır. Karşısındaki kişinin yaşı, cinsiyeti, toplumdaki yeri ne olursa olsun, ayırt etmeksizin aynı saygı çerçevesinde insanlara eşit yaklaşan bir kişi olmuştur. Kolay kolay sinirlenmeyen, karşılaştığı olumsuz durumlarda bile meselanin pozitif tarafını ele alarak karamsarlığı tercih etmediği bilinmektedir. “Hiçbir şeye sinirlenmezdi. Dünyayı pespembe görürdü. Herkese yumuşak davranır, İngiliz bale sanatçısı olan eşi Beatrice Fenmen’e ‘darling’ diye seslenirdi” (Say, 1999: 31).

Keman sanatçısı Ayla Erduran onun yumuşak kişiliğini birlikte yaptıkları bir turne anısıyla şu şekilde ifade etmiştir; “Aksilik bu ya, Mithat’ın bavulu uçaktan çıkmadı; dolayısıyla akşam konserde giyeceği smokin de yok. Kaldı mı yolculuk

giysileriyle! Onun ne kadar yumuşacık, ne kadar yüce bir insan olduğunu bir kez daha öğrendim böylece. Hiç sinirlenmeden, sakin bir şekilde ve gülerek kabul etti durumunu. Ev sahibi bay Voça'nın pantolonunu giydi. Bir de beyaz gömlek. Ancak pantolon üstüne bol geldiği için her tarafını iğnelerle tutturduk, öyle sahneye çıktı” (İlyasoğlu, 2002: 222). Yaşadığı bu anısı Fenmen'in kolay sinirlenmeyen kişilik özelliğinin dışı vurumu olmuştur.

7.5.1. Hayata Bakış Açısı

Oldukça pozitif bir düşünce yapısına sahip olan Fenmen, karşılaştığı ve yaşadığı her duruma karşı, olumlu yaklaşan bir insandı. Küçük yaşlarında edindiği zengin kültür birikimini olgunluğuyla birleştirerek insanlığa faydalı olmayı prensip haline getirmiştir. “Alçakgönüllü kişiliğiyle Fenmen, kariyerizme yatkın bir insan değildi. Yükseklerdeki gözü, sadece ‘daha iyi müzik yapmak, daha iyi öğrenci yetiştirmek’ içindi. Bu temel amaçlarının dışında, yaşamın gündelik pratiğinde umursamaz davranırdı” (Say, 1991: 20).Fenmen'in hayatta hep bardağın dolu tarafını ele almasıyla ilgili, Hindistan turnelerine ait bir anısını Ayla Erduran şöyle ifade etmiştir;

“Poona'ya trenle gittik. Orada da otel yerine bir evde kaldık. Batılı geleneklere pek uzak değildi bu evler. Burada da bizi, ikram olsun diye bir düğüne götürmeye karar verdiler. Biraz da Hint âdetlerini yakından görün, dediler. Kocaman yemek kazanlarında etler filan pişiyordu. Sinekler üstünde. Tabak yerine palmiye yapraklarının içinde yiyorsun. Herkes elini aynı kazana batırıp, yemeği yaprakların içine koyup yiyor. Kenara peçeteler koymuşlar, ama onlar da kirli ve sinekli. Açlıktan ölüyoruz. ‘Nasıl yiyeceğiz?’ diyorum Mithat'a. Cevabında, yine onun üstünlüğü ortaya çıkıyor: ‘Kötü bir şey yok canım, peçeteler biraz kirli o kadar,’ diyor ve onlar gibi elini daldırarak yemeye çalışıyor. Ben son derece tiksiniyorum, tabii belli etmemeye çalışarak bir şeyler yiyor gibi yapıyorum” (İlyasoğlu, 223: 2002).

Hayatta, çoğu insan için sıkıntı olup, mutsuzluk yaratabilecek şeylerin bile, Fenmen'in mutsuz olmasını sağlayamadığı anlaşılmaktadır.

7.6. YETİŞTİRDİĞİ EĞİTİMCİLER VE SANATÇILAR

Eğitimciler:

Oya Ünler (1960-), HÜADK piyano eğitimcisi.

Oya Akyıldız (1958-), GÜGEF Müzik Eğitimi Anabilim Dalı emekli piyano eğitimcisi.

Nuran Taşpınar (1947-), HÜADK emekli piyano eğitimcisi.

Binnur Ekber (-), HÜADK müdürü ve piyano eğitimcisi.

Bedii Aran (1947-), Eşi Elif Aran'la birlikte, Ankara'da "Aran Müzik Merkezi"nde piyano eğitimciliği yapmış piyanist.

Metin Ögüt (-), Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuvarı piyano eğitimcisi.

Can Çoker (-), Çukurova Üniversitesi Devlet Konservatuvarı piyano eğitimcisi.

Tulga Cetiz (1940-1993), HÜADK piyano eğitimcisi.

Turgay Erdener (1957-), Besteci ve HÜADK kompozisyon eğitimcisi.

Sanatçılar:

İdil Biret (1941-), Piyanist, devlet sanatçısı.

Gülsin Onay (1954-), Piyanist, devlet sanatçısı.

Fazıl Say (1970-), Piyanist, besteci.

Güher-Süher Pekinel Kardeşler (1953-), Piyanist, devlet sanatçıları.

Rengim Gökmen (1955-), Orkestra Şefi.

Selman Ada (1953-), Piyanist, besteci ve orkestra şefi.

Nezih Seçkin (1956-), Piyanist, orkestra şefi.

Burçin Büke (1966-), Piyanist.

Yeşim Gökalp (1966-), Piyanist.

7.7. SANATÇI KİŞİLİĞİ

Piyanist ve besteci yönüyle Mithat Fenmen, ülkesine verdiği hizmetlerinden dolayı 1971 yılında Devlet Sanatçılığı ünvanını almıştır. Ülkemizin çoksesli müzik yaşamına çeşitli katkılarıyla büyük hizmetler sunmuştur. Sanat hayatı boyunca asıl amacın müziğe hizmet etmek olduğunu unutmamıştır. Gösteriştense uzak bir şekilde doğru müzik yapmanın, müziğin özüne inmenin peşinden gitmiştir. Piyano alanında da, gençlere her zaman teknik sorunlarla çok fazla boğuşarak zaman kaybetmemeleri gerektiğini, doğru müzik yapmaya gayret ederek teknik sorunları çözmelerini tavsiye etmiştir. Bir müzik adamı olarak, sanatı yalnızca müzikten ibaret değil, bir bütün olarak ele almıştır. Bu şekilde, bütüncül bir sanat adamı olan Fenmen, bu bakış açısının izlerini yayınladığı "Müzik Görüşleri" dergisinde de yansıtmıştır. Bu dergi serisinde, yalnızca müzik değil sanatın diğer alanlarındaki önemli gelişmelere de yer vermiştir. Müzik felsefesinde oda müziğinin rolü çok önemli olmuş ve daima öğrencilerine tavsiye etmiştir. Birlikte müzik yapmanın, müzisyenliği geliştiren yegâne bir müzik yapma

biçimi ve müziğin derinliklerine inme yolu olmasından dolayı kendisi de oda müziği alanında çok fazla faaliyet göstermiştir.

7.7.1. Yorumculuğu

Piyano çalmaya küçük yaşlarından beri çok istekli olan Fenmen ve Avrupa'ya öğrenime giderek, gelecekte büyük bir piyanist olacağını sinyalini vermiştir. Avrupa'da edindiği birikimini mühendislik zekâsıyla birleştirerek büyük bir piyanist olmuştur. “Fenmen Türkiye’de piyanistlerin duayeni olarak biliniyordu. Liseyi bitirdikten sonra Alfred Cortot’un yanında yükseköğrenime başlamış ve Fransız üstattan etkilenmişti. Cortot’nun ışığı, vakur kavrayışı teknik hâkimiyeti, üzerinde belirgin izler bırakmıştı.” (Otten, 2012: 30). 20. yy’ın en büyük piyanistlerinden olan Robert Casadesus ve Alfred Cortot’nun tekniğini benimseyen Mithat Fenmen, virtüöz bir piyanist olarak Türkiye’de ve dünyanın pek çok yerinde sayısız konserler vermiştir. Derin tuşesi, *cantabile* tarzı ve müzikal ifade gücü ile olgun bir virtüöziteye sahipti. “Fenmen’in icra tekniğindeki ritmik sağlamlık, seslerin temiz olmasına gösterdiği özen, müzikal ifadeyi dinleyicisine hissettirmek için gerçekleştirdiği duyarlılık ve dibini bulan tuşe ile kendini daima belli eden manuel beceri, virtüöz olarak onun ayırt edici özelliklerindedir”(Say, 1991: 12). Piyano edebiyatında, pek çok önemli eserlerin Türkiye’de ilk seslendirilişini Mithat Fenmen yapmıştır. Çok geniş bir repertuvara sahip sanatçı, eğitimciliğini ve diğer görevlerini sürdürürken Türkiye’de ve yurt dışında çok sayıda konserler vermiştir.

“Mithat Fenmen, 1940’lı yıllardan başlayarak uluslararası sanat sahnesinde Türkiye’yi temsil etmiş olan bir virtüöz piyanistimizdir. Yurt içinde ve yurt dışında yüzlerce resital ve konser vermiştir. 1950 yılında Paris’teki bir resitali ile dünyanın bu ünlü sanat kentinde tam programla podyuma çıkan ilk Türk piyanisti olarak tarihe geçmiştir. Bu konsere ilişkin olarak Fransız basınca övücü yazılar yayımlanmıştır. Aynı yıl, Hollanda’da ilgiyle karşılanan bir resital sunmuştur. Daha sonra sırasıyla, 1951’de Yunanistan’da, 1963’de İngiltere’de, 1966’da Yugoslavya’da virtüöz piyanist olarak Türkiye’yi temsil etmiştir” (Say, 1993: 9).

Meslek hayatında eğitimciliğe daha çok ağırlık vermesine rağmen, hayati boyunca virtüöz piyanist kimliğini korumuş ve Türk piyano tarihinin en büyük piyanistlerinden biri olmuştur.

7.7.1.1. İlk Konseri

Fenmen, eğitim için Paris'e gittiği yıl 1935'de halk önündeki ilk konserini vermiştir. Konser, Ankara Halkevi'nde gerçekleşmiştir.

7.7.1.2. Son Konseri

Son konserini, ölümünden birkaç ay önce, şef Hikmet Şimşek yönetiminde C.S.O eşliğinde kendi bestesi olan piyano ve orkestra için "konçertino"sunu çalarak gerçekleştirmiştir. İlk çalınışı 1944 yılında yine Fenmen'in kendisi tarafından yapılan bu eser, yıllar sonra 1982 yılının Mayıs ayında tekrar Fenmen tarafından çalınmış, sanatçı, öncekine göre ikinci çalınışının daha çok ilgi gördüğünü söylemiştir. Ayrıca, aradan geçen bunca zaman boyunca, eserinde pek değişiklik yapmadığını, iyi bir müzik anlayışı içinde yazdığını belirtmiştir.

7.7.1.3. Solo Konserleri

- Beyoğlu Fransız Tiyatrosu, İstanbul. (12 Mart 1940).
- Halkevi Salonu, (3 Nisan 1942).
- Halkevi Salonu, Ankara. (15 Şubat 1946).
- Saray Sineması, İstanbul. (21 Şubat 1946).
- Halkevi Salonu, Ankara. (10 Ekim 1947).
- Halkevi Salonu, Ankara. (17 Ekim 1949). Chopin Resitali.
- Halkevi Salonu, Ankara. (15 Aralık 1950).
- Concert Gebouw, Amsterdam. (12 Şubat 1951).
- Diligentia, Den Haag. (15 Şubat 1951).
- Salle Gaveau, Paris.(16 Şubat 1951). Paris'te İlk Resital.
- Salle Gaveau, Paris. (21 Şubat 1951).
- Salle Gaveau, Paris. (27 Şubat 1951).
- Göktepe Piyano Salonu, İzmir. (21 Şubat 1953). Analizli Piyano Resitali.
- Göktepe Piyano Salonu, İzmir. (22 Şubat 1953).
- Göktepe Piyano Salonu, İzmir. (28 Şubat 1953). Chopin Gecesi.
- Büyük Tiyatro, Ankara. (11 Mart 1956).

- Adana Kulübü Salonu, Adana. (27 Nisan 1963).
- Wigmore Hall, Londra. (14 Aralık 1963).
- Devlet Konservatuvarı Salonu, Ankara. (26 Mart 1969). Beethoven'i Anma Resitali.
- Ankara Türk Filarmoni Derneği Konser Salonu. (22 Ocak 1973). Schumann Resitali.
- TRT İstanbul Radyosu Stüdyo Konseri, İstanbul. (25 Ocak 1973). Schumann Gecesi.
- Kültür Bakanlığı Devlet Konser Salonu, İzmir. (25 Nisan 1980).

Mithat Fenmen, klasik piyano müziğini halkla tanıştırmak ve sanatını icra etmek için Türkiye'nin çeşitli salonlarında ve yurt dışında farklı ülkelerde solo piyano konserleri vermiştir. Eğitimci özelliğinden dolayı, zaman zaman tematik konserlere de yer vermiştir. Bu konserlerinin programları kimi zaman yalnızca tek bir besteciye ait olurken, kimi zaman da çaldığı eserler hakkında bilgi vererek açıklamalı konserler gerçekleştirmiştir.

7.7.1.4. Oda Müziği Konserleri

- Keman-Piyano Konseri. Orhan Borar-Mithat Fenmen. Halkevi Salonu, Ankara. (15 Kasım 1946).
- Keman-Piyano Konseri. Orhan Borar-Mithat Fenmen. Halkevi Salonu, İzmir. (17 Nisan 1947).
- Keman-Piyano Konseri. Orhan Borar-Mithat Fenmen. Ses Tiyatrosu, İstanbul. (23 Şubat 1948).
- Keman-Piyano Resitali. Suna Kan-Mithat Fenmen. Elhamra Salonu, İzmir. (14 Şubat).
- Piyano, Keman ve Viyolonsel İçin Üçlü Konseri. Mithat Fenmen, Erdoğan Çaplı ve Martin Bochmann. ADK Salonu, Ankara. (15 Haziran 1950).
- Keman-Piyano Resitali. Ayla Erduran- Mithat Fenmen. Theatre Municipal, Tunus. (19 Nisan 1962).
- Keman-Piyano Resitali. Ayla Erduran-Mithat Fenmen. Buro Üniversite Salonu, Belgrad. (24 Mart 1965).

- Keman-Piyano Resitali. Marcel Debot-Mithat Fenmen. Alman Kütüphanesi, İzmir. (17 Aralık 1952).
- Keman-Piyano Resitali. Fethi Kopuz-Mithat Fenmen. Türk Filarmoni Derneği Konser Salonu, Ankara. (24 Nisan 1965).
- Keman-Piyano Resitali. Ricardo Odnoposoff-Mithat Fenmen. Türk Filarmoni Derneği, Ankara. (8 Şubat 1967).
- Keman-Piyano Resitali. Suna Kan-Mithat Fenmen. Farhang Hall, Tahran. (17 Ocak 1962).
- Keman-Piyano Resitali. Suna Kan-Mithat Fenmen. Türk Büyükelçiliği, Tahran. (19 Ocak 1962).
- Keman-Piyano Resitali. Yusuf Güler Aksöz-Mithat Fenmen. Milli Kütüphane Müzik Bölümü Salonu, Ankara. (6 Kasım 1967).
- Obua-Piyano Resitali. Ali Kemal Kaya-Mithat Fenmen. Millî Kütüphane Oda Müziği Salonu, Ankara. (12 Ocak 1965).
- Obua-Piyano Resitali (Sonat Gecesi). Ali Kemal Kaya-Mithat Fenmen. Alman Kütüphanesi, Ankara. (26 Şubat 1964).
- Şan-Piyano Resitali. Ahmet Borcaklı-Mithat Fenmen. Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul. (26 Mayıs 1964).
- Şan-Piyano Resitali. Ahmet Borcaklı-Mithat Fenmen. Millî Kütüphane Müzik bölümü salonu, Ankara. (20 Mayıs 1964).
- Şan-Piyano Resitali. Ahmet Borcaklı-Mithat Fenmen. Millî Kütüphane Büyük Okuma Salonu, Ankara. (26 Kasım 1969).
- Şan-Piyano Resitali. Ahmet Borcaklı-Mithat Fenmen. Radio Afghanistan Auditorium, Afganistan. (25 Şubat 1967).
- Şan-Piyano Resitali. Ayhan Baran-Mithat Fenmen. Devlet Konservatuarı Salonu, Ankara. (4 Mayıs).
- Şan-Piyano Resitali. Şadan Candar-Mithat Fenmen. Saray Sineması, İstanbul. (11 Nisan 1945).
- Viyola-Piyano Resitali. Frederick Riddle-Mithat Fenmen. Konser Salonu,

Ankara. (25 Ocak 1965).

-Viyolonsel-Piyano Resitali. Alwin Bauer-Mithat Fenmen. Türk-Alman Kültür Merkezi, Ankara. (7 Şubat 1964).

- Keman-Piyano Resitali. Fethi Kopuz- Mithat Fenmen. Ankara. (28 Mart 1978).

Fenmen, oda müziği konserlerini solo konserlerine göre daha geniş bir yelpazede gerçekleştirmiştir. Keman, viyola, viyolonsel, obua gibi çalgılara eşlik edip konserler veren usta bir eşlikçi olan Fenmen, bununla yetinmeyip insan sesine de yer vererek şan eşliği yaparak konserler de vermiştir. Oda müziğine büyük önem veren Mithat Fenmen, müziğin derinine inmeyi sevdiğinden ve farklı çalgılarla aynı anda müzik yapmaktan keyif aldığı için piyano, keman ve viyolonselden oluşan üçlü şeklinde de konserler vermiştir.

7.7.1.5. Orkestralı Konserleri

- Senfonik Şehir Orkestrası. Şef: Cemal Reşid Rey. Saray Sineması, İstanbul. (28 Şubat 1946)

- Şehir Orkestrası. Şef: Cemal Reşid Rey. Şan Sineması, İstanbul.(16 Ocak 1966).

- CSO, Ankara. (19 Şubat 1971).

- CSO, Şef: Gotthold E. Lessing. CSO Konser Salonu, Ankara. (8 Ekim 1964).

-CSO, Şef: Dr. Ernst Preatorius. CSO Konser Salonu, Ankara (1944).

-CSO, Şef: Hikmet Şimşek. CSO Konser Salonu, Ankara (Mayıs 1982).

Mithat Fenmen, orkestra konserlerinde, orkestra içinde her zaman rastlanmayan piyano, klavsen vb. çalgıların çalınması gerektiğinde Ankara'da CSO'nda görev almıştır. Klasik Batı Müziği bestecilerinin piyano konçertolarını da orkestra önünde solist olarak icra etmiştir. Besteci kimliği de olan Fenmen, bu konserlerin bazılarında, kendi bestesi olan “piyano konçertino”sunu icra etmiştir.

7.8. BESTECİLİĞİ

Besteciliğe oldukça ilgi gösteren Fenmen, küçük yaşlardan itibaren bestelemeye başlamıştır. Sonraki yıllarda her ne kadar bestecilik eğitimi alacak olsa da, yaratıcılığı genç yaşlarından itibaren kendini göstermiş ve yaptığı küçük çapta bestelerle gelecekteki Çağdaş Türk Bestecileri arasında yerini alma yolunda adımlarını atmıştı.

“Mithat Fenmen’in besteciliğe ilk gençlik yıllarında başlayarak ilgi duyduğu, o dönemde yaşına göre ileri düzeyde küçük kompozisyonlar yaptığı bilinmektedir. Paris ve Münih’teki öğrenimi sırasında kompozisyon bilgisini derinleştirmek için çaba göstermiştir. Ancak, az sayıda yapıt vermiştir. Az sayıda yazdığı için de besteci olarak gereğince tanınmamıştır. Yapıtlarının başlıca özelliği, yerel renklere, halk motiflerine pek yönelmemesi, ama bunun yerine yumuşak bir stilde yeni müzik tekniklerini kullanarak çağdaş müzik kavrayışı çerçevesinde derinlikler araştırmasıdır” (Say, 1991: 12).

Mithat Fenmen, bir besteci için oldukça az sayıda yapıt vermiştir. Ancak bu yapıtlar, solo piyanodan orkestraya, üflemeli çalgılardan şana kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. Bazıları hiç seslendirilmemiş olan bu yapıtların en önemlisi ve Fenmen’in bestecilik anlayışına en iyi örnek oluşturana, kuşkusuz ki onun “başyapıtı” diyebileceğimiz *Op.4, Konçertino*’dur. Orkestra eşlikli solo piyano için yazılmış olan bu olağanüstü çalışma, Fenmen’in en olgun ürünü olduğu gibi bestecinin kompozisyon üslubunu da mükemmelen özetlemektedir. Öte yandan, daha Türkiye’deyken İstanbul Belediye Konservatuvarı’ndaki hocaları arasında Cemal Reşit Rey’in bulunması, Fenmen’in Fransız müziğine olan ilgisini daha da anlaşılır kılmaktadır. Bilindiği üzere Rey, Fransa’da okuyarak İstanbul’a gelmiş ve bestecilik-hocalık çalışmalarında her zaman bu aidiyetini hissettirmiştir. Aslında bu renkli üslubun kaynakları arasında, Fenmen’in etkinlik gösterdiği İstanbul şehrini de göstermek gerekir. Çünkü Osmanlı İmparatorluğu’nun başkenti ve geçmiş pek çok uygarlığın mirasçısı olan bu kadim şehir, hem çok köklü bir tek sesli nağme anlayışına hem de kent kültürü üzerinde şekillenmiş ince bir duyarlılığa ev sahipliği yapmıştır.

Yaşamının bütününe bakıldığında, her ne kadar yöneticilik, piyanistlik ve eğitimcilikten dolayı beste yapmaya pek zaman bulamasa da, yarışmaya katılacak kadar besteciliğe ciddi bir şekilde yaklaşmıştı. “Piyano çalışmalarının yanı sıra, besteleme çalışmalarına da başlayan Fenmen, açılan bir beste yarışmasında nefesli sazlar için yazdığı dörtlü ile üçüncülüğü kazanmıştı” (Özmenteş, 1999, 14). Kendi deyimiyle, eğitimcilik ve piyanistliği daha öne aldığı için besteciliğe yeterince zaman ayıramamıştı.

7.8.1. Oda Müziği ve Orkestracılığı

Oda müziği bestelerinde ise üflemeli çalgılara yakınlık besleyen Fenmen’in, tahta üflemeliler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Fransa’da bestecilik ödülünü

aldığı 1938 yılında oda müziği eseri seslendirilmiştir. “Aynı yıl bestelediği soprano, klarinet ve flüt için üçlül eseri de Amerika’lı müzisyenlerce seslendirilmiştir” (Yöre, 2017: 13). Çoğu bestecinin alışılmış çalgı oturtumunun dışına çıkan Fenmen, tahta üflemeli çalgıların arasına şan partitürünü de dahil ederek oda müziği alanına yenilik getirmiştir. Yapıtlarında, yer yer modal ve tonal öğeleri ve yerel halk motiflerini yalın bir şekilde kullanmıştır.

Fenmen’in orkestracılığındaki en büyük özellikleri *Op. 4 Konçertino*’da gözler önüne serilmektedir. Nitekim Fenmen’in *Op.4, Konçertino*’da ortaya koyduğu ezgisel zenginlik, canlılık ve parlak orkestralama; Cemal Reşit Rey ve Ferit Tüzün gibi İstanbullu bestecilerde görülen konçertant dil ile akrabadır. Bu besteci topluluğuna, çalışmalarını Ankara’da sürdürmüş olmakla birlikte Ulvi Cemal Erkin’i de ilave etmek mümkündür.

7.9. EŞLİKÇİLİĞİ

Piyano ile herhangi bir çalgıya veya bir şarkıcıya eşlik etme işi, eylemin icrası solo çalmayla belli oranda ortak unsurlar içerse de, farklı teknik, bilgi, tecrübe ve iyi bir müzisyenlik gerektirmektedir. Piyano ile soliste eşlik yapacak kişiden beklenen özellikler; hızlı deşifre, iyi bir teknik, solisti dinleme, uyum vb. özelliklerdir.

Davran, iyi bir eşlikçide olması gereken özellikleri şöyle izah etmiştir; “Şimdi bir eşlikçide bulunması gereken özellikleri sıralamaya çalışalım. Yalnız, ben bundan sonra söyleyeceklerimi şarkı söyleme sanatıyla ilgili olarak yazmaya çalıştım. Aslına bakılırsa, sayacaklarım ve anlatacaklarım tüm eşlikçiler için de geçerlidir.

- Piyanoya tam anlamıyla hâkim olmalıdır.
- Nota okuma yeteneği gelişmiş olmalıdır.
- Bir solfej öğretmeni kadar solfej bilgisi olmalıdır.
- Eşlik ederken, eşlik ettiği sanatçıyı veya öğrenciyi dinleme yeteneği gelişmiş olmalıdır.
- Eşlik ettiği kimsenin, yapabileceği sürprizlere hazırlıklı olmalı ve anında uyum sağlayabilecek yeteneği olmalıdır.
- Boş zamanlarında, şarkı söyleme sanatıyla ilgili yapıtları deşifre etmelidir.
- Geniş bir şan dağarcığı (repertuarı) olmalıdır.

- Yapıt seçiminde şan öğretmenlerine yardımcı olabilmelidir.
- Çalıştıracığı yapıtlar üzerine bulabildiğince bilgi edinmelidir.
- Eşlik ettiği şarkıcıyla birlikte soluk alıp verebilmeli, sanatçıya veya öğrenciye rahat soluk aldırma ve rahat şarkı söyletebilme becerisine sahip olmalıdır.
- Piyanoyu sanki kendisi şarkı söylüyormuş gibi çalabilmelidir.
- Eşlik ettiği kimseyle her konuda iletişim kurabilmelidir.
- Eşlik yaparken, bütün zamanını ve düşüncelerini eşlik ettiği kimseye ayırabilmelidir.
- Piyano çalarken, aynı anda hem sayfa çevirebilmeli ve hem de şarkıcıya atak verebilmelidir.
- Bir eğitimde aranan özelliklere sahip olmalı, söyleyeceklerini açık seçik ve öz olarak söyleyebilmelidir.
- Dilimizi çok iyi, bunun yanında az da olsa İtalyanca ve Almanca bilmelidir.
- Güler yüzlü olmalıdır.
- En önemlisi, eşlik yapmayı sevmelidir” (1997: 13-14).

Mithat Fenmen, iyi bir eşlikçilikle ilgili görüşlerini şöyle belirtmiştir;

“İnsan her zaman kötü sürprizlere hazırlıklı olmalıdır. Hiç kuşkusuz buda daha küçük yaşlardan başlamak üzere yapacağı çalışmalara bağlıdır. Bir piyanist boş zamanlarında kendi çalıştıklarının dışında çeşitli bestecilerin çeşitli yapıtlarını okumalı ve çalmalıdır. Bunlara ek olarak da, orkestra partitürlerini okumalı ve onları piyano ile çalmaya gayret göstermelidir. Bu, ileride eşlik yapacak bir piyaniste büyük olanak sağlar. Öncelikle ilk kez gördüğü bir yapıtın sayfa sonuna gelmeden(eğer o besteciye daha evvel incelediyse, az çok armoni ve melodi yapısı hakkında bir fikir sahibidir) sayfayı çevirirken doğruya yakın çalabilir. Hiç kuşkusuz bunu yapabilmek için bilinçli olarak çok çalışmak gereklidir. Bir piyanist ben solist olacağım, bunlar bana gerekmez dememelidir. Bakıyoruz, bütün büyük piyanistler sanat hayatlarının pek çok kesiminde diğer sanatçılara eşlik yapmışlar ve bundan da zevk almışlardır” (Davran, 1997: 16-17).

Bütün bu özellikler, Mithat Fenmen’de üst düzeyde bulunduğundan, daima aranan bir eşlikçiydi. Geniş repertuvara sahip olması yalnızca solo piyano alanında değil, eşlikçiliğinde de etkin olmuş, tıpkı pek çok solo piyano eseri gibi oda müziği

eserlerinin ilk seslendirilişinde etkin bir rolü olmuştur. “İlk seslendirme açısından Fenmen, oda müziği alanına da el atmış, yaylı çalgılar ve üflemeli çalgılar için kurduğu düo’lar, trio’lar ve kuartet’lerle oda müziğinin önemli yapıtlarının ülkemizde seslendirilmesini sağlamıştır. Radyo yayınları aracılığıyla gerçekleştirdiği tanıtım hizmetleri unutulmazdır” (Say, 1991: 12).

“Türkiye’de konser vermeye gelen dünyanın ünlü usta müzikçilerinin piyanodaki eşlikçisi genellikle Mithat Fenmen olmuştur. Olağanüstü geniş repertuarı, uyum yeteneği, kavrayışı ve deneyimiyle, Avrupa’dan gelen yıldız müzikçilerin tanıdığı, birlikte müzik yapmak için yeğlediği bir piyanist olarak sivrilmiştir”(Say, 1993: 9). Yurt dışından gelen ünlü müzisyenlere eşlik yapmak söz konusu olduğunda büyük otorite olarak ilk isim daima Mithat Fenmen olmuştur. Eşlik yapma sanatını da, solo piyano icrasından altta görmemiş, yalnızca usta müzisyenlere değil, yeri geldiğinde piyano konçertosu çalan öğrencilere, orkestra partiyonunun piyano indirgemesini 2.piyano ile çalması da ne kadar severek eşlik yaptığını ayrıca göstermiştir. Fenmen’in deşifre becerisiyle ilgili görüşlerini Ali, şu şekilde belirtmiştir; “İlk defa gördüğü, kimi zaman epey çetrefil modern eserlere bile şöyle bir bakar, sonra da “haydi bakalım, müzik yapalım artık” diyerek o hızda başlardı çalmaya” (1994, 158).

Davran, Fenmen’in eşlikçiliğiyle ilgili bir anısını şu şekilde yazmıştır; “1954 yılında saadet İKESUS ALTAN okulumuzda Henzel ve Gretel’i sahneye koyuyordu. O tarihlerde, operamızın korepetitörlerinden Karl ÖHRİNG öğrencilere piyano ile eşlik ediyordu. Bir gün, Karl ÖHRİNG operadaki görevi nedeniyle provaya gelememişti. Provanın aksaması Saadet hanımı çok kızdırmıştı. Öğrencilerinden Cemil SÖKMEN’i müdüre yolladı. Mithat FENMEN, o tarihlerde okul müdürlüğünü de yürütüyordu, telaşla salona geldi. Saadet hanımın bağırıp çağırdığını görünce sakin bir sesle ‘Ne yapalım Herr ÖHRİN’in operada görevi varmış. Biz kendi programımızı yaparken onun durumunu operadan sormamışız, müsaade ederseniz ben size yardımcı olayım’ dedi ve piyanonun başına geçerek tüm operayı uvertür dâhil sanki günlerce çalışmış gibi büyük bir ustalık ve rahatlıkla çaldı. Aynı zamanda da sahnede oynayanları da yönetti” (1997: 16).

Besteci ve müzik eğitimcisi Muammer Sun, Fenmen’in eşlik yapmadaki yetginliğini şöyle ifade etmiştir;

“Ve gelelim eşlikçiye. Konserlere gidenler bilirler. Bilmeyenler de verilmiş konser programlarını bir karıştırırsınlar. Bugüne kadar eşlikçiliğin de tüm ağırlığını üzerinde taşımış iki ünlü isimle karşılaşacaklar: F. Erkin ve M. Fenmen. Ne zaman bir Türk solocu konser verecekse ve ne zaman bir yabancı solocu gelirse; bu iki piyanocumuz seferber olurlar. Onlar olmasa bu iş yürümez. İkisi de, hem konservatuvarda öğretmen (üstelik, Fenmen bir süre yöneticilik görevini de yürüttü; yani konulara göre yetiştirme işini düzene koyabilirlerdi ve hâla da koyabilirler); hem müzik yaşantımızın önde gelen iki solocusu ve hem de iki eşlikçimiz. Bir koltukta üçkarpuz. Ve okullarımız eşlikçi de yetiştirmiyor. İsterseniz dördüncü sorumuzu da soralım: bugüne kadar kaç eşlikçi yetiştirdik?” (1969: 104).

Eşlikçiliği oda müziğiyle sınırlı kalmamış, DOBGM görevinden sonra, bir sanat kurumunda çalışmalar içinde bulunmuş, ADOB’da 1981-1982 sanat sezonunda sahnelenen Ahmet Adnan Saygun’un tek perdelik Özsoy Operası’nda korrepitörlük yapmıştır.

7.10. EĞİTİMCİLİĞİ

Yurt dışı öğreniminin ardından Ankara’ya dönen Mithat Fenmen, ADK’da piyano öğretmeni olarak 1939 yılının sonlarına doğru eğitimcilik görevine başlamıştır. Eğitimcilik görevine öylesine gönülden bağlı bir öğretmendi ki, her zaman bıkmadan, büyük bir şevkle ders yapardı. Derslerden elde edeceği maddi kazançtan ziyade, öğrenciye verdiği bilgilerin meyvesini almak onun için dünyalara bedeldi. Piyanistler çoğu zaman sahnede olmak, göz önünde çalmaktan ne kadar hoşlansalar da, Fenmen, daha çok öğrencileriyle çalışmaktan zevk alırdı. “İşte bu ‘zevk alma’ duygusunu daha çok tadabilmek amacıyla ders verirdi Fenmen. Bıkmadan, usanmadan, her seferinde yeni bir iştahla hevesle ders yapar, bundan büyük bir mutluluk duyardı. Dersin arasında kimi zaman “oooo, ne güzel bir ders oluyor...” diye sevincini yüksek sesle dile getirirdi. Konservatuvardaki derslerini tamamladıktan sonra, evine döner dönmez yeniden öğrencileriyle çalışmaya başlar, yine aynı canlılık ve hevesle derslerini sürdürürdü. Mithat Fenmen’e verilebilecek en büyük ceza, onu piyanosundan ve öğrencilerinden koparmaktı. Kırk üç yıl boyunca, olağanüstü bir düzenlilikle öğrenci yetiştirdi”(Say, 1993: 9).

İlerleyen yıllarda, yoğun idarecilik görevleri zamanında bile derslerini geri plana atmamış, en ufak bir aksaklığa yer vermeyerek titizlikle derslerine devam etmiştir.

“Mithat Fenmen dersleri hiçbir gün aksatmaz, dersleri dakikasında başlatıp dakikasında bitirirdi” (Say, 2013: 26). Yalnızca ders vermekle yetinmeyen Fenmen, öğrencilerinin iyi bir geleceğe sahip olmasını da istiyordu. Öğrencilerinin evrensel platformlardaki sanat ortamlarını solumaları için çaba sarf etmiş, küçük yaştaki üstün yetenekli çocuklar için “Harika Çocuk Yasası”nın çıkmasında katkısı olmuş, üstün yetenekli çocukların, bu yasa kapsamında faydalanarak Avrupa’da eğitim almalarını sağlamıştır. ADK’nda göreve başladığından itibaren, pek çok öğrencinin yeteneğini keşfedip piyanoya başlatmış, bu başlangıçların sonucunda, son derece yetkin piyano eğitimcileri ve müzisyenler yetiştirerek, Türkiye’ye dünya kariyeri yapacak sanatçılar kazandırmıştır. Fenmen, bu sanatçıların kariyer yolundaki eğitimci olarak ilk önemli isim olmuştur.

Konservatuvardaki göreviyle birlikte, eşi Beatrice Fenmen’le birlikte Ankara’daki Karanfil Sokak’taki “Fenmen Bale Stüdyosu” nda pek çok öğrenciye özel ders vererek Ankara’da sanat hizmeti vermiştir.

“Öğretmen, öğrenciye bilgi birikim ve deneyim aktaran, hedefe varma amacına yardımcı olan bir kılavuzdur, ancak, öğretmenin bilgi ve birikiminin yanında ruhsal yapısı ve kişisel özellikleri de bunlar kadar önemlidir. Zira sanatı öğrenmek adına yola çıkan bir öğrenci için ilk adım güçlü bir model arayışıdır. Bu nedenle öğrenci için öğretmen, salt müziğe dair bilgiler edindiği biri olmaktan öte, yaşamsal tavır, davranışlar, yaklaşımlar, alışkanlıklar vb. kavrayışların edindiği adeta bir rol model niteliğindedir. Bu durum öğrenci açısından son derece önemli olup öğretmen aynı zamanda hem idol hem kılavuz, yerine göre bir baba, yerine göre meslektaş, yerine göre de sırlarını paylaşabileceği bir arkadaş gibidir. Nitekim bu kavrayış sonrası öğrenciler, öğretmenlerinin sanatlarını, ifadelerini, tavırlarını ve kişiliklerini kendilerine model alıp benimseyerek sonrasında kendi özgün tavırlarını yaratabilme yönünde modelleme şansı bulurlar. Bu durum ise etkili iletişim ve öğrenmenin altın anahtarı gibidir” (Parlak, 2017: 2379).

Bütün bu özelliklere sahip olan Fenmen, öğrencileriyle iletişim konusunda denge kurmasını oldukça iyi bilen bir pedagoğdu. Yerine göre bir baba şefkatine sahip, yerine göre de çocukla çocuk olmasını bilen, onunla oyunlar oynayabilecek kadar usta bir eğitimciydi. Öğrencisi İdil Biret, Fenmen’in eğitimci kişiliğiyle ilgili düşüncesini şöyle belirtmiştir; “Sonsuz bir iyiliği, sabrı, alçakgönüllülüğü vardı. Mithat Fenmen’in dersleri benim için bir zevk kaynağıydı” (Xardel, 2007: 25). Öğrencileri çalışmadığı

zamanlarda, doğrudan tavır koymak yerine, bu durumu karşı tarafa hissettirerek öğrencisinde sorumluluk bilinci oluşmasını sağlamıştır. “Öyle soylu davranışları vardı ki onun dersine yeterince çalışmadan gitmek, utandırıcı gelirdi bana. Eğer iyi çalamazsam, oturup kendisi çalardı” (Say,1999: 31).

Karakterindeki sonsuz müzik ve insan sevgisi, eğitimciliğine de yansımış, öğrencileri tarafından son derece olgun, sabırlı, usta bir pedagog olarak anılmıştır. Sanatçılıktan olduğu kadar eğitimcilikten de büyük haz alan Fenmen, yurt dışı tahsili sırasında çalıştığı usta müzisyenler ve pedagoglardan aldığı bilgileri, kendi kişiliği ve tarzıyla harmanlayarak Ankara’da pek çok öğrenci yetiştirmiştir. İdarecilik, yorumculuk, araştırmacılık gibi yoğun görevlerini sürdürürken bile derslerini hiç aksatmamış ve 43 yıl boyunca sürdürerek ADK’nda görev yapmıştır.

Robert Casadesus ve Alfred Cortot’nun tekniğini Türkiye’ye getiren kişi olmuştur Mithat Fenmen, onlardan aldığı bilgileri, Ankara’daki öğrencilerine büyük bir titizlikle ve sabırla öğretmiştir. Bütün bu özellikleri, onu Türkiye’nin en değerli piyano eğitimcilerinden birisi olmasını sağlamıştır.

7.10.1. Eğitim Öğretim Strateji ve Teknikleri

Çalgıya başlangıç aşamasında, öğrencinin gözünü korkutmamak ve çalgıyı sevdirecek verimli ders yapabilmek için, derslerin kısa süreli ancak sık sık yapılması tavsiye edilmektedir. “İlk yıllarda her gün ders yapıyorduk. İlkokul başladığında haftada üç gün” (Say,1999: 31). Mithat Fenmen de bu prensipten yola çıkarak, küçük çocuklarla, ilk başlarda her gün, ancak 5-10 dakika süresince ders yaparak, onları sıkmadan, derslere alışmalarını sağlamaktaydı.

“Üstün yetenekli çocukların eğitiminde Fenmen ilk yıllarda her gün kısa bir ders verirdi. Çocuk yedi-sekiz yaşına gelip deşifre yeteneği geliştiğinde, dersler haftada üç gün, ya da iki gün olurdu. İşte artık maya tutmuş, oyun gibi gerçekleştirilen üç -dört yıllık ilk dönem çalışmaları tamamlanmıştı; şimdi daha zor yapıtların seslendirilmesine geçilebilirdi. Ancak bu öğrenciler on bir yaşına gelene dek nüanslar üzerinde pek durulmazdı. Nüansları mekanik olarak belletmeye karşıydı Mithat Fenmen. Öğrencinin müziği kendiliğinden hissetmesini beklerdi” (Say, 1993: 10).

Her şeyin ötesinde, piyanonun aslında bir araç olduğu, asıl amacınsa güzel müzik yapmak gerektiğini öğrencilerine aşılarmıştır. “Nota kitap metot vb. görsel ve işitsel materyal kullanımı elbette önemlidir, ancak, notanın amaç değil araç olduğu bir

anlayış benimsenmelidir. Notadan bu şekilde yararlanılmalı, hissetme ve duyumsayarak uygulama pratiğinin önüne geçmesine izin verilmemelidir. Unutmamak gerekir ki; müzik notanın bittiği yerde başlar” (Parlak, 2017: 238).

7.10.2. Küçük Çocuklara Yaklaşımı

Örnek bir piyano pegagogu olan Mithat Fenmen, kişiliği gibi yumuşak tavrını piyano eğitiminde de göstermiştir. Piyanoya yeni başlayan çocuklara, onları ürkütmemek ve çabuk kaynaşmak için, yeri gelir onlara şeker, lokum vb. ikramlarda bulunur, sohbet eder, bazen de oyun oynardı. “Mithat Fenmen beni kapıda karşılar ve hemen kucığına alırdı. Dersten sonra çok iyi çaldığımı söyleyerek lokum verirdi” (Say, 1999: 30). Öğrencilerine asla baskı yapmadan, piyanoyu sevdirecek taktikler uygulamıştır. İdil Biret, Fenmen’in bu yaklaşımını şöyle ifade etmiştir; “Mithat Fenmen, çok ustaca ve zekice, bana nota okumayı öğretmeye çalışırdı, bense, bu tuhaf, telefon tellerine konmuş kırlangıçları andıran işaretleri okumanın ne işe yaradığını anlamakta güçlük çekerdim”(Xardel, 2007: 79). Küçük yaştaki bir çocuğun eğitiminde oyun unsurunun olması elbette öğrenmeyi kolaylaştıracak ve sevdirecektir. Biret, yaşadığı oyun içerikli eğitiminden şöyle bahsetmiştir; “Yirmi dakikalık, ciddi bir çalışmanın ardından, yaşımın gereği olan oyunları oynamama izin verirdi-henüz beş yaşındaydım o günlerde-ya da piyanoda yalnız başına, arada bir de Mithat Amca’yla dört el çalarak doğaçlama yapardım” (Xardel, 2007: 25).

Çocuğun içindeki yaratıcılığın ortaya çıkmasına önem veren Fenmen, piyano ile çocuk arasına herhangi bir aracı (nota, teori bilgisi vb.) koymadan öncelikle hayal gücünü ifade etmesini düşünen bir pedagoğdu. Ünlü piyanist ve besteci Fazıl Say, yaşadığı bu süreci şu şekilde izah etmiştir;

“Her yapıtı ezbere çalıyordum, çünkü nota öğretilmiyordu bana. Hocam, ‘ilkokula başlasın notayı sonradan öğretiriz’ diyormuş. Solfej ve teori çalışmalarını da birlikte sürdürüyorduk. Fenmen’in ilginç yöntemleri vardı. Beni doğaçlama yapmaya, besteciliğe yönelten odur. Derse doğaçtan çaldığım parçalarla başlardık. ‘Piyano ile anlat bakalım, bugün sokakta neler gördün?’ Ben de piyanoda ‘arabalar gördüm’ derdim. Piyanoda trafik gürültüsünü, korna ve fren seslerini çıkarırdım. ‘kuşlar gördüm’ derdim, kuş cıvıltılarını seslendirmeye çalışırdım. Kahkahalarla gülerdi ben çalarken. Aklıma gelen her şeyi anlatır, melodiler icat ederdim. Bazen de bildiğim başka melodilerden parçalar aparırdım. O zaman daha uzun gülerdi” (1999: 30).

Doğaçlama oyunlarıyla küçük yaştaki öğrencisinin piyanoya alışma sürecinin doğal bir şekilde gelişmesini sağlayan Fenmen, yaratıcılık özelliğinin erken yaşta kazanılması gerektiğine inanmıştır.

“Çocuğu kapıda karşılar ve çok zaman kucağına alıp koklardı. O anda yaşadığı sevinç yüzünden kahkahalar atar, çocuğu da bu sevinçli ve oyunlu atmosfere sokardı. ‘Çal bakalım’ derdi, ‘içinden ne geliyorsa çal, canın ne istiyorsa onu çal’. Çocuğun doğaçtan çaldığı birkaç dakikalık deneysel parçayı dikkatle izler, yaratıcı yeteneğinin gelişimini ölçerdi. Ders böyle başlardı. İkinci olarak, bu küçücük öğrencisinin absolut işitme yeteneğini geliştirmeye yönelirdi. Fenmen’in yıllar içinde, bu işitme eğitimi çalışmalarlarıyla öğrencisine 16 sesi işittirebildiği ve müzik imlasında Schönberg’den bir müzik cümlesini yanlışsız yazdırabildiği gözlemlenmiştir” (Say, 1991: 16-17).

Otten, Fenmen’in son öğrencisi, Fazıl Say’ın çocukluk yıllarına ilişkin bir anekdotu şu şekilde belirtmiştir;

“Her gün babasının refakatinde alacağı derslerin ilki sadece birkaç dakika sürmüştü. Mithat Fenmen öğrencisini kucaklamış ve onu, notalar ve kitaplarla dolu çalışma odasına götürmüştü. Ona şeker vermiş, kim olduğunu nelerden hoşlandığını, gerçekten piyano çalmayı öğrenmek isteyip istemediğini, belki de öğretmeni için bir şeyler çalmak isteyip istemediğini sormuştu; çocuktan ‘evet’ yanıtı geldiğinde de onu kuyruklu piyanonun önündeki yastıklarla beslenmiş tabureye oturtmuş ve ondan, gün boyunca yaşadıklarını seslerle anlatmasını istemişti” (2012: 31-32).

Öğrenci yetiştirmeye büyük önem veren Fenmen için, onlara verdiği emeğin karşılığını görmek dünyalara bedel olmuştur. Eğitime olan tutkusundan ötürü, verdiği derslerden ya ücret almamış ya da çok küçük miktarlarda ücret talep etmiştir. “Bu arada Fazıl’ın sekiz yıl boyunca her gün evine gittiği Fenmen, çalışmaları karşılığı tek kuruş bile almamıştır. Çocuğun kaydettiği gelişme onun için her şeye bedeldi” (Otten, 2012: 33).

Piyano eğitiminde işlerin yolunda gitmesi için, öğrencinin de hocasını sevmesi ve derslerde güzel vakit geçirmesi kuşkusuz çok önemlidir. Fazıl Say, hocası hakkındaki görüşlerini şu şekilde belirtmiştir; “Olabilecek en iyi pedagoğa, en tatlı insanla başladım piyanoya. Dört yaşındaki bir çocuğa müziği sevdirmek, müziği bir oyun gibi göstermek, fazla çalıştırarak müzikten soğutmamak, ama aynı zamanda hızlı

ve tutarlı bir çizgi tutturmak, neresinden bakarsanız bakın büyük bir hünerdir” (1999: 29).

Üstün yetenek gösteren öğrencileri için Fenmen, onların bu durumu fark edip rehavete kapılmaları ve planladığı yoldan sapma ihtimaline karşılık, öğrencilerinin yaşlarına oranla oldukça seviyeli durumlarını, onların farkında olmamalarını istemekteydi. “Zira Fenmen, öğrencisinin içindeki cevheri bilmesi durumunda bunun ona zarar verebileceği, ona aşırı yük getirebileceği inancındaydı. Bu nedenle de ona, yaptıklarının salt yararlı bir boş zaman etkinliği olduğunu telkin etmeye devam etmişti” (Otten, 2012: 33).

Piyanoya ve müziğe yeni başlayan bir çocuğa ilk olarak nota öğretmek, çocuk için zorluk gibi görünebileceğinden, Fenmen, bunu göz önünde bulundurarak, yeni başlayan çocukların nota öğrenmeden önce doğrudan piyanoyla ve müzikle temas kurmasını öğrencinin çalgıya alışmasını benimsemiştir. “Dersin doğaçlamayla başlayan bu ilk bölümü, dilediğim uzunlukta olurdu. Genelde üç-beş dakika çalardım. Sonra teknik alıştırımlar ve klasik dağar. Sonunda ise ‘ışitme eğitimi’ yapardık” (Say, 1999: 31). Mithat Fenmen, küçük çocuklara piyano derslerinde nasıl yaklaşması ve neler yapılması gerektiğini oldukça son derece yerinde ve dengeli bir şekilde uygulamıştır. Bu sayede, küçük yaştaki öğrencilerinin en iyi şekilde verim almasını sağlamış, iyi bir temel vermiştir.

7.10.3. Türk Bestecilerine Bakış Açısı

Yaşadığı dönemde Türkiye’nin birinci kuşak Türk bestecileriyle meslektaş olması, Çağdaş Türk Müziği’nin yükselmesi ve kimlik kazanması ve kendisinin de bir besteci olması sebebiyle Türk bestecilerini ve onların eserlerini her zaman desteklemiştir. Konservatuvar müdürlüğü yaptığı dönemde piyano bölümü sınavlarında her ne kadar Türk eserlerinin çalınmasını zorunlu kılmasa da, Türk bestecilerinin eserlerinin çalınmasında, tanıtılmasında etkili olmuştur, çevresini teşvik etmiştir. Hem solo piyano programlarında hem de eşlik ettiği konserlerin programlarında çok kez Türk eserlerine yer vermiştir.

7.10.4. Piyano Tekniği ve Müzikalite Anlayışı

Fenmen’in piyano tekniğini oluşturan gam, arpej gibi temel egzersizler dışında çok fazla teknik geliştirici etütlerle fazla ilgilenmediği bilinmektedir. Kendi doğasında var olan, yumuşak tuşesi, en hafif nüanslarda bile tuşun “dibini bulan” derin dokunuşu

onun piyanodan güzel ses çıkarmasını sağlamıştır. Müziğin arka planını ve derinliklerini irdeleyen bir anlayışa sahipti. Bir müzisyenin yalnızca çaldığı partiye değil, eserin tümüne hâkim olması, bilmesi gerektiğine inanmaktaydı. Fenmen için teknik gösteriştense ziyade güzel müzik yapmak önemliydi. Eser üzerinde karşılaşılan teknik zorluklar için de, uygulanacak temel egzersizlerle birlikte o zorlukları müziğe kulak vererek müzikal çalma çabasıyla üstesinden gelinmesini tavsiye etmiştir. Müzikalite anlayışında piyano, bir amaç değil, iyi müzik yapmak için yalnızca bir araç olmuştur.

7.10.5. Öğrenci Konserleri

Çalgı eğitiminde sahne performansı aşaması son derece önem teşkil etmektedir. ADK piyano öğretmenleri, öğrencilerinin konserlerde solo piyano eserlerinin yanı sıra, öğrencilerinin genç yaşlarında orkestra ile çalma deneyimini yaşamaları için piyano konçertosu çalacak öğrencileri için okul orkestrasını tedarik etmişlerdir. Konservatuvar okul orkestrasını 1950’li yıllarda Türk Beşleri’nden Ulvi Cemal Erkin yönetmekteydi.

“1956 yılında bu sefer, Bach’ın *Üç Piyano İçin Konçertosu*’nu Mithat Fenmen’in öğrencisi Oya Köker, Fuat Turkyay’ın öğrencisi Lale Önge ve Ferhunde Erkin’in öğrencisi Filiz Ali, yine Ulvi Bey’in yönetiminde yorumlayacaklardı” (Ali, 2000: 68). Fenmen, öğrencilerinin sahne deneyimini yaşamalarını yalnızca piyano sınavları ve resitalleriyle sınırlandırmamış, aynı zamanda, her zaman çalma imkânı kolay olmayan orkestrayla çalma fırsatını sağlamıştır. Böylelikle Fenmen, sahne performansı etkinliğini, piyano eğitimciliğinin bir parçası olarak görmüş, öğrencilerinin gerek solo konserleri gerekse orkestrayla birlikte çalma refleksini genç yaşlarında öğrencilerine aşılama çabasında olduğu düşünülebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

1. TEZ

Özmenteş (1999), *Mithat Fenmen Yaşamı, Sanatçılığı, Eğitimciliği ve Çoksesli Türk Sanat Müziğindeki Yeri* adlı yüksek lisans tezinde, Mithat Fenmen'in yorumculuk, bestecilik kariyerine değinerek, bu süreçteki üretimlerini, başarılarını incelemiştir. Bunlarla birlikte, Fenmen'in eğitimcilik yönünü ortaya koymuş, konservatuvarda görev yaptığı yıllarda yetiştirdiği öğrenciler ve onlara yaklaşımına, Mithat Fenmen'in ülkemiz çoksesli müzik eğitimi ve yaşamına katkılarına yer vermiştir.

2. MAKALE VE BİLDİRİ

Tunçdemir, İ. (2004). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. ISSN: 1303-5134

Tunçdemir (2004), *Çoksesli Müzikte Üstün Bir Yetenek: Fazıl Say* adlı makalesinde, piyanist ve besteci Fazıl Say'ın Mithat Fenmen tarafından çocukluk dönemindeki eğitimi ve derslerdeki pedagojik yaklaşımı, daha sonra Fazıl Say'ın Ankara Devlet Konservatuvarı'na giriş döneminden bahsedilmiştir.

Tunçdemir, İ. (2004). *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Kitabı*, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi 2004 6-9 Temmuz

Tunçdemir, İ. "*Çoksesli Müzikte "Harika Çocuk Kanunu"nun Türk Müzik Kültürüne Etkisi: İdil Biret-Suna Kan Örneği*" adlı bildirisinde üstün yetenekli çocukların eğitimi, ADK'da müzik eğitimi, İdil Biret'in eğitim süreci ve sanat yaşamı, bunlarla birlikte Mithat Fenmen'in Harika Çocuk Kanunu'nun çıkmasında öncü isimlerden olmasından dolayı yasanın çıkışı ve hazırlanışına değinilmiştir.

3. ESERLERİNİN KAYITLARI

Mithat Fenmen'in eserleri arasında solo piyano için bestelediği Op. 2 "Köyden Geçerken" başlıklı 2 parçanın ve piyano ve orkestra için Op. 4 "konçertino" nun kaydı bulunmaktadır. "Konçertino" nun kaydı Fenmen'in kendi yorumundan "Youtube" internet sitesinde, "Köyden Geçerken" başlıklı piyano parçalarının kaydı ise İzmir Devlet Senfoni Orkestrası solist sanatçılarından, piyanist Yeşim Gökalp'in "Mavi Anadolu" CD albümünde mevcuttur.

4. ANMA KONSERLERİ

Fenmen'in ölümünden 3 yıl sonra 1985 yılında, ADK'nda "Mithat Fenmen'i Anma Günü" düzenlenmiştir. Bu etkinlikte öğrencisi Fazıl Say, Fenmen'in 16 yaşındayken yazdığı, ancak ölümünden sonra bulunan piyano için "Vals"i ve ADK orkestrası eşliğinde piyano konçertosunu seslendirilmiştir. Daha sonraları, doğumunun 100. Yılı vesilesiyle Mithat Fenmen'i anma konserleri, Fenmen'in öğrencilerinden, dünya çapında piyanistler İdil Biret ve Fazıl Say tarafından düzenlenmiştir. Farklı zamanlarda gerçekleşen konserlerin ilki, İdil Biret tarafından 4 Ocak 2016 tarihinde İstanbul'da Kadıköy Süreyya Operası Sahnesi'nde gerçekleştirmiştir. Sanatçı bu konserde J. S. Bach'ın eserlerini seslendirerek hocasını anmıştır. Yapılan anma konserinin bir diğeri ise, Ankara'da 25 Ocak 2016 tarihinde piyanist ve besteci Fazıl Say, Bilkent konser Salonu'nda gerçekleştirmiştir. Bu konserde Say, E. Satie, C. Debussy, L. Van Beethoven ve F. Chopin'in eserlerinin yanı sıra kendi bestelerini de seslendirerek hocasını anmıştır.

5. BELGESEL

TRT tarafından 28/10/1989 tarihinde "Devlet Sanatçıları" başlıklı belgesel serisinin dördüncü bölümünde Mithat Fenmen'e yer verildiği bir belgesel yayınlanmıştır. Belgeselde, Mithat Fenmen'in hayatı, kişiliği, besteciliği, eğitimciliği, yetiştirdiği piyanistler, yöneticiliği, yayınladığı kitaplar anlatılmıştır. Programda eşi Beatrice Fenmen, Ferhunde Erkin, öğrencisi Prof. Metin Öğüt ve Mithat Fenmen'in fotoğrafları eşliğinde kendi sesinden yapılan röportaja yer verilmiştir. Ayrıca programda, Fenmen'in piyanoyla icra ettiği klâsik müzik eserleri yer almaktadır.

6. RADYO PROGRAMI

Piyanist Gülsin Onay, TRT Radyo 3'te, "Gülsin Onay'la Radyo 3 Atölyesi" adlı bir program serisinden birinde "Fenmen Özel Programı" yapmıştır. 05/05/2020 tarihinde yayınlanan programda Fenmen'in hayatı anlatılmış, icra ve beste kayıtlarına yer verilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİTHAT FENMEN'İN SANAT YAŞAMI VE PİYANO EĞİTİMİNE KATKILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Mithat Fenmen; ülkemiz meslekî müzik eğitimine, eğitim, icra, besteleme ve araştırma boyutlarında çok yönlü olarak hizmet etmiştir. Özellikle de piyano eğitimi alanında öğretmen olarak öğrencilerine yaklaşımı, teknik ve müzikal sorunlar üzerine tavsiyeleri, solist piyanistlik yönü, eşlikçi yönü, Mithat Fenmen'in günümüze kadar değerli bir sanat adamı olarak gelmesinde önemli unsurlardandır. Bu araştırma Mithat Fenmen'in eğitimci, sanatçı ve kişiliğinin yanı sıra idareci yönünün, besteciliğinin ve araştırmacı-yayıncı yönlerinin de ortaya çıkarılması amacını taşımaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu çalışma; ülkemiz meslekî müzik eğitiminde önemli roller üstlenmiş, özellikle de piyano eğitimi alanında sanatçı ve eğitimciler yetiştirmiş olan Fenmen'in çalışma prensibi, derslerdeki yaklaşımı, idarecilik yönü, yorumculuğu ve eserlerinin ortaya çıkarılması bakımından önem teşkil etmektedir. Ayrıca araştırmanın, hakkında yeterli çalışma bulunmayan "eğitimci, besteci, icracı ve araştırmacı" kimliğiyle dikkat çeken Fenmen'in eserlerinin tanıtılması, analizinin yapılması ve piyano eğitimi dağarcığına katkı sağlaması, bakımlarından önemli olduğu düşünülmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI

Yarı yapılandırılmış görüşme formuna cevap verenlerin Mithat Fenmen'i yakından tanıdıkları ve araştırmayı destekleyici yanıtlar verdikleri, yarı yapılandırılmış görüşme formunun, doküman taramasının araştırma için doğru bir veri toplama tekniği olduğu düşünülmektedir.

4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu çalışmada; Türk müzik eğitimi tarihinde erken Cumhuriyet dönemi önemli piyano pedagoglarından Mithat Fenmen'in yaşamı, kişiliği, sanatçılığı, eğitimliği, idareciliği ve piyano eğitimine katkıları üzerine bir araştırma yapılmış Fenmen; eğitimci, icracı, araştırmacı ve besteci yönleri detaylı olarak ele alınmıştır. Çalışma; Mithat Fenmen'in eğitimcilik, yorumculuk, bestecilik, araştırmacılık ve idarecilik

yönünü kapsamaktadır. Çalışmada, Fenmen'in çocukluk yıllarından itibaren hayatının sonuna kadar içinde bulunduğu sanatsal aktiviteler, kişiliği, sosyal yaşantısı ve görevleri ele alınmıştır. Tezin kapsadığı zaman dilimi ise, Fenmen'in çocukluk döneminden ölümüne kadar olan zaman sürecidir. Tezin araştırmasındaki yer, Fenmen'in görev yaptığı ve yetiştirdiği tanınmış öğrencilere ulaşımı bakımından büyük ölçüde Ankara, bununla birlikte İstanbul illeri olmuştur.

5. TANIMLAR

Cantabile: Şarkı söyler bir biçimde.

Deşifraj: İlk görüşte çalma, okuma, çözme eylemi.

Pedagoji: Çocuk yetiştirme bilimi.

Korrepetitör: Şan ve diğer çalgılara piyano ile eşlik eden kimse. Müzik okulları ve kurumlarında “eşlikçi” diye de bilinmektedir.

6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve verilerin analizi alt başlıklarına yer verilmiştir.

6.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Fenmen'in sanatçı kişiliği, eğitimciliği, yaşamı, yayınları ve özellikle meslekî müzik eğitimindeki stratejilerinin ve yaklaşımlarının incelendiği çalışmada, nitel araştırma çerçevesinde betimsel bir çalışma olup, tarama modeli esas alınmıştır. “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan birey ya da nesne, kendi koşulları içinde olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde ‘gözleyip’ belirleyebilmektir” (Karasar, 2004: 77).

6.2. ÇALIŞMA GRUBU

Bu araştırmanın evrenini, Mithat Fenmen'in öğrencileri, meslektaşları ve ailesi oluşturmaktadır. Örneklemine ise, İdil Biret, Nuran Taşpınar, Oya Akyıldız, Burçin Büke, Gülsin Onay, Binnur Ekber, Rengim Gökmen ve Turgay Erdener'in içinde olduğu 8 öğrencisi, Ayla Erduran, Muammer Sun, Ali Uçan ve Mustafa Apaydın'ın içinde olduğu 4 meslektaşı ve Mithat Fenmen'in kızı Nermin Fenmen'in dâhil olduğu 1

aile ferdi oluşturmaktadır. Fenmen'in öğrencilerinden, meslektaşlarından ve aile fertlerinden olan diğer kişilerle, çeşitli olanaksızlıklar sebebiyle ve görüşme şartlarının sağlanamamasından dolayı yapılmak istenen görüşmeler gerçekleşmemiştir.

6.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmada veriler nitel araştırma yöntemi dâhilinde yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle toplanmıştır. “Görüşme, en az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir. Görüşme, araştırmada cevabı aranılan sorular çerçevesinde ilgili kişilerden veri toplama şeklinde ifade edilebilir. Görüşme belirli bir araştırma konusu veya bir soru hakkında derinlemesine bilgi sağlar (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016: 153). Bununla birlikte, Fenmen'in öğrencilerine, ailesi ve dostlarına, meslektaşlarına yöneltilen yarı yapılandırılmış görüşme sorularından alınan ses kayıtları ve bunların analiziyle elde edilmiştir. “Yarı yapılandırılmış görüşmeler, hem sabit seçenekli cevaplama hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016: 154). Bununla birlikte, kitap, metot, gazete, broşür ve dergilerin taranmasıyla da veriler toplanmıştır.

6.4. VERİLERİN ANALİZİ

Yapılan bu araştırmada, Fenmen'in öğrencileri, ailesi ve dostları, meslektaşlarına yöneltilen yarı yapılandırılmış görüşme sorularından toplanan veriler nitel çözümleme tekniğine göre çözümlenerek yorumlanmıştır.

7. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLAR

Bu bölüm, Fenmen'in araştırmacılığı doğrultusunda, yayınladığı kitapları ve dergileri, besteleri, derlemecilik yönü ve ödülleri içermektedir. Bunların yanı sıra, Mithat Fenmen arşivinde yer alan notaları, kayıtları, kartpostalları, afiş ve broşürleriyle ilgili bilgiler ve görseller yer almaktadır.

7.1. MİTHAT FENMEN'İN YAYINLARI

7.1.1. Kitapları

Mithat Fenmen, müzisyenliği boyunca, meslekî bilgilerini ve kendi geliştirdiği teknikleri toplayarak bu birikimini kaleme almış, kendisinden sonra yetişecek gençlere, müzik ve piyano öğrenmek isteyenleri düşünerek 3 adet kitap yazmıştır. Bu kitaplar, “*Piyanistin Kitabı*” ve “*Kolay Nota Okuma Kitabı*” ve “*Müzikçinin El Kitabı*”dır.

“*Piyanistin Kitabı*”(1947); Piyano öğrencilerine ve eğitimcilere yöneliktir. Kitap, piyanonun tarihçesi, piyano edebiyatı, yaşamış büyük piyanistler ve besteciler,

piyano tekniği, eser kılavuzu, çalışma ve öğretim yöntemleri, piyano bakım ve onarım, müzik teorisi, form bilgisi gibi temel unsurları barındırmaktadır. Bu kitap, piyanistler için son derece faydalı olup, yol gösterici niteliktedir. Ülkemizde, piyano ile ilgili bu şekilde kapsamlı yazılmış kaynakların az miktarda olduğu gözetildiğinde, kitabın oldukça kıymetli olduğu düşünülmektedir. Fenmen, kitabıyla ilgili düşüncelerini şöyle belirtmiştir;”Bu eser, piyanoyu sevenler için yazılmıştır. Memleketimiz içinde çok yayılmış olan bu alet hakkında her türlü bilgiyi bir araya toplamak ve bunları herkesin anlayabileceği tarzda yazmak başlıca arzumuz olmuştur. Yalnız piyanistlerin değil, müzik sever bütün amatörlerin ve öğretmenlerin de kitabımızdan faydalanacaklarını ümit ederiz” (Fenmen, 1947).

“*Kompozitörün Kitabı*” (1947); Mithat Fenmen’in yayınlanmamış bu kitabı, müziğin temel kaidelerini içermektedir. Hem temel müzik bilgisi edinmek isteyenlere hem de derinlemesine müzik teorisi öğrenen isteyen ve bestecilik hedefleyenlere ışık tutabilecek bir kitaptır. Kitap, temel müzik teorisi, armoni, müzik terimleri gibi konuları ele almaktadır.

“*Kolay Nota Okuma Kitabı*” (1953); Nota okumayı öğreneceklere yönelik olan bu kitap, başlangıç bir müzik eğitimi kitabıdır. Nota öğretiminin yanı sıra, farklı dizek anahtarlarının da bilgileri verilmektedir.

“1953 yılı Eylül ayında yayınlanan kitap, hızlı ve kolay nota okuma gibi somut bir hedef taşıması açısından, *Piyanistin Kitabı*’ndan daha dar kapsamlı tutulmuştur. Müziğe yeni başlayan öğrencilerin tek ve çoksesli olarak nota okuma yeteneklerini geliştirecek alıştırmalardan oluşan kitap, gerek düzünsel gerekse ezgisel bir özellik taşımadığı için bir bona kitabı özelliğini taşır. Tamamiyle görsel öğretim yöntemleri kullanılan kitapta, dizek üzerine anahtarsız olarak yazılan alıştırmaların seçilen anahtarlarından biri ile okunması istenmiştir. Böylelikle, bir müzisyenin orkestra partitürünü okuyabilecek düzeyde nota okuması hedeflenmiştir. Alıştırmaların basitten zora ilkesine göre düzenlenmesi ve notaların büyük olarak yazılması da uygulamada olumlu sonuçlar veren yöntemlerdir” (Özmenteş, 1999: 32).

Her ne kadar müzik okullarında kaynak olarak pek başvurulmayan bir kitap olsa da, transpoze nota okumanın temelini oluşturması ve alanındaki ilk örneklerden olması bakımından önem taşımaktadır. Kitabıyla ilgili görüşlerini Fenmen, şöyle belirtmiştir:” Notalar müzik lisanının harflerini teşkil ederler. Bu lisanı öğrenmek isteyen herkes evvela notaları süratle okuyabilmelidir. Yayınladığımız bu egzersizlerle tatbik edilecek usul sayesinde kısa bir zamanda ve kolaylıkla nota okumayı öğrenebilirsiniz”(1953: 1).

“*Müzikçinin El Kitabı*”(1991); Hem amatör, hem de profesyonel müzisyenler için hazırlanmış bu kitap, müziğin temel kabullerini içermektedir. Müzik öğretimi, çalgı tekniği, solfej öğrenimi ve form bilgisi gibi konuların olduğu kitapta, ünlü Alman besteci Schumann’ın “*Genç Müzisyenlere Öğütleri*” de yer almaktadır. Fenmen, tüm bu konuları hayattayken bir araya getirirse de, kitap, müzik yazarı Ahmet Say’ın editörlüğünde yayınlanmıştır.

7.1.2. Dergiciliği

Mithat Fenmen’in araştırmacılığının temeli öğrencilik yıllarına dayanmaktaydı. Amerikan Koleji’nde okuduğu yıllarda okulun müzik dergisinde yazılar yazan Fenmen, hayatının ileriki döneminde yapacağı dergi yazarlığının başlangıcını gerçekleştirmiştir. İlerleyen yıllarda meslek hayatına geçtiğinde, araştırmacı kimliği doğrultusunda edindiği birikimi, bir süre boyunca yayınladığı dergi serisinde toplamıştır. Bu serilerde Fenmen, ülkemizde ve dünyada olup biten güncel sanat etkinlikleri, kendi müzisyenlik deneyimleri, Avrupa’daki ileri düzeydeki sanat ortamları, eser incelemeleri, ülkemizdeki genç yetenekler ve müzik tarihinde iz bırakan önemli şahsiyetlerin müzik sanatıyla ilgili fikirlerine yer vererek okurlarıyla paylaşmıştır. 1949-1953 yılları arasında dört yıl boyunca, emprezaryo Nüvit Beriker ile beraber Ankara Doğu Matbaası vasıtasıyla “Müzik Görüşleri”adlı dergiyi yayınlamışlardır. 48 sayısı yayınlanan derginin yazı işleri müdürlüğünü de Mithat Fenmen yürütmüştür.

7.2. MİTHAT FENMEN ESERLERİ

7.2.1. Tüm Eserlerinin Listesi

Piyano için “Vals” Op. Post (1932)

Flüt, obua, klarinet ve fagot için dörtlü. Tek bölüm. Op. 1 (1938)

Soprano, obua ve klarinet için üçlü. 3 bölüm. Op. 1 (1938)

Piyano için 2 parça “Köyden Geçerken.” Op.2 (1939)

“Balıkçılar” senfonik şiiri. Op.3 (1943)

Piyano ve orkestra için “Konçertino.” op. 4 (1944)

Bale müziği “Tembel Ahmet” op. 5 (1951)

Bale müziği “Les Sylphides” orkestralaması. Op.6 (1953)

Piyano için “Zeybek” (Op. Post)

Bas ve Pişano (veya org) için “Mabette Dua”.

7.2.2. Eserleri Hakkında Kısa Bilgiler

Bu kısımda, Fenmen’in bestelerinden notalarına ulaşılabilen eserleri hakkında kısa bilgilere yer verilmiştir.

7.2.2.1. Orkestra Eserleri

“Balıkçılar” Op.3 (1943):

Mithat Fenmen’in “Balıkçılar” adlı orkestra yapıtı, Tefvik Fikret’in aynı adlı şiiri üzerine bestelenmiştir. Bu nedenle yapıt, bir program müziği karakteriyle senfonik şiir türüne yaklaşır. Şiirin dramatik yapısını orkestra ile vermekte son derece başarılı olan besteci, yapıtın doğası gereği betimleyici bir müzik dili kullanmış ve bunu orkestralamadaki ustalığı ile ortaya koymayı bilmiştir. Bir koral deyişi içinde molto moderato tempoda başlayan yapıt, si minör tonalitesindedir ve başlangıçta oldukça tonal bir yapı sergiler. Henüz beşinci ölçüde gelen ve kırık kadans etkisi veren armoni, bu tabloyu güçlendirir. Ne var ki, partiturun dokuzuncu sayfasında yer alan espressivo yönergeli kesit, çok daha renkli ve kromatik yapısıyla, ton dışı göndermeleri olan bir dil ortaya koyar. Burada kromatizmin melodiye kazandırdığı tazelik son derece çarpıcıdır ve yapıt boyunca devam edecektir. Partiturun ilerleyen sayfalarında dinleyici, kromatik pasajların yanı sıra yer yer modal malzemeye karşılaşırsa da tonal duygu hiçbir zaman kaybolmaz. Yapıtın buluş dolu ve parlak çalgılaması, bu duyguya büyük bir canlılık katar. Üflemeli çalgıların sadece yaylıları katlamak için değil, aynı zamanda renk ve anlatım amacıyla da kullanılması, bu duruma bir örnektir. “Balıkçılar” yapıtı, bir edebî metne bağlılığı ve betimleyici dili nedeniyle konvansiyonel form unsurlarına yakın duran sıkı bir yapı sergilemez. Eserin yapısal bütünlüğü daha çok; orkestralamada yakaladığı tutarlılık, melodilerin armoni içinde gelirken sergilediği benzerlik ve partitur boyunca kendini gösteren atmosferden kaynaklanmaktadır.

“Konçertino” Pişano ve Orkestra için. Op. 4 (1944):

Op.4, Konçertino’da kullanılan kompozisyonel malzeme ve karşılaşılan çoksesli dil, bestecinin genel stili açısından önemli ipuçları verir. Burada, Anadolu’nun yerel renklerine bütünüyle kapalı olmayan ancak bu renkleri oldukça tutumlu kullanan bir yaklaşım söz konusudur. Yapıt süresince bu müziğin bir Türk bestecisine ait olduğu zaman zaman duyumsansa da genel olarak oldukça uluslararası bir söylemin egemen olduğu belirtilmelidir. Bu uluslararası söylemin dayanağını ise daha çok Fransız

müziğinin armonik ve melodik çeşitliliğinde aramak gerekir. Gerçekten de *Op.4, Konçertino*'da, partiturun daha ilk sayfalarında karşılaşılan renkli ve buluş dolu melodik-armonik kurgu, akla Pierre Sancan gibi Fransız bestecileri getirmektedir. Fenmen'in Fransa'da öğrenim görerek Nadia Boulanger ve Alfred Cortot gibi isimlerin öğrencisi olması, bu etkinin temelini oluşturmuştur. *Op. 4, Konçertino*, tek bölümlü yapısı içinde serbest bir form anlayışı sergilese de genel anlamda *hızlı-yavaş-hızlı* diyebileceğimiz üç bölmeli yapılanmaya uyar. Fenmen'in bir *toccata* stilinde yazdığı *sergi*, son derece atak ve alımlıdır. Orkestranın yer yer belirginleşen folklorik karakterdeki cümleleri ve konçertant bir deyişin gereklerini yerine getiren piyanonun virtüozik ama ifade dolu çizgileri, bu hızlı bölmeyi dinleyici için oldukça çekici bir hâle getirir. İki flütün sunduğu inici bir diziyle başlayan ağır bölme ise son derece romantik nitelikte olan ana temasının sürekli olarak altere akorlarla kesilmesi, soyut armoni anlayışı ve bunları daha da belirgin kılan ince bir orkestralama dolayısıyla yapıtın en kapalı diyebileceğimiz kısmını oluşturur. Fenmen burada, besteci olarak içe bakışın ve dolaylı düşüncenin en güzel örneklerinden birini vermektedir. *Op.4, Konçertino*'nun son bölmesi, tıpkı yapıtın açılışında olduğu gibi oldukça tamperemalıdır ve piyaniste bolca solistik imkân sunar. Bestecinin üflemeli çalgılara olan eğilimi burada belirgindir. Orkestranın sıklıkla duyurduğu tema ya da cümle parçalarının arasında adeta yüzen piyano ise yine vurmali çalgı özelliğiyle öne çıkmaktadır. Ne var ki burada sözü edilen kapsam, Bartok'un üslubuyla aynı doğrultuda değildir. Fenmen'in Fransız müziğinden aldığı esinle ortaya koyduğu armoni dili, bu *toccata* etkisini sürekli olarak yumuşatır. *Op. 4, Konçertino*, adını olumlarcasına bravur ve majestik bir yürüyüşle, keskin bir biçimde sona erer. Fenmen'in, en önemli bestesi olan bu eser, 1944 yılında bestelenmiş ve ilk seslendirilişi CSO eşliğinde şef Dr. Ernst Praetorius yönetiminde Mithat Fenmen tarafından gerçekleştirilmiştir.

7.2.2.2. Oda Müziği Eserleri

“*Soprano, Obua ve Klarinet İçin Dört Şarkı*”. *Op.1 (1939)*:

Mithat Fenmen'in 1939 yılında bestelediği bu yapıt, bestecilerin pek sık tercih etmediği bir oturtumu ortaya koymaktadır. Bu şarkılarda genel olarak klarinet bir eşlik çalgısı işlevinde kullanılırken, obua ise sopranonun giriş yapmasından hemen önceki prelüdlerde şarkının temasını duyurmaktadır. Soprano sözleri okumaya başladıktan sonra her iki çalgının da sopranoya eşlik ettiği, onunla yatay yazı çerçevesinde anlamlı bir bütün oluşturduğu, zaman zaman da sopranonun cümlelerini (bestecinin notaya

yazdığı gibi) bir tür “yankı” olarak devam ettirdiği görülmektedir. “Soprano, Obua ve Klarinet İçin Dört Şarkı”; olağanüstü yalın dili, sade hatta çocuksu sözleri ve kullandığı modal ezgi yapısıyla halk müziğine yaklaşan bir yapıttır. Yapıtın form yapılanması da pek çok halk şarkısında olduğu gibi periyodlar üzerine kurulu basit “şarkı biçimi” kapsamında ele alınmalıdır. Fenmen’in oldukça genç denilebilecek bir yaşta bestelediği yapıt, hem şan açısından soprano için bir vokal müzik, hem de obua ve klarinet için bir oda müziği olmak bakımından küçük ama özellikle konservatuvar eğitiminde kendisine repertuvarda yer bulabilecek bir niteliktedir. Yapıt, hem Fenmen’in besteciliğinin aşamalarını izlemek açısından, hem de onun küçük oda müziği gruplarına ve üflemeli çalgılara yaklaşımı açısından da ayrı bir değer taşımaktadır.

7.2.2.3. Piyano Eserleri

Op. Post “Vals” (1932): bu vals Fenmen, yurtdışına çıkmadan önce 15 yaşındayken mektupla Paris’ten armoni dersi aldığı dönemde bestelemiştir. Fenmen’in ölümünden sonra bulunan vals, do diyez minör tonundadır, Chopin’in ünlü “Do Diyez Minör Vals”i etkisindedir.

Op.2 Piyano için 2 parça “Köyden Geçerken”(1939):

“Köyden Geçerken, no.1 ve no.2 (1939) eserleri, Türkiye’nin ulusalcı çoksesli sanat müziği hedefine uygun, Anadolu Halk Müziği’ne öykünen bir ezgiselliğe sahiptir. Yine geleneksel Türk Müziği’ne özgü birden çok ritmden oluşan eserlerde, hem uzun ve kırık hava hem de adına yansıdığı gibi köy havası pastoral bir duyguyla betimlenmiştir. Fenmen, piyanoda her iki elde daha çok ezgiselliğe yer vererek Anadolu Halk Müziği tınısını piyano müziği ile temsil etmiştir. Fenmen, Köyden geçerken No.1 ve no.2 eserlerini yirmi üç yaşında Türkiye’ye döndükten sonra bestelemiştir”(Yöre, 2017: 13-14).

7.2.2.4. Bale Müziği Eseri

Op.6 “Les Sylphides” orkestralaması.(1953): Müzikleri Chopin’in eserlerinden oluşan bu tek perdelik bale eserinin orkestrasyonu Mithat Fenmen tarafından yapılmıştır.

7.2.2.5. Şan Eseri

“Mabette Dua “ Bas ve Piyano (veya org) için:

Mithat Fenmen’in “Tanrı’nın Esirgeyen Bağışlayan Adıyla” alt başlığı ile bas ve piyano için yazdığı “Mabette Dua” adlı yapıt, mi minör tonalitesindedir. İlk yirmi ölçü boyunca devam eden ve piyano tarafından seslendirilen giriş müziği de kendi içinde iki ölçülük bir prelüd barındırır. Yani, ilk iki ölçünün duyulmasından sonra piyano, sağ elde yapıtın son derece uhrevî bir yakarışı andıran 9/8’lik temasını duyurur. 21. ölçüde giren bas solistin söylediği sözler, müziği olumluyan bir karakterdedir. Bu ölçüden itibaren yapıtta dikkat çeken nokta, sürekli olarak gelen ölçü değişiklikleridir. Mi minörün komşusu olan tonalitelere gezinen yapıt, 103. ölçüde baştaki giriş müziğine döner. Ancak burada, piyano tarafından duyurulan tema mi majör tonalitesindedir. 111. ölçüde bas solisti oldukça içsel nitelikli sözlerle soloyu tekrar alır. 135-153. ölçüler arası, yapıtın finalidir. Burada piyano giriş müziğine benzer biçimde temayı yine duyurur. Ancak, 103. ölçüden itibaren olduğu gibi, tema ve tonalite, dinsel huzuru ve umudu temsil etmek üzere majördür (mi majör). Piyano tarafından sunulan giriş ve ara müziklerinin finalde de gelişi kısmen bir A-B-A etkisi uyandırır da “Mabette Dua”nın formu çok daha serbest niteliktedir.

7.3. MİTHAT FENMEN VE DERLEMECİLİK

Yöresel çalgı ve ses müziklerini ortaya çıkarılması ve kayıt altına alınması için besteciler, araştırmacılar, eğitimciler ve dil bilimcilerden oluşan bir heyet 1900’lerin başlarından itibaren Anadolu’nun çeşitli yörelerinde halk müziği alanında araştırmalar yapmaya başlamıştır. “Türk Halk Müziği ürünlerinin derlenmesi konusunda ilk somut çalışmalar 1920’li yıllardan itibaren gerçekleştirilmeye başlanmıştır” (Altınay, 2004: 85). Türk Halk Müziği alanında derleme çalışmaları yapılırken yabancı müzikologların da derleme hakkındaki görüşlerinin alınmasına ihtiyaç duyulmuştu. “Bu amaçla 1936 yılında Macar müzikolog ve besteci Bela Bartok Türkiye’ye davet edilerek bir dizi konferanslar vermesi istenmiştir” (Altınay, 2004: 106). İleriki yıllarda, ADK’nda görev yapan eğitimciler ve araştırmacılar, periyodik bir şekilde Anadolu’nun köylerine, kasabalarına araştırma gezileri düzenlenmiştir. “Ankara Devlet Konservatuarı’na gerçekleştirilen periyodik derleme gezileri kapsamında her yıl maarif Vekâleti’nce başta olmak üzere bazı kasabalara, köylere ve köy enstitülerine de gidilerek 7000’den fazla eser, ses kayıt cihazları ile plağa ve tele kaydedilmiştir.”(Kaya, 2019: 12). ADK

eğitimcilerinden olan Mithat Fenmen araştırma heyetinde yer alarak, 1940 yılında halk müziği üzerinde ayrıntılı folklorik incelemelerde bulunmak üzere konya iline gitmiştir.

Bu gezi; “1940 yılı Ağustos’nda yapılmış ve yirmi gün sürmüştür. Bu seferki araştırma heyetini, Muzaffer Sarısözen’in başkanlığında Mahmut Ragıp Gazimihal, Mithat Fenmen ve teknisyen Rıza Yetişen teşkil etmişlerdir.1940 gezisi yalnız Konya ili dahilinde yapılmıştır. Bu gezide 512 halk türküsü ve havası derlenmiştir. Bir ilde bu kadar parça derlenebilmiş olması bütün geziler arasında bir rekor sayılmıştır. Konya’nın meşhur Avrat Havaları (Kaşık Havaları) çeşitli divanlar, koşmalar, birçok kadın oyun havaları bu gezinin başlıca malzemesini oluşturur” (Altınay, 2004: 134).

Fenmen, derleme heyetinde yer alarak, o yıllardaki kayıt sistemini, Türk Halk Müziği’ndeki yerel halk motiflerini ayrıntılı bir şekilde incelemiş ve Türk derleme alanına hizmet etmiştir.

Şekil 7. Derleme Araştırmaları Yapan Heyetle Birlikte

7.4. ÖDÜLLERİ

Besteciliği her ne kadar öne çıkmasa da, Fenmen ortaya çıkardığı ürünü yarışmaya sokmaya karar vermiş ve yarışma sonucunda derece kazanmıştır. “Yaz tatillerini geçirdiği Fransa’nın Fontainebleau şehrindeki Amerikan konservatuvarında düzenlenen kompozisyon yarışmasına nefesli sazla kuarteti (1938) ile katılıp üçüncü olmuş ve ilk bestecilik ödülünü de almıştır” (Yöre, 2017: 13).

Günlük e-müzik gazetesi “Mavi Nota” tarafından organize edilen 25. Mavi Nota Müzik Ödülleri, 17 Aralık 2018 tarihinde sahiplerine takdim edilmiştir. 25 yıl önce sosyal sorumluluk projesi olarak başlayan mavi nota müzik ödülleri organizasyonu, Trabzon Karadeniz Teknik üniversitesi Prof. Dr. Osman Turan Kültür ve Kongre Merkezi’nde gerçekleştirilmiştir. “Müzik Emek Ödülü”başlıklı ödülün sahipleri, halk bilimci ve derlemeci Muzaffer Sarısözen, Mithat Fenmen ve Mithat Fenmen’in öğrencisi dünyaca ünlü piyanist İdil Biret olmuşlardır. Fenmen’in ödülü vasisi olan kızı Nermin Fenmen’e takdim edilmiştir.

7.5. KENDİSİNE DUYULAN SAYGI VE SEVGİ

7.5.1. Öğrencilerinin Dilinden Mithat Fenmen

Bu kısımda, Fenmen’in piyano eğitimcileri ve icracılarından oluşan öğrencilerinin görüşleri şu şekilde ortaya konmuştur ve görüşlerini bildiren kişiler “K” şeklinde belirtilmiştir;

1. Fenmen, düzenli ders yapar mıydı? Derslerini vaktinde başlayıp vaktinde bitirir miydi? Ders süresi ne kadardı?

Binnur Ekber: *Ders süresi bir saattir. Vaktinde başlamaz, dersin sonuna kadar devam ederdi.*

Burçin Büke: *Dersler için vaktinden önce gelirdi. Derslerini saate göre planlamaz, eserin bitimine göre ayarlardı. Haftada iki gün ders yapardı.*

Gülsin Onay: *Çok düzenli ders yapardı. Mutlaka zamanında başlar ve zamanında bitirirdi. Zaman zaman ilave dersler koyardı. Dersleri 2 saat sürerdi.*

İdil Biret: *4-5 yaşlarında başladığım için dersleri fazla uzun yapmazdı. Beni sıkmamak için derslerin bir bölümünü oyun oynamaya ayırırdı. Bu etkinlikler piyanonun altına gizlenmekten doğaçlama yapmaya kadar giderdi.*

Nuran Taşpınar: *Fenmen, derslerini vaktinde başlayıp vaktinde bitirirdi. Ders süresi sabit olmamakla birlikte, bazen 30 dakika bazen 45 dakika olurdu. Ama prensip olarak ders vaktinin tamamını benimle geçirirdi.*

Oya Akyıldız: *Kesinlikle her ders yapılır, vaktinde başlayıp vaktinde biterdi. Ders süresi ders programında yazıldığı kadardı*

Rengim Gökmen: *Onunla çalışmaya başladığımda resmî olarak konservatuvar öğrencisi olmadığım için ders süreleri sabit değildi.*

Turgay Erdener: *Müdürlüğü dönemindeyken bile düzenli ders yapardı. Ders süresini öğrencisine göre ayarlıyor olmalıydı. Uzun ders yaptığını zannediyorum.*

Fenmen'in piyano derslerini düzenli bir şekilde yürüttüğü, çoğunlukla derslerinin saatinde başlayıp saatinde bitmesine dikkat etmesiyle birlikte, dersin gidişatını çalıştırdığı eserin durumuna göre, derslerini uzattığı veya ilave ders eklediği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, küçük yaştaki öğrencileri için de, onları sıkmamak için, ders süresini başlarda kısa tutarak oyuna yer verdiği görülmektedir.

2. Fenmen'in derslerde dikkat ettiği öncelikler nelerdi? İyi ve kötü bir performans sonrası tepkisi nasıl olurdu?

Binnur Ekber: *Öğrencinin performansı iyi de olsa, kötü de olsa "aferin " derdi.*

Burçin Büke: *Dikkat ettiği öncelikler daha çok müzikalite üstüneydi. Performans iyi de olsa, kötü de olsa mimikleri değişmez. Tepkisi aynı olurdu.*

İdil Biret: *Ritmin doğru olmasına ve temiz çalınmasına dikkat ederdi.*

Nuran Taşpınar: *Derslerde son derece kibarlı. Kötü performansla sert tepki göstermezdi. Teşvik ediciydi.*

Oya Akyıldız: *Öğrencinin derse devamlılığı onun için son derece önemliydi. Öğrencinin derse hazırlıklı gelmesini beklerdi. Ondan piyano literatürü dersi aldım. Dersin amacı neyse, önceliği o olurdu. Barok dönem eserlerinde süslemeler üzerinde titizlikle dururdu.*

Rengim Gökmen: *Derslerde sert tepki verdiğini ne hatırlarım ne de başka bir yerden duydum.*

Turgay Erdener: *İyi ve kötü performans sonrası tepkisi aynı olurdu. "Evladım tamam çalışmışsın devam et" şeklindeydi. İyi çalsam da kötü çalsam da aferin derdi. Çok soğukkanlıydı.*

Fenmen'in piyano derslerindeki önceliği, ilk olarak müzikal yapıyı korumak, notada yazanın doğru anlaşılması ve çalınması olmakla birlikte, öğrenciyi teşvik edici bir tarzı olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencisinin çalışmadığı zamanda bile destek olucu sözler söyleyerek onları korkutmadan, bastırmadan kazandığı görülmektedir.

3. Fenmen, öğrencilerine eser seçimi yaparken neleri göz önünde bulundururdu? Kullandığı bir müfredat var mıydı?

Binnur Ekber: *Klasik repertuvar olmasına dikkat ederdi, programdan her dönemden eser olmasına özen gösterirdi.*

Burçin Büke: *Kafasında mutlaka bir müfredat vardı. Biz hızlı ilerliyorduk. Bach'ın 1. Partita'sı, Beethoven'ın 5. Sonat'ı ve Mozart'ın re minör konçertosu onun için mutlaka çalınması gereken eserlerdi.*

Gülsin Onay: *Mozart'ın re minör konçertosu, Schumann'ın Abegg çeşitlemeleri ve Mendelssohn'un çeşitlemelerini bana çalıştırmıştı. Neleri düşünerek bunları verdiğini hatırlamıyorum ancak, eserleri sevdirmeye çabası içerisindeydi. Eserlerin karakteristik özelliklerini içselleştirerek anlatırdı.*

İdil Biret: *O yaşlarda onunda Bach'lar ve Beethoven'lar çalıştım ama ayrıntıları net olarak hatırlayamıyorum.*

Nuran Taşpınar: *Öğrencilerine eser seçimi yaparken onların seviyelerini yükseltmeye yönelik eserler seçerdi. Müzikal açıdan daha iyi bir anlayışa götürmek isterdi. Verdiği eserin teknik zorluğu onu korkutmaz, öğrencinin teknik kapasitesinin üstünde olsa bile, teknik zorlukları müzikal anlayış içerisinde çözülebileceğini düşünürdü.*

Oya Akyıldız: *Ona ait olan 'Piyanistin Kitabı'nda yer verdiği müfredatı, öğrencileri üzerinde de uygulamaktaydı.*

Rengim Gökmen: *Öğrencisinin en yetenekli olduğu ve en iyi başarabileceği eseri seçmeye özen gösterirdi.*

Turgay Erdener: *Modern piyano repertuvarıyla pek ilgilenmezdi. Empresyonizm ve öncesine çok hâkimdi. Hatta partisyonda, piyano dışındaki çalgıların ne çaldığını bilecek kadar. Bilmediği eser olduğunu pek sanmıyorum.*

Fenmen, modern döneme ait piyano repertuvarına pek açık olmamakla birlikte, empresyonizm ve öncesi dönemlere oldukça hâkim olduğundan, modern döneme kadar olan dönemlerin her birinden eser seçerek tam program üzerinden öğrencisine eser seçmeyi göz önünde bulundurduğu görülmektedir. Her dönemin önemli eserlerinin üzerinde durmasıyla birlikte, öğrencisine en uygun, onun en iyi yapabileceği eserleri de seçmeye dikkat ettiği anlaşılmaktadır.

4. Piyano tekniği ve müzikalite için neleri tavsiye ederdi?

Binnur Ekber: *Küçük yaştan itibaren, gamların çalınmasına önem verirdi. l, altılı ve sekizli gamlarla birlikte çevrimli akor düşmelerini de yaptırırdı.*

Burçin Büke: *Teknik olarak çok üstümüze gitmedi, bazı basit teknik çalışması vardı. Ancak, zaman zaman aksanlı çalışmamızı, gam, arpej ve yukardan düşen akorları çalışmamızı isterdi. Onun dışında eserin müzik tarafına yoğunluk verirdi.*

Gülsin Onay: *Piyano tekniğiyle fazla ilgilenmezdi, mzikaliteyle çok ilgilenirdi. Hep şarkı söyleyerek gösterirdi. Cmlelemelere önem verirdi. Notalar zerindeki dinamikleri renkli kalemle işaretlerdi.*

İdil Biret: *Son derece bilgili ve belli bir gelenekten gelen bir insandı.*

Nuran Taşpınar: *Piyano tekniği üzerinde çok durmaz, “alışınız” derdi. Ama, mzikaliteyle çok uğraşırdı.*

Oya Akyıldız: *Piyano literatürü dersinden edindiğim izlenim kadarıyla çok fazla bireysel yoruma öncelik vermezdi. Müzikal açıdan genel doğruluklardan taviz vermezdi.*

Rengim Gökmen: *Hiç bir şeyi kmsemezdi. Mütevazı bir tarzı vardı.*

Fenmen'in piyano eğitiminde son derece önemli yer tutan gam,arpej, akor gibi temel egzersizleri öğrencilerine uygulamakla birlikte, bunların çok da üstünde durmadığı anlaşılmaktadır. Teknik gelere saplanmaktan ziyade, güzel müzik yapmak için çaba sarf ettiği anlaşılmaktadır. Derslerinde piyanodan güzel ses çıkartmak, güzel cümleler kurmak gibi unsurların daha önceliği olduğu, temel piyano egzersizlerinin ise ğrencilerinin bireysel zamanlarında çalışmasını beklediği anlaşılmaktadır.

5. Piyano çalışmaya başlarken el açma yöntemi nasıldı? Nasıl olmasını tavsiye ederdi? Ders dışı bireysel çalışmanın, etüt ve eserlerin çalışma yöntemiyle ilgili neler söylerdi?

Burçin Büke: *Bireysel olarak ağır ve aksanlı çalıştığımız için derslerde teknikle uğraşarak vakit kaybetmek istemezdi. Eseri çalmaya başlayınca parmaklarım açılırdı.*

Gülsin Onay: *Belli başlı bir el açma yöntemi yoktu. Teknik ve müziği ayıran bir yaklaşımı yoktu, onun için her şey müzik etrafında dönmeliydi.*

Nuran Taşpınar: *Özel olarak teknik çalıştırmazdı. Ancak, dersten önce Hanon, Cesi egzersizleri ve gam çalışmamızı söylerdi. Ders esnasında teknik çalışmalar yaptırmazdı. Eser üzerinde teknik göstermemekle birlikte, teknik problemlerimizi kendimizin çalışmamızı isterdi. Öğrencinin teknik problemleriyle uğraşmak onu mutlu etmezdi.*

Oya Akyıldız: *Gözlemlediğim kadarıyla teknik geliştirici etütlerin el değiştirerek çalışılmasını isterdi.*

Fenmen'in derslerde teknik problemlerle uğraşmaktansa, öğrencisinin dersten önce halletmesini beklediği ve derslerde tamamen müzik üzerine yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, el değiştirerek pasaj çalışması gibi teknik çalışmalarını da gerekli gördüğünde öğrencilerine uygulattığı anlaşılmaktadır.

6. Performans hazırlığı için nelere dikkat edilmesini tavsiye ederdi? Sahne performansı öncesi ve sonrası ne yapardı?

Burçin Büke: *Her zaman çok çalışmamızı, eserin çok tekrar edilmesini gerektiğini söylerdi. İlerde, büyük salonlarda çalacağımızı söyleyerek bizi motive ederdi. Ezber hatalarına karşı dikkatli olmamızı söylerdi.*

Gülsin Onay: *Sahne performansı öncesinde "güzel bir konser olacak" diye moral verirdi*

İdil Biret: *Performans hazırlığı öncesinde, "kendine zaman tanı, başlamadan önce düşün" derdi*

Nuran Taşpınar: *Performans öncesinde pek fazla bir şey yapmazdı. Daha çok kendi çalar ve çalışını taklit ettirmek isterdi.*

Fenmen'in performans öncesinde öğrencileriyle olumlu yönde konuşarak moral verdiği, iyi bir hazırlık süreci için eserin çok kez tekrar edilmesini söylediği, performansla başlamadan önce iyi odaklanmayı tavsiye ettiği, kimi zaman da önce kendisinin çalarak gösterdiği daha sonra da öğrencisine yer verdiği görülmektedir.

7. Kişisel problemlerinizle ilgilenir miydi?

a- Öğrencilerin tüm sorularını cevaplar mıydı?

b- Kişisel sorunlarından bahseder miydi?

c- Kendisinden nasıl bahsederdi? Özel hayatını sizinle paylaşır mıydı?

Binnur Ekber: *Bizimle sohbet eder, dertlerimizi dinlerdi.*

Burçin Büke: *Kişisel sorunlarımı pek götürmezdim ona, ama, müzikal olarak her sorunuma yardımcı olurdu. Kendi sorunlarından bahsetmezdi. Biz top oynardık, ellerimize dikkat etmemizi söylerdi.*

Gülsin Onay: *Kendisine pek soru sormadım ama cevapladığını düşünüyorum. Kişisel problemlerle hiç ilgilenmezdi. Kişisel sorunlarından bahsetmezdi, özel hayatını da paylaşmazdı, bir şey sormazdı da.*

Nuran Taşpınar: *Bizim sorunlarımızla da çok fazla ilgilenmezdi. Kendi kişisel sorunlarını bizimle paylaşmazdı.*

Oya Akyıldız: *Meslekî konular dışında kişisel problemlerimizle ilgilenmezdi. Ancak, ders ile ilgili konularda sorularımızı cevaplardı. Bilirkişi olarak görüldüğünden, başka hocalar da yeri gelir ona danışırlardı. Yolda görüp soru sorduğmda yadırgamamış ilgilenmişti. Kendi kişisel sorunlarından ve özel hayatından bahsetmezdi. Öğrencilerin, hocaların özel hayatlarıyla ilgili bilgi sahibi olmamaları için dikkat edilirdi. Eşinin bale bölümünde çalıştığını yıllar sonra öğrenmiştim.*

Rengim Gökmen: *Kişisel problemlerimle ilgilenirdi. Benim dışımda bütün piyano öğrencilerinin özellikle piyanoyla ilgili sorunlarını dinlerdi.*

Turgay Erdener: *Hoca çok dışa açık bir insan değildi. Ben de öyleyim. Pek bir şey sormadım. O da bu konularda ilgisizdi.*

Fenmen'in daha çok küçük yaş grubu öğrencilerin sorularını dinleyip dertleştigi ancak, daha büyük yaşta olan öğrencilerine aynı şekilde yaklaşmadığı, kendisi hakkında da çevresine pek bilgi vermeyi tercih etmediği ve içe dönük olduğu görülmektedir.

8. Derslerde başarı durumuna göre herhangi bir ödül sistemi var mıydı? Sabırlı bir öğretmen miydi?

Binnur Ekber: *Çok sabırlı bir öğretmendi. Sesini hiç yükseltmez, hep olumlu yaklaşırdı.*

Burçin Büke: *Kesinlikle sabırlı bir öğretmendi. Hep daha çok çalış derdi. Babama yazdığı mektupta iyi bir piyanist olacağımı söylerdi.*

Gülsin Onay: *Öyle bir ödül sistemi yoktu. Çok sabırlıydı. Aynı zamanda sevgi dolu ve şakacıydı.*

Nuran Taşpınar: *Özel bir ödül sistemi yoktu. Sabırlı, sakin bir öğretmendi.*

Oya Akyıldız: *Sabırlı bir eğitimci diyebilirim. Ödül sistemi yoktu, herkese eşit davranırdı. Ara sıra gülümserse memnun olurduk. Derslerde, fikirlerini oldu veya olmadı gibi geri bildirim yaparak ifade eden birisi değildi. Performansla ilgili genel yönlendirmeler yapardı. “Neden çalışmadın? Olmamış. Aferin, çok güzel olmuş” gibi cümleler duymazdık.*

Rengim Gökmen: *Herhangi bir ödül vermezdi, güzel söz söyleyerek ödüllendirirdi. Son derece sabırlıydı.*

Turgay Erdener: *Çok sabırlıydı. Derslerde uyukladığımı zannederdim. Her şeyi sabırla sonuna kadar dinlerdi.*

Derslerde oldukça sabırlı olan Fenmen’in yerine göre de şakacı ve esprili bir tarzı olduğu, başta küçük yaştaki öğrencileriyle olmak üzere diğer öğrencileri de şekilde iyi iletişim kurduğu düşünülmektedir.

9. Ders esnasında sizlere tutumu nasıldı? Size nasıl hitap ederdi?

Binnur Ekber: *Mesafeli bir tutumu vardı.*

Burçin Büke: *Derslerde kızdığını hiç hatırlamam. Gelir dinlerdi. Çok erken saatlerdeki derslerde uyuduğunu hatırlarım.*

Gülsin Onay: *Bana Gülsin derdi. Çok şefkatliydi, yumuşaktı. Dikkatliydi, her şeyi titizlikle yapardı. Sertlik içerek katı bir disipline sahip değildi.*

İdil Biret: *Çok sevimli ama disiplinliydi.*

Nuran Taşpınar: *Derslerde çok kibar, müşfikdi. Çok iyi bir insandı.*

Oya Akyıldız: *Derslerde bize “siz” diye hitap eder, mesafeli yaklaşırdı.*

Rengim Gökmen: *Bir çocukla muhatap olmasını bilen bir kişilikti. Sıcak, yakın ve sevecen bir şekilde yaklaşırdı.*

Yumuşak, şefkatli bir tarzı olan Fenmen’in disiplinli yapısından, mesafeli duruşundan ödün vermediği anlaşılmaktadır. Öğrencilerine her ne kadar sıcak davranırsa davransın, öğrencilerinin disiplinli ve mesafeli bir hoca ile çalıştıklarının farkından olmuşlardır. Ayrıca, Fenmen, tüm insanlara değer verip, saygı çerçevesini koruduğundan öğrencilerine de “siz” şeklinde hitap ettiği belirlenmiştir. Bu sayede, resmî bir diyalogun sağlandığı düşünülebilir.

10. Fenmen'in piyano eğitimcisi olarak farklılıkları nelerdir?

Binnur Ekber: *Repertuarı çok geniş olduğu için her şeyi çalardı. Çalarak öğrenciye göstermesi onun piyano eğitimcisi olarak farklılığıdır.*

Burçin Büke: *Çok iyi bir pedagoğdu. Deşifresi çok hızlıydı, çok iyi bir eşlikçi, oda müziği sanatçısıydı ve herkesin yeni eserler öğrenmesini, oda müziği çalışmasını tavsiye ederdi. Gerçek müziğin orada yattığından bahsederdi. Müziğin ön planda olması için çabalardı.*

Gülsin Onay: *Fenmen'in farklılıkları piyano eğitimcisi olmasından ziyade genel bir "müzik hocası" olmasıydı. Başka bir çalgı çalan veya bir şancı da ondan yararlanabilirdi. Eserler hakkındaki görüşü önemliydi. Karşısındaki hangi çalgıyı çalan bir kişi olursa olsun fark etmez, kafasındaki esere ait kurgusunu ve düşüncesini aktarıp faydalı olabilirdi.*

İdil Biret: *Çocuklarla kolay temas kuran bir bünyesi vardı. Çok kültürlü bir insandı. Beste yaptığı için geniş bir ufku vardı. Son derece sakindi, hiçbir zaman kızdığını görmedim. Çok dengeli, az rastlanılan bir insandı. Mühendislik eğitimi aldığı için kafası o şekilde çalışıyordu.*

Nuran Taşpınar: *Piyano eğitimcisi olarak farklılıkları, çok iyi bir hocaydı ve müzikalitesiydi. Ayrıca, her an kendisi çalarak nasıl olacağını gösterirdi.*

Oya Akyıldız: *Eğitimcilik bilinci son derece yüksek bir öğretmendi. Her şeyin üzerinde düşündüğünü, yaptığı her şeyin farkında olarak yaptığını veya yapmadığını düşünüyorum. Yalnızca derslerde değil, ders dışındaki ilişkilerinde usta bir sanatçı olarak yaptığı yönlendirmeler oldukça profesyonel, sistemli bir kafayla düşünülmüştü. Bütün davranışları, bilim adamı gibi düşünülmüş bir algının zihinsel şemasının sonuçlarıydı. Farkındalık düzeyi çok yüksek, orijinal, her şeyde kendine özgüydü. Yalnızca piyano eğitiminde değil, çalgı eğitiminde de bu ülkenin ilk büyük ustasıdır. Yazlısı eser bırakarak kendinden sonrakileri düşünmesi önemlidir. "Piyanistin Kitabı"nın yayınlandığı tarihte, dünyada başka benzer kitap bulamadım. Dünya standartlarında da büyük bir piyano ve çalgı eğitimcisidir. Çok şey bilen büyük bir ustaydı. Ortaya koyduğu repertuar basamaklandırması halen çok yararlıdır, uluslararası alanda da çok önemlidir. Kitabındaki çalışma yönlendirmeleri ve sınıflandırmaları çok önemli. Mesleğin ilmini çalışmış ve yazmış bir usta olması ayrıcalığıdır. Son derece başarılı bir şekilde okul öncesi dönemdeki öğrencilere ders*

vermiştir. “Harika Çocuk” kanununu yapılandırıp, başbakanlığa ulaşmasıyla sanat hayatına katkısı bakımından da büyük bir eğitimcidir. Müzik eğitim sistemine hukukî bir format kazandırmıştır.

Fenmen’in yalnızca piyano eğitiminde değil, çalgı eğitiminde de önemli bir eğitimci olduğu belirtilmiştir. Piyano eğitiminde, Türkiye’nin ilk piyano alanında ustalarından olan Fenmen, piyanistler dışında diğer çalgı çalanların da faydalanabildiği bütünsel bir müzik insanıdır. Onun, bestecilik yönünden dolayı, geniş bir ufkunun olması, kültürlü olması, belli geleneklere bağlı olması önemli özelliklerindedir. Piyano eğitimcisi olarak farklılıklarına ek olarak, repertuarının geniş olmasından dolayı öğrencilerine hep çalarak göstermesi, oda müziğine önem vermesidir. Ayrıca, kendinden sonrakileri de düşünerek kitaplar yazmıştır. Piyanistlere ve müzisyenlere yönelik olan bu kitap, alanında bir “yapı taşı” olmuştur ve halen geçerli olup faydalanılmaktadır. Farklı bir eğitimci olmasının önemli taraflarından biri de, yaptığı veya yapmadığı her şeyin bilinçli olarak tasarlandığı anlaşılmaktadır. “Harika Çocuk Yasası”nın çıkmasında öncü olması eğitimciliğinin daha da ötesinde bir çaba gösterdiğinin göstergesi olmuştur.

11. Türk bestecilerine bakış açışı nasıldı? Sınav programına alınmasına taraftar mıydı?

Burçin Büke: *Kesinlikle Türk bestecilerine taraftardı ve desteklerdi.*

Gülsin Onay: *Türk bestecilerine yer vermeyi önemserdi. Onunla harika çocuk statüsünde çalıştığım için sınav programı hakkındaki görüşlerini bilmiyorum.*

Nuran Taşpınar: *Türk bestecilerini çalıştırmaya çok yatkın değildi. Onunla hiç Türk bestecisi çalışmadım.*

Oya Akyıldız: *Esas piyano öğrencilerine Türk bestecilerini çaldırıldığını hatırlıyorum. O yıllarda Türk bestecilerinin eserlerinin sınav müfredatında olup olmama tartışması vardı. Mithat hoca sözü geçen birisiydi. Türk bestecilerinin zorunlu olmasına dair bir kararı yoktu diye hatırlıyorum. O yıllarda dünyada, Sovyet ülkeleri hariç, sınavlarda ulusal eser çalınması zorunluluğu da pek yoktu. Bu etkenlerden dolayı da Mithat Fenmen tereddüt etmiş olabilir. Olup olmama tartışmasını uygun görmüş, ancak, olması için belli bir tarafa ağırlığını koymadığı sonucunu çıkarıyorum.*

Rengim Gökmen: *Türk bestecilerini çaldırırdı. Türk bestecilerine, Türk ekolüne ve Türk icracılığına da önem verirdi. Bu bakımdan Türk müzik yaşantısında önemli bir kişiliktir.*

Türk bestecilerinin piyano eserlerinin sınav programlarına dâhil edilmesi için kesin bir çabası olmasa da, Fenmen, Türk eserlerini desteklediği, çaldırdığı ve çaldığı anlaşılmaktadır. Piyanoda bir “Türk Ekolü” oluşmasını önemsemiş ve Türk eserlerinin tanınması, yayılması için çabalamıştır. Bu yüzden de, Türk bestecilerine ve Türk eserlerine önem verdiği düşünülmektedir.

12. Bundan sonra Mithat Fenmen’le ilgili ne gibi projeler yapılabilir?

Binnur Ekber: *Mithat Fenmen’in kitabı yazılabilir ve “Kolay Nota Okuma Kitabı” çoğaltılarak, müzik eğitiminde yaygın olarak kullanılabilir.*

Burçin Büke: *“Mithat Fenmen Piyano Yarışması”, “Mithat Fenmen Oda Müziği Konserleri”, tertip edilebilir. Konservatuvarda bir odaya veya salona adı verilebilir. Karanfil Sokak’ta bir parka adı verilebilir.*

Gülsin Onay: *Onun adına bir piyano yarışması yapmak çok güzel olur. Adının yaşaması için bestelerine yer vermek ve kayıtlarının yayılmasını sağlamak lazım.*

İdil Biret: *Onun eserlerinden oluşan bir plak yapmayı ümit ediyorum.*

Nuran Taşpınar: *Sanatçılığı ön plana çıkarılabilir. Eski radyo kayıtları ortaya çıkarılarak yeni neslin bu kayıtları dinlenmesi sağlanabilir.*

Oya Akyıldız: *Mithat Fenmen, ülkemiz için olduğu kadar, dünya müzik eğitimi tarihi açısından da önemli bir figürdür. Belgesel filmi yapılabilir.*

Rengim Gökmen: *Türk müzik yaşantısında Mithat Fenmen gibi bir kişiliğin unutulmaması lazım. Eserlerinin ortaya çıkarılıp çalınmasını, tanınmasını sağlamak en önemli adımlardan birisi olur.*

Fenmen’le ilgili olarak bundan sonrası için, kitabının yazılması, belgeselinin yapılması, eserlerinin icra edilip tanıtılması, eski kayıtlarının ortaya çıkarılarak yorumculuğunun tanıtılması bazı önerilerdendir. Adının ön planda olması için piyano yarışması, oda müziği serisi düzenlenmesi, konservatuvarda bir dersliğe Fenmen’in adının verilmesi fikirleri ortaya konmuştur. Ayrıca, müzik eğitiminde kullanılmak üzere, “Kolay Nota Okuma Kitabı”nın çoğaltılarak kullanılması önerilmiştir.

7.5.2. Meslektaşların Dilinden Mithat Fenmen

Fenmen'in eğitimci, icracı ve bestecilerden oluşan meslektaşlarına yöneltilen sorular kapsamında kendisi hakkında görüşler şu şekildedir;

1. Fenmen'in eğitimciliği hakkında neler söylemek istersiniz?

Ali Uçan: *Eğitimciliği onun, yayıncılığı, düşünürlüğü, sanatçılığı, yazarlığından bağımsız değildir. Bunların tümü onun eğitimci kişiliğine yansımıştır. Hayatındaki geçirdiği öğrenim evreleri de onun eğitimciliğini belirleyen etmenlerdir. Liseyi bitirinceye kadar çok sağlam bir genel kültür eğitimi almıştır. Eğitimciliği, hem genel, hem özengen, hem de mesleksi müzik eğitimi eksenli bir eğitimciliği vardır. Bunları onun eğitim etkinliklerinde rahatça görebiliriz. Yazdığı kitaplarında, her türlü müzik eğitime tabi olanlar için yararlı bilgiler mevcuttur. Buradan Mithat Hoca'nın piyano eğitimi eksenli ancak, müzik eğitiminin tüm alt boyutlarını kapsayan bütüncül bir eğitimci kişiliği olduğu sonucuna varabiliriz. Öğrencileri üzerinde, isteklendirici, cesaretlendirici ve doğaçlama oyunlarını kullanarak yaratıcılık yönünün kuvvetlendiren, özgürce davranmasını sağlayan bir yaklaşımı vardır. Piyano eğitimi yoluyla insan yetiştirme konusunda tipik örnektir. İnsan yetiştirme konusunda çok usta bir eğitimciydi. Onun tezgâhından geçmiş, müzik dışında önemli meslek sahibi pek çok kişi vardır.*

Ayla Erduran: *Eğitimciliğe başladıktan sonra konserlerinin sayısını epey azaltarak öğrenci yetiştirmeye yönelmiştir. Kendini öğrencilerine feda etmiştir. Bunu herkes yapmaz.*

Turgay Erdener: *Genelde bir piyano öğretmeni öğrencisini çalıştırırken, doğru mu yoksa yanlış mı çalışıyor? Temiz mi yoksa pis mi çalışıyor? Bir takım teknik sorunlarla boğuşma üzerine olmaktadır. Fakat Mithat Bey öyle değildi. Müziğin derinine inerdi ve partiyonu anlatırdı öğrencisine. Bir konçertoda, nerede ne geliyor piyanonun yerinin nerde olması gerektiği gibi. Hocanın bu yönü muazzamdı. Öğrenci neden çalışmaz? Neden emek vermez? Nasıl çalışmaya sevk edilir? Öğrenciyle nasıl empati kurulur?vs.. Bu tür şeyler üzerine düşünmeyi bana öğretti. Mithat Bey denince aklıma hep büyük bir vizyon geliyor. Müziği dar boyutta ele almazdı. Belirli teknik sorunları irdelemesindense, müzikal tarafı çok kıymetliydi. Eserler üzerine felsefeler öne sürerdi. Bütün derdi büyük müzikti. Derslerde Alfred Cortot'dan bahsederdi.*

Muammer Sun: *Fenmen, piyano hocası olarak çok iyi bir hocaydı. İdil Biret'in ilk yetişmesinde o rol oynadı. Öğrenciye saygılı davranırdı. İyi bir pedagog, bildiğini iyi öğreten bir insandı. Belli bir kalıbı her öğrenciye uygulamazdı, her öğrenciye farklı şekilde yaklaşırdı.*

Katılımcılar, Fenmen'in çok yönlü ve boyutlu eğitimciliğine, konserlerden feragat ederek eğitimciliğe önem verdiğine, müziğin derinliklerine inilmesine yönelik bir anlayışı olduğuna ve her öğrenciyi farklı bir şekilde ele alarak bilgisini iyi aktaran bir pedagog olduğuna dikkat çekmişlerdir.

2. Fenmen'in, ülkemizin tanınmış piyanistlerin gelişimindeki rolü hakkında neler söylemek istersiniz?

Ali Uçan: *Ülkemizin kimi kalburüstü sanatçılarına yalnızca belli bir aşamada eğitim vermekle kalmamış, onların ileriki eğitim sürecinde yol gösterme, cesaretlendirme, yeni ufuklar açmıştır.*

Ayla Erduran: *İdil Biret, Fazıl Say gibi çok büyük öğrenciler yetiştirmiştir.*

Turgay Erdener: *İdil Biret gibi büyük bir sanatçının Mithat Fenmen'in tezgâhından geçerek başlangıç eğitimin alması çok önemli.*

Katılımcılar, Fenmen'in yalnızca eğitim vermekle kalmayıp, öğrencilerinin gelecek sanat yaşamı için de yol gösterici olduğunu, özellikle İdil Biret gibi dünya çapında bir piyaniste eğitim verdiğine dikkat çekerek verdiği eğitiminin, dünya çapında üst düzey bir eğitim olduğu, uluslararası platformda tanınan piyanistlerimizin olmasının göstergesi olduğunu belirtmişlerdir.

3. Fenmen'in idareci kişiliği hakkında neler söylemek istersiniz?

Ali Uçan: *Zorlukla karşılaştığında bırakıp giden birisi değildi. Yüklendiği görevi sonuna kadar sürdürürdü. Tutarlı, disiplinli ve görevin gerekliliklerini en uygun bir biçimde yerine getiren bir insandı. Onun idarecilik yıllarında hem konservatuvar hem de opera ve bale için son derece verimli yıllardı. Onun döneminde her iki kurumda da görev yapmış sanatçıların ve eğitimcilerin görüşleri de bu yöndedir. Sanatsal bir idareciydi. Hoşgörülü, anlayışlı, sevecen, cesaretlendirici yapısı vardı. Küçük öğrencilerini cesaretlendirdiği gibi üst düzey eğitimcileri ve sanatçıları da cesaretlendirirdi. Kendinden sonrakiler için örnek olmuştur. Ondan sonra görev yapan idareciler de onun izinden gitmeye özen göstermişlerdir.*

Turgay Erdener: *Saygun, Erkin, Akses gibi bestecilerle birlikte bir heyetin içerisindeydi. Okulun yönetici takımı olan tepe insanlardan biriydi. Sözü geçerdi. Ölümüne kadar okula idareci olarak hizmet verdi. Hep okulda hatırlıyorum.*

Muammer Sun: *Konservatuvar müdürlüğü yaptığında çok yumuşak huylu, işine bağlı, işini mükemmel yapmaya özen gösteren bir idareciydi. Sonraları opera müdürlüğü yaptı. Hepsinde de, sevilen, sayılan, dürüst bir insandı.*

Katılımcılar, Fenmen'in üzerine aldığı görevi bütün gereklilikleriyle yerine getirdiğini ve sonuna kadar sürdürdüğünü, hem konservatuvarın hem de opera ve balenin onun idareciliği altında verimli yıllar geçirdiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, sözü geçen bir idare adamı olduğunu, idarecilik yaşamında sevilen ve sayılan bir kişi olduğunu vurgulamışlardır.

4. Fenmen'in solist kişiliği hakkında neler söylemek istersiniz?

Ali Uçan: *Çaldığı eserin hakkını veren, öncesinde çalışma sürecinde ise gerçek bir işçiliğini yapan, sonra da ustalığını ve anlamlı yorumculuğunu sergileyen bir anlayışı vardı. İşin işçiliğini, içtenlikli, tutarlı ve disiplinli olarak yerine getirmiştir. Hangi ortamda, hangi dinleyici önünde olursa olsun, işini hep ciddiye almıştır ve gerekliliklerini en iyi şekilde yerine getirmiştir. Solist piyanistliği birçok sanatçıya örnek olmuştur.*

Ayla Erduran: *Büyük bir piyanistti. Hem hoca olmak, hem virtüöz olmak kolay değil, herkes yapamaz.*

Turgay Erdener: *Fazla resital yapmazdı. Çoğunlukla eşliklerde sahne alırdı.*

Muammer Sun: *Çok iyi bir piyanistti. Bir resitaline gitmişim, ondan Chopin'in ihtilal etüdünü dinlemiştim. Uzun süre ondan daha iyi bir yorum dinlemedim. Avrupa veya Amerika'da yaşasaydı dünya çapında değer bulurdu. Öğretmenlik yaptığından dolayı, resitallerini azalttı.*

Katılımcılar, Fenmen'in çaldığı eserin hakkını sonuna kadar verdiğini ve hangi ortamda çalarsa çalsın, işini hep ciddiye aldığını, Erduran, eğitimcilikle piyanistliği hakkıyla herkesin yapamayacağını, solo performanslarından ziyade eşlik yapmada daha çok sahne aldığını, Fenmen'in yurt dışında yaşamasının onun solistlik kariyerinin başka bir yönde çizileceğini ve eğitimi olmasının solo konserlerinin azalmasına sebep olduğuna değinmişlerdir.

5. Fenmen'in eşlikçi kişiliği hakkında neler söylemek istersiniz?

Ali Uçan: *Mithat Fenmen pek çok açıdan çok yetkin bir eşlikçiydi. İster özengen bir müzikçiye, isterse en doruktaki bir sanatçıya eşlik etsin, daima en duyarlı, en disiplinli, en içtenlikli bir eşlikçilik davranışı sergilemiştir. Eşlik ettiği kişinin düzeyini hesaba katmadan en üst düzeyde eşlik etmeyi ilke edinmiştir. Eşlik ettiği kişiler bundan çok yararlanmışlardır. Çok şey öğrenip etkilenmişlerdir. Onun eşlikçiliği bir efsanedir. Ulusal ve uluslararası sanatçılara eşlik etmiştir. Konserde eşlik yapacak başka piyanistlerin son anda rahatsızlanması sebebiyle riske girecek konserler Mithat Fenmen sayesinde kurtulmuştur. Bu şu anlama gelmektedir; “Mithat Hoca her zaman, her yerde, her türlü eşlik işine hazır bir insandı”. Bunu, mükemmel bir teknik, her dönem için geniş bir repertuvar, müthiş bir deşifre yeteneği, yorumculuk gücü, işçilik ve emeğe borçludur. Üç teri birlikte akıtmıştır; alın teri, akıl teri ve gönül teri. Mithat hocanın teri, bu üç terin bileşkesidir.*

Ayla Erduran: *Muazzam bir müzisyendi. Onunla beraber konserler verdiğim için kendimi şanslı görüyorum. Dünyada pek çok ülkede konserler verdik. Beraber çalışırken, eser üzerindeki ayrıntıları açık açık konuşurdu.*

Turgay Erdener: *Eşlikçi yönü inanılmazdı. Bruno Giuranna adında bir İtalyan viyolacı gelmişti, Fenmen ona eşlik edecekti. Konserde sayfa çevirirken şöyle bir durum oldu; Brahms çalışıyorlar eşlik pamuk gibi, hoca viyolayı kapatmıyor, fevkalade uyum. Bir yer geldi, notadakinden başka bir şey çalınıyor. Takip etmeye çalıştım ama anlamadım. Gözüm viyola partisine gitti, viyola doğru çalıyordu ama piyano partisinde hoca başka bir şey çalıyor ama kötü tınlamıyordu. Sonra bir yerden yakaladı ve devam etti. O anda doğaçlayarak Brahms gibi duyulmasını sağladı. Seyirci farkına bile varmadı. Böyle bir beceri vardı. Bu özellik her piyanistte olmaz.*

Muammer Sun: *Toplumun çok sesli müzik eğitimine faydalı olacağı düşüncesiyle, kemancı Fethi Kopuz, viyolonselci Enver Kakıcı'yla birlikte trio kurarak Ankara Radyosu'nda her hafta trio müzikleri yaparlardı. Solist piyanistliğinin yanı sıra oda müziğinde de çok iyiydi. Özellikle yurt dışından solistler geldiğinde eşlik için Mithat Fenmen'e başvurulurdu. Son derece etkili bir çalışı vardı. Aranılan, saygı duyulan bir müzisyendi.*

Katılımcılar, Mithat Fenmen'in amatör veya profesyonel bir müzisyene eşlik yaparken ayrımcı bir davranış sergilemediğini, eşlik ettikleri kişilerin kendisinden çok şey öğrendiğini ve Fenmen'in her zaman her ortamda her türlü eşlik işine hazır olduğunu, Fenmen'le prova yaparken ayrıntılar üzerinde durduğunu, konser sırasında

bir soliste eşlik yaparken notadan bağımsız usule uygun eşlik yapabildiğini ve Fenmen'in yurt dışından gelen solistler için aranan bir eşlikçi olduğunu ifade ederek, topluma klasik müzik eğitimi alanında faydalı olmak amacıyla radyo evinde bir oda müziği grubu kurarak konserler verdiğini belirtmişlerdir.

6. Fenmen'in besteci kişiliği hakkında neler söylemek istersiniz?

Ali Uçan: *Besteciliği çok önemlidir. Öyle bir besteciler kuşağıyla çalıştı ki, o bakımdan kendisini geri plana attı. Yurt dışı tahsili boyunca çok kuvvetli bir kompozisyon eğitimi aldı. Besteciliğe daha da eğilebilirdi. Onun besteleri, Avrupa'da aldığı eğitimin, kazanımların, eserlerine ne ölçüde yansıdığı önemli bir araştırma alanıdır. Bestelerinin meslekî müzik okullarında araştırma konusu olmasında fayda vardır. Piyano konçertinosu başlı başına bir tez konusudur.*

Turgay Erdener: *Besteciliğe o kadar zamanını ayırmamış bir insandı. Bu onun talihsiz bir tarafıdır. Rey, Erkin, Saygun gibi büyük üstatların döneminde yaşamıştır. Bundan dolayı talihsizdir. Onların arasından sıyrılması pek mümkün değildi. Ayrıca, solist yönü onu ister istemez törpüledi. Tüm bunlar, hocada besteleme konusunda cesaretsizlik yaratmış olabilir. Bildiğim tek eseri olan piyano konçertinosunun bestecilik açısından orjinal olduğunu düşünmüyorum. Ama piyanistik açıdan güzel olduğunu düşünüyorum. Onun, bestecinin üslubuna ne kadar önem verdiğini bilirim.*

Katılımcılar, Fenmen'in önemli Türk bestecilerinin yakın arkadaşı olması sebebiyle, kendisini bestecilik alanında geri çektiğini düşünmüş, Avrupa eğitiminde sağlam bir kompozisyon eğitimi aldığını ve bestelerinin müzik okullarında araştırılması ve çalınması gerektiğini ifade ederek piyano konçertinosunun önemine dikkat çekmişlerdir. Ayrıca, Fenmen'in önemli Türk bestecileriyle aynı dönemde yaşamasının onun besteciliği açısından talihsizliği olduğunu, bununla birlikte piyanistliğe ağırlık vermesiyle besteciliğinin oldukça geri planda kaldığı belirtilmiştir.

7. Fenmen'in yayıncı kişiliği hakkında neler söylemek istersiniz?

Ali Uçan: *Bu özelliğinin altında, müzik düşünürlüğü ve yazarlığı da yatmaktadır. Çok önemli bir özelliğidir. Virtuöz piyanist, besteci ve eğitimci olup da yayıncı-yazar olan ender kişilerdendir.*

Turgay Erdener: *Öğrencilik zamanımda müzik tarihi ödevini hazırlarken, onun "piyanistin kitabı" adlı kitabından yararlanmışım.*

Muammer Sun: *Müzik dergisinde yazıları olduğunu biliyorum. Toplumu aydınlatmak için dergi imkânını kullanmıştır. Piyanistin kitabı ise, pedagojik, çok yönlü, çok düşünülmüş iyi bir kitaptır.*

Mustafa Apaydın: *Yayınladığı dergiler çok güzeldi. Besteciler ve eserleri hakkında yazılar yazıyor, bu yazılar da okunuyordu. Araştırmacıydı.*

Katılımcılar, virtüöz piyanist, eğitimci ve besteciliğin yanı sıra yayıncılığı da yürütenin nadirliğine, Fenmen'in "piyanistin kitabı"nın öğrenciler için faydalanılacak bir kitap olduğunu, Fenmen'in dergilerde yazdığı müzikle ilgili yazılarla araştırmacı bir yönü olduğunu ortaya koymuşlardır.

8. Fenmen'in karakteristik özellikleri (insanlara, hayvanlara, doğaya) davranışları, bireyler ve toplumla ilişkileri hakkında neler söylemek istersiniz?

Ali Uçan: *Çok sağlam bir çağdaş insan kişiliği vardı. Uygur insan kişiliğinin müzikçi odaklı tüm özelliklerini görüyoruz. Hangi yaş ve düzeyde olursa olsun, karşısındaki herkese saygı ve sevgi beslerdi. Beş yaşındaki küçük çocuktan, kamuoyunda en üst düzey yöneticiye kadar aynı sevgi ve saygı ile yaklaşırdı. Hep sevecen kişiliği vurgulanır. Ancak, aynı zamanda saygı gösteren bir kişiliğe sahiptir. Bu ikisi iç içe yaşayan ve ilişkilerine yansıyan bir kişiydi. Bu yönleriyle eşi ve benzeri az bulunan bir insandı. Hoşgörülüydü, yüreklendiriciydi. Onun öğrencisi ve yakınındaki bir kişinin, giriştiği bir işten soğuduğunu veya vazgeçtiğini sanmıyorum. Herkes onun bu özelliğinden yararlanmıştı. Ayrıca, meslektaşları, öğrencileri ve sanat dünyasının mensuplarıyla olan ilişkilerinde hep yapıcı olmuştur. Yapıcı, yaratıcı ve paylaşıcı kişiliği, gerçekten örnektir. Müzik öğretim kurumlarımızın, bu üç özelliği taşıyan eğitimcilere ihtiyacı olmuştur. Fenmen, bu ihtiyacı sağlığında en iyi şekilde gidermiştir. Bu konuda örnek olmuştur. Mithat Fenmen için, insan olma, insanca yaşama, insanca kalma, çok önemli felsefi düşüncelerdi. Bu özelliklerinden dolayı, sorunlu durumlarda hakem rolünü oynamıştır.*

Ayla Erduran: *Hayatımda böylesine iyi, bu kadar mütevazı, vefakâr, harika bir insan az tanıdım. Hiçbir şeyden şikâyet ettiğini bilmem, duymadım. Alçak gönüllüydü. Asla hiçbir şeyi kötü görmez, herkesi iyi görürdü.*

Turgay Erdener: *Ser verip sır vermeyen bir insandı. Herkese iyi davranırdı. Çok yumuşak bir insandı. Son derece kibar bir insandı. Küçük çocuklara bile ismiyle hitap ederdi.*

Muammer Sun: *Dünyanın en iyi insanıydı diyebiliriz. Öylesine yumuşak, saygılı ve sevgili bir insandı. Herkese saygı gösterir ve herkesten saygı alırdı. Çok sevdiğim, saydığım ideal bir insandı. Olağanüstü iyi bir insandı. Çok saygıdeğer bir insandı. Bütün öğretmenler arasında çok farklı bir kişiliği vardı. Tam bir "insan" örneği idi. Çok iyimserdi, pek rastlanılmayacak derecede iyi bir karakterdi. İnsanları severdi.*

Mustafa Apaydın: *Piyanistliğine, ustalığına, meşhurluğuna, tanınmış eğitimciliğine rağmen, ben en iyilerdenim gibi bir havaya kapılmazdı. Toplumsal ve eğitimsel bir bakış açısı vardı. Konservatuvar camiası mensuplarının aksine bencillik, her şeye tepeden bakma gibi huylar onda yoktu. Onunla ilgili olumsuz bir şey duymadım. Herkes saygıyla bahsederdi.*

Katılımcılar, Fenmen'in kişiliğini, karşısındaki kişiye kim olursa olsun ayırım yapmadan aynı ölçüde saygı gösteren, yakın çevresindeki kişileri cesaretlendirici özelliği olan medeni bir karakter olarak tanımlamışlardır. Fenmen'i oldukça mütevazı ve son derece iyimser olarak görerek, eşi benzeri nadir görülebilecek bir insan olduğunu ve herkesten saygı gördüğünü, böbürlenme huyunun olmadığını ifade etmişlerdir.

9. Fenmen'in Türk bestecilerine bakış açısı nasıldı? Müzik felsefesi hakkında neler söylemek istersiniz?

Ali Uçan: *Türk bestecilerini yüreklendirici, onları eser üretmeye özendirici bir yaklaşımı vardı. Besteci meslektaşlarıyla olan ilişkilerine baktığımızda, onların eserlerinin seslendirilmesinde, programlara alınmasında, dinleyicilerle paylaşılmasında çok olumlu, etkili rolü olduğunu biliyorum. Fenmen'in bu özelliğinden daha çok yararlanılacakken, çevresindekilerin bununla uyumlu olmayan anlayış ve yaklaşımları yüzünden belki de bu konu Mithat Fenmen'in istediği ölçüde gelişim ortaya koymamıştır. Müzik görüşü olarak çok geniş çerçeveli bir anlayışa sahipti. Müziğe bütünsel bakan bir insandı.*

Turgay Erdener: *Okulda piyano bölümü dışında Türk bestecilerinin çalındığını pek hatırlamam. Mithat hoca piyano bölümünün duayenydi. Türk bestecilerinin çalınmasında mutlaka olumlu katkıları olmuştur.*

Muammer Sun: *Kemancı Lico Amar'la birlikte Saygun'un "Demet" süitini seslendirmişti. Daha sonra Suna Kan'la birlikte benim keman ve piyano için 3 parçamı seslendirmişti. Türk eserlerine açıktı, çalardı, değer verirdi. Hem müzik birikimi, hem de toplumun müzik hayatını geliştirmek için katkıda bulunması önemliydi. Müziği kendi köşesinde yapıp bırakmazdı. Müziği topluma götürmek, paylaşmak isterdi. Bunu da, en mükemmel şekilde yapmak isterdi. Topluma kendi müzik hizmetinin yanı sıra, başka değerli müzik insanların da topluma müzik hizmeti vermesine özen gösteriyordu.*

Katılımcılar, Türk bestecilerinin eserlerinin çalınmasında ve tanıtılmasında Fenmen'in önemli rolü olduğunu ve müziğe geniş bir pencereden bakarak bütün bir şekilde ele aldığını, Türk eserlerinin çalınmasına olumlu katkıları olduğunu, onun Türk

eserlerine değer vererek çaldığını ve bununla yetinmeyip topluma tanıtmayı bir görev bildiğini belirtmişlerdir.

10- Meslektaşlarıyla bilgi alış-verişinde bulunur muydu?

Ali Uçan: *Kitap yayıncılığı Mithat Fenmen'in doğrudan alanı değildi. Ancak, neyi biliyorsa, neyi düşünüyorsa, neyi öneriyorsa, bunları öğrencileriyle olduğu kadar meslektaşlarıyla da paylaşmaya büyük önem veriyordu. Bu paylaşımlarını yazdığı müzisyenlere ve piyanistlere yönelik kitaplar, solfej kitabı ve dergilerinde gerçekleştirmiştir. Paylaşımçı özelliği, meslektaşlarıyla olan ilişkilerine de yansımıştır.*

Ayla Erduran: *Evet, bu konuda, Saygun ve diğer Türk bestecileriyle arası çok iyiydi.*

Turgay Erdener: *Biraz içe dönük bir insandı.*

Muammer Sun: *Meslekî ilişkilerinde kapalı değildi. Mithat Fenmen hem önde gelen Türk bestecilerinin eserlerini çalmıştır hem de onlarla iyi ilişkiler kurmuştur. Erkin, Saygun gibi besteciler de ona ayrı bir değer vermişlerdir.*

Katılımcılar, Fenmen'in bilgisini gerek meslektaşları gerekse öğrencileriyle yayın yoluyla paylaştığını, bu yayınların hem piyanistler hem de genel olarak müzisyenler için geçerli olduğunu, Fenmen'in Türk bestecileriyle arasının iyi olduğunu, önemli Türk bestecilerle iyi ilişkiler kurduğunu ve kendisinin de o besteciler tarafından değer gördüğünü belirtmişlerdir.

11. Fenmen'in uluslararası ilişkileri nasıldı?

Ali Uçan: *Müzik insanlığını, uluslararası ilişkilerde, hem diğer ulusların hem de Türk Ulusu'nun yararına kullanmayı en iyi biçimde bilen ve bunu vurgulayan, örneklerini veren bir insandı. Yurt dışından gelen isteklere hiçbir zaman hayır demedi. Yurt dışından gelen sanatçıların taleplerine çok zor durumda kalmadıkça hayır dememiştir. Bu isteklerden bazı yerine getiremedikleri ise kesinlikle çok zor durumda kaldığından olmuştur. Müzik alanının, kendi etkin çalışma alanının, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerine olumlu bir katkı sağlaması için üzerine düşen her görevi yerine getirmiştir. Dış işleri bakanlığınca kendisine görev verildiğinde mutlaka yerine getirmiştir. Dış ilişkilerin önemi konusunda kendisinin beslendiği iki kaynak; diplomat kardeşi ve İngiliz eşidir. Bunlar onun müzik (piyano) sanatını dış ilişkilerinde kullanmasında yardımcı etmenler olmuştur.*

Ayla Erduran: *Çok iyiydi.*

Turgay Erdener: *Türkiye'ye gelen yabancı sanatçılarla irtibatı daha sonraları bir şekilde devam etti.*

Katılımcılar, Fenmen'in yurt dışıyla bağlantısı olan aile fertlerine sahip olmasının, onun dış ilişkilerde etkin olmasını sağladığını, müzisyenliğini yurt dışında Türkiye'ye faydası için en iyi şekilde kullandığını ve Türkiye'ye gelen yabancı sanatçıların konser isteklerini geri çevirmeyerek, bir müzisyen olarak üstüne düşen görevi yaptığını belirtmişlerdir. Bununla birlikte; Fenmen'in dış ilişkilerinin çok iyi olduğu, Türkiye'ye konser için gelen yabancı sanatçıların Türkiye'den ayrıldıktan sonra bile Fenmen'in onlarla irtibatının bir şekilde sürdüğü belirtilmiştir.

12. Dış görünüşüne dikkat eder miydi?

Ali Uçan: *Giyimi, kuşamı, temizliği, disiplini, dakik oluşu, randevularına sadık, titiz bir insandı. Yerine göre nasıl davranılacağı konusunda özenli bir insandı.*

Ayla Erduran: *Normaldi.*

Turgay Erdener: *Görünüme bir şekilde önem verirdi. Sürekli şık giyinirdi. Onu hep kravatlı hatırlarım.*

Muammer Sun: *Dış görünüşüne dikkat ederdi, iyi giyimliydi.*

Mustafa Apaydın: *Dış görünüşüne dikkat ederdi. Onu radyodayken hep kravatlı görürdüm.*

Katılımcılar, Fenmen'in giyimine dikkat ettiği kadar yerine göre nasıl davranacağını da bilen birisi olduğunu, iyi giyimli olduğunu ve onu hep kravatlı hatırladıklarını belirtmişlerdir.

13. Fenmen'le ilgili, bundan sonraki süreçte bilimsel veya sanatsal neler yapılabilir?

Ali Uçan: *Eserlerinin çalışılması, paylaşılması ve seslendirilmesinde çok yarar vardır. Adına bir sempozyum düzenlenmesi, sonrasında başka çalışmaları da gerekli kılacaktır. Çalıştaylar, seminerler, şenlikler, yarışmalar olabilir. Bu yarışmalar, yorumculuk, müzik eğitimi yazarlığı vb. müzik görüşleri dergisi başlı başına bir sempozyum konusudur. Çalışmalarının her bir boyutu ayrı ayrı sempozyum konusudur. Böyle çalışmalar, Mithat Fenmen eksenli, o dönemin durumunu ve geleceğe yönelik bizlere bıraktığı kalıcı hislerin etkilerini yeniden ortaya çıkacaktır. O dönemden yararlanma konusunda ipuçları elde edilecektir.*

Ayla Erduran: *Piyano konçertosunun çalınması bir görevdir.*

Turgay Erdener: *Besteci Fenmen'in bütün eserlerinin basılması sağlanmalıdır. Eserlerinin seslendirilmesi ve kaydının yapılması gerekir. Bu yönünün gelecek kuşaklara aktarılmasının tek yolu budur. Mithat hocanın hayatı boyunca yaptığı*

konserlerin bir yayın şekliyle web sayfası veya dijital platformlarda yayılması, varlığının ortaya konulması lazım. Bu da iki şekilde olur; piyanistliği ve besteciliği. Mithat Fenmen'le ilgili bir panel düzenlenebilir. Bu panele öğrencileri ve yakınlığı olan kişiler davet edilebilir.

Muammer Sun: Üniversite yayınlarından Mithat Fenmen'in eserleri yayınlatılabilir. Kültür Bakanlığı'yla ilişki kurarak CSO ile Fenmen'in piyano konçertosununun CD kaydı yapılabilir. Onun bütün eserlerini dinlemek isterim ama kaydı yok. Sizin çalışmanıza ek olarak solo piyano parçaları da bir CD olarak eklenirse güzel olur. Oda müziği eserleri de olabilir. Ama asıl CSO ile iş birliği yapılarak konçertosununun orkestra ve piyano ile birlikte icrasının yapılıp kaydedilmesi çok iyi olur. Mithat Fenmen, kendi reklamını yapan birisi değildi. Bu çalışmanızı dergilerde de yazarsanız onun tekrar ortaya çıkması için iyi olur. Çünkü o, çok iyi şeyleri hak etmiş bir müzisyendi, insandı.

Katılımcılar görüşlerini, Fenmen'in bestelerinin çalınmasında ve yayılmasında fayda olduğunu, ayrıca; Fenmen'le ilgili çalıştay, seminer, şenlik ve sempozyum gibi çeşitli sanatsal ve bilimsel etkinlikler düzenlenebileceğini, piyano konçertosununun çalınmasının bir görev olduğunu, Erdener, Fenmen'in eserlerinin basılması, seslendirilmesi ve kaydının yapılması gerektiğini, Mithat Fenmen'in hem piyanistlik hem de bestecilik yönlerini dijital ortamlarda yayma ve adına bir panel düzenlenerek yakınlarının davet edilebileceğini, Fenmen'in eserlerinin yayınlatılabileceğini, başta piyano konçertosunu olmak üzere CSO ile kaydının yapılarak, diğer bütün eserlerine de yer verilen bir kayıt yapılabileceği şeklinde ifade etmişlerdir.

7.5.3. Ailesinin Dilinden Mithat Fenmen

Bu kısımda Mithat Fenmen'in kızı Nermin Fenmen soruları şu şekilde yanıtlamıştır;

1. Fenmen'in karakteristik özellikleri (insanlara, hayvanlara, doğaya) davranışları, bireyler ve toplumla ilişkileri hakkında neler söylemek istersiniz?

Babam Mithat Fenmen'in bir kez sesini yükselttiğine tanık olmadım. Her zaman disiplinli, ancak müşfik bir baba idi. Üçüncü şahıslarla olan ilişkilerinde de saygılı, ölçülü idi. Evde hayvan besleme konusuna sıcak bakmamakla birlikte doğa sevgisi yüksekti ve bizlerle birlikteliğinde de bu sevgiyi aşlamaya her zaman gayret ederdi. Dışarıdaki çiçeğe böceğe sevgiyle merakla yaklaşmamızı teşvik ederdi.

Fenmen' in tüm canlılara şefkat beslediği, insan ilişkilerinde saygılı ve dengeli olduğu, şiddetten uzak bir kişilik olduğu belirtilmiştir.

2. Öğrencilerine karşı tutumu nasıldı? Öğrencilerinin kendisine olan davranışları nasıldı?

Hiç sesini yükseltmez, çalışmadan gelenler olsa da hep “biraz daha çalışınca temiz olacak” şeklinde yüreklendirici mesajlar vermeye çalışırdı. Öğrencide yetenek görürse gönüllü olarak dersleri uzatır, ek derslere yöneltirdi. Öğrencileri onun pedagojik yaklaşımını her zaman takdirle anarlar.

Fenmen'in insan ilişkilerinde olduğu gibi derslerinde de yumuşak tarzını koruyarak öğrencilerine kızmadan şefkatli bir şekilde yaklaştığı, kötü performans sonrasında bile hep teşvik edici bir tutumu olduğu belirtilmiştir. Işık gördüğü öğrencisine ise daha fazla faydalı olabilmek için dersleri uzattığı belirtilmiştir.

3. Fenmen'in sosyal yaşantısı hakkında neler söylemek istersiniz? Hobileri arasında neler vardı? İş dışındaki vaktini nasıl geçirmeyi tercih ederdi? Beslenme alışkanlığı nasıldı?

Sosyal yaşamında; elbette davetlere icabet ederdi, annemle birlikte giderdi. Komşularla pek içli dışlı olmayan, daha çok kendi halinde sessiz bir aileydik. Ancak, boş zamanlarını ya piyanosuyla ya da ailesiyle geçirirdi. Çok sportif bir insan değildi. Hobileri arasında; yazın tam bir “tamirci” olurdu. Babam, diğer kardeşleriyle marangozluk eğitimi de almış. Babaannemin evinde biri babam tarafından, diğeri de amcam tarafından yapılmış 2 adet ayakları oymalı sehpa vardı. Evde tamirata çok meraklıydı. Boya badana yapar, çatı tamiratından ütü tamirine kadar her işle ilgilenirdi. Bana da öğrettiğinden, ben de kızı olarak bu tür işlere yatkınım. Babam küçüklüğümünden itibaren, gel bakalım sigorta atmış, onu yapacağız, gel bakalım annenin ütüsü bozulmuş, onu tamir edelim şeklinde bu yatkınlığımı teşvik ederdi. Evimizin bodrumunda babamın tamirhanesi vardı. Her tür marangoz aleti, boyalar, hiçbir şey atmadığımızdan eski musluklar, kablolar ne arasanız vardı. İş dışındaki yaşantısı; babamın iş dışındaki yaşantısı piyanosuydu. Konservatuvardan gelir ellerini yıkar, piyanoya otururdu. Ben kapıyı tıklatırım, baba yemek hazır derim, kalkar ellerini yıkar, sofraya otururdu. Disiplinli bir aileydik, yemek bitince (aile olarak hep birlikte sofraya oturulur, hep birlikte kalkılırdı) “afiyet olsun” der, ellerini yıkar, yeniden piyanosuna otururdu. Hafta sonları öğrencileri gelirdi. Onun dışındaki zamanlarda ya gazete okur ya da piyanosunun başına geçerdi. Beslenme alışkanlığı; babamda uzun süre ülser sorunu vardı. Bu rahatsızlığından dolayı ameliyat olana kadar evin içinde hep ülserin

konusu vardı. Küçük bir anekdot olarak, babam beslenmesine dikkat etmesi gerektiğinden annem babamı sabah işe uğurlarken hep sorardı, akşama ne yemek yapalım diye, babam da ülserin etkisiyle “hafif bir şeyler olsun” derdi. Annem bir gün bana, “yemek ismi söylemiyor, hafif bir şeyler diye geçiştirip duruyor, bir gün tabağına bir kuş tüyü koyacağım” diye espri yapmıştı. Tatlıyı çok severdi. Sabah kahvaltısında mutlaka bir bardak süt içerdi.

Zorunlu bir etkinlik olmadığı sürece Fenmen’in ailesiyle birlikte vakit geçirmeyi tercih ettiği, ev aktivitesi olarak ailesine ve evine faydalı olacak işlerle meşgul olduğu ve tüm bunların dışında eve iş götürmeyi sürdürerek piyano çalıştığı, öğrencileriyle ilgilendiği belirtilmektedir. Ev yaşantısındaki günlük etkinliklerin saatinde yapılması dikkat çekmektedir. Mide rahatsızlığı olan Fenmen hafif şeyler yemeyi tercih etmiştir.

4. Fenmen’in yakın çevresinin ona karşı tutumu, davranışları nasıldı?

Çok saygı ve sevgi ile yaklaşılan bir insandı. Vefatında Nevit Kodallı “Mithat Bey bizi ilk defa üzdü” demiştir. DOB Genel Müdürü iken sanatçılar greve gitmiş. Temsile çıkmıyoruz demişler. Babama evden telefonla arayarak durumu bildirdiler ve çağırdılar. Babam olay yerine giderek sanatçılarla görüşmüş ve ne olursa olsun perde açılmalı demiştir. Sanatçılar o akşam, “sadece Mithat Bey için sahne alıyoruz” demişlerdir. Sessiz sakin kişiliği, ikna edici tutumuyla, çevresinde hep sevilen bir kişiydi.

Mithat Fenmen, sanatçılar ve dostlarından oluşan yakın çevresi tarafından sevilen, saygı gören ve değer verilen bir kişi olmuştur.

5. Dünya ve Türkiye’deki sanat camiasının Fenmen hakkındaki görüşleri nasıldı?

Benim izlenimim, gerek eğitimci, gerek konser piyanisti, gerek eşlikçi olarak, saygın takdir dolu bir izlenim yarattığı yönünde.

Eğitimcilik, konser piyanistliği ve eşlikçilik alanlarında son derece yetkin ve başarılı olduğundan ve bu üç alanı birlikte götürmenin insanlar üzerinde bıraktığı etkiyle sanat camiası tarafından çağının en başarılı sanatçılarından biri olarak görülmüştür.

6. Fenmen, sizi veya aile bireylerini müziğe yönlendirmek istedi mi?

Öyle bir zorunluluk yoktu. Sanatçı bir aileden gelmenin etkisiyle 3 yaşında hem piyanoya hem de baleye başladım. Babamla Beyer metodundan piyano çalışmaya

başladık. Dışardan geçen itfaiye aracının sesini notalarla ifade edince babam heyecanlanarak, harika bir kulağım olduğunu düşünmüştü. Sonraları, 6-7 yaşlarında arkadaşlarımla sokakta oyun oynamak daha cazip geldi ve piyanoya karşı hevesim bitti. Şimdi hobi olarak çalışıyorum.

Kişiliğine paralel olarak Fenmen, yumuşak bir tavsiye yoluyla çocuğunun hem piyano eğitimi hem de bale eğitmeni olan eşi sayesinde bale eğitimi almasını istemiştir.

7. Fenmen'in öğrenim hayatı ve Fransa'daki yaşantısı hakkında neler söylemek istersiniz?

Fransa'da bulunduğu yıllar tam 2. Dünya Savaşı öncesine denk gelir. Bir gün yolda yürürken karşıdan enternasyonel marş söyleyen bir grup geliyor, arkasından da Marseillaise marşını söyleyen milliyetçi bir kesim olan başka bir grup geliyor. Aradan zor kaçtım diye anlatmıştı. Birkaç ay sonra da 2. Dünya savaşı çıktığı için Fransa'yı terk etmek durumunda kalmıştı.

Fenmen'in Fransa'dan Türkiye'ye dönmesine 2. Dünya Savaşı'nın çıkması sebep olmuştur.

8. Türkiye'ye döndüğünde Fenmen'in getirdiği, donanım ve birikimi neler olmuştur?

O yıllarda klasik müzik alanında yurt dışında eğitim görmüş, birikim sahibi genç öncülerden biriydi babam. Dededen gelen bir aile geleneği olarak, bütün birikimimizi topluma hizmete vermeliyiz prensibi içerisindeydik. Babam yurda döner dönmez çeşitli illerde gönüllü olarak konserler vermesi ve aldığı eğitimi buradaki genç Cumhuriyet kültürüne aktarmak için kolları sıvadı. Bursa veya Ankara'da bu konserlerin birinde, babam piyanoya oturmuş, sağ pedala basmasıyla birlikte büyük bir yankı başlamış, pedalı bıraktınca sesler kesilmemiş ve birbirine karışmış. Babam göz ucuyla dedeme bakmış, dedem de “devam et bırakmak saygısızlık olur” anlamında kaş çatmış. Babam birinci bölümü zar zor bitirmiş. Ara verilince salon görevlilerine söylemiş. Tamam, hemen tamir edelim demişler. Babam aradan sonra piyanoya oturmuş bakmış ki bu sefer de pedala hiç basılmıyor. Yine konserini de tamamlamış. Kulise geldiğinde marangoz; “Nasıl olmuş? Sağlam bir çivi çaktım kırıldamasına imkân yok” demiş. Birikimini topluma aktarmak yönündeki girişimlerini biz zaten, konser piyanisti olmak yerine eğitimciliği tercih etmesinden anlıyoruz.

Aile geleneği olarak, topluma hizmet etmeyi ve faydalı olmayı ilke edinen Mithat Fenmen, Avrupa'da eğitimi bittikten sonra yurda döndüğünde sanatını icra

ederek görevin yapmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında hem eğitimci hem solist piyanistlik yapan öncülerden olan Fenmen, klasik müziği toplumla tanıştırmayı bir görev bilmiş ve ülkenin çeşitli şehirlerine giderek konserler vermiştir. Sonraki yıllarda ise, konserlerini azaltıp piyano eğitimciliğine ağırlık vererek topluma hizmetini başka bir yöne çevirmiştir.

9. Meslektaşlarıyla birlikte verdiği konserlerle ilgili neler söylemek istersiniz?

Repertuarı çok geniş olduğundan tüm yabancı konuk sanatçılara eşlik etmek babamdan rica edilirdi. İşleri yoğun olsa bile kimseyi kıramaz, hayır diyemezdi. Kolay adaptasyon, ön plana çıkmayan yumuşak bir eşlik etme stili vardı, bu yönde takdir edilen, bilinen bir piyanistti.

Usta bir eşlikçi olan Fenmen, soliste eşlikçi lazım olduğunda daima aranılan kişi olmuştur. Birlikte müzik yapma isteği, yumuşak kişiliği ve bir eşlikçide aranılan tüm özelliklerin en üst seviyede olma özelliğiyle çevresinin takdirini kazanmıştır.

10. Eserlerini yorumlayan müzisyenler var mı?

Fazıl Say, Yeşim Gökalp bildiklerim.

Fenmen'in bestecilik yönü diğer özelliklerinden geride kaldığı için besteleri fazla tanınmamaktadır. Buna rağmen, hem Fenmen'in öğrencisi olan hem de Türk bestecilerinin eserlerinin seslendirilmesine özen gösteren piyanistler tarafından az da olsa besteleri icra edilmiştir.

11. Vasiyeti var mıydı? Hayatta yapmak isteyip de yapamadığı şeyler oldu mu?

Bunu hiç bilemeyiz. Hiçbir zaman kendisi için bir şey istemedi. Hep piyano, sanat ve başkalarının mutluluğu için yaşadı diyebilirim. Bazen annem ve babamın kardeşleri, konser piyanistliğini çok ihmal ettiğini, zamanını hep öğrencilerine yönelik harcadığından dolayı yakınırlardı. Ancak, babam bu şekilde mutluymuştu diye düşünüyorum. Yoksa aslında inatçı bir kişiliği vardı. Son zamanlarda, artık sağlık sorunları ortaya çıktığında tamamen tuzsuz diyet verilmişti. Annem onu sürekli gece yarısı gizli gizli zeytin, turşu yerken yakalıyordu. Çok genç vefat etti. Tuzsuz diyete boyun eğememişti, kendisi bunu seçmişti.

Yakın çevresi, onun piyanistliği ihmal ettiğini ve piyano eğitimciliğine ağırlık verdiğini düşünmüşse de Fenmen, bundan mutlu olmuştur. Kişisel başarısını ve yükselişini geri planda tutmak istemiş, kendisini öğrencilerine ve çevresine faydalı

olmaya adanmıştır. Yaşadığı sağlık sorunlarından dolayı uygulaması gereken diyet konusunda istikrarlı olamadığı için vefat etmiştir.

12. Bundan sonraki süreçte Mithat Fenmen’le ilgili ne gibi projeler yapılabilir? *Fenmen’in biyografik çalışması gibi, Cumhuriyetin ilk yıllarına ait Türkiye’de klasik müzik alanında hizmet vermiş eğitimcilerin de hayatını ve eserlerini içeren çalışmalar yapılabilir. Bunlar, kendi tarihimizi bilmek adına çok önemli olur. Benim arzu ettiğim, besteciliğinin öne çıkarılarak eserlerinin sık sık çalınmasıdır.*

Fenmen’in bestelerinin ortaya çıkarılarak seslendirilmesi ve müzik camiasına tanıtılması gerektiği görülmektedir.

7.5.4. Gözlem ve Anılar

Bu kısımda, Fenmen’in öğrencilerinin, gerek okulda gerekse okul dışında Mithat Fenmen’le ilgili yaşadıkları kayda değer bazı anılar bulunmaktadır. Mithat Fenmen’in öğrencilerine yöneltilen soru ve alınan cevaplar şu şekildedir;

Fenmen’le ilgili meslekî ilişkiler haricinde özel gözlem veya anılarınız var mı?

Burçin Büke: *Kendisi müdürken disipline sevk edilmiştik ama bu durumu ciddiye almayarak ceza vermemişti.*

Gülsin Onay: *Güzel bir iletişimimiz vardı. Yazları onunla çalışmak için Abant’taki yazlığına giderdim.*

İdil Biret: *Çok sempatik bir ailesi vardı. Evde son derece hoş bir hava vardı. Kültürlü ve hoş görülü insanlardı. Ben küçükken Paris’e konsere gelmişim. Paris’e geldiğinde bizde kalıyordu. 2016 yılında, doğumunun 100. Yıldönümü vesilesiyle İstanbul’da Süreyya Operası’nda anma konseri düzenlendi. Konsere kızı ve kardeşi Şefik Fenmen’i davet etmiştik.*

Oya Akyıldız: *Seçkin sınıftan birisi gibi görünen zarif bir insandı. Çok iyi yetişmiş, ilişkilerinde saygı mesafesini korurdu. Öğrenci temsilciliğim sırasında Mithat hoca okul müdürüydü. O günlerde, okulun yemekhanesinde artan yemekler boşa gidiyordu. Ben de, temsilci olarak, yemeklerin doymayan arkadaşlara dağıtılmamasıyla ilgili şikâyette bulunmak için Mithat hocanın müdürlük makamının yolunu tutmuştum. İçeri girdiğimde, kitaplarımı masasının üzerine bırakıp derdimi heyecanla anlattım. Ters bir şekilde bakarak; “Kitaplarınızı masamdan alınız. Bu söylediğiniz, okul disiplini ve idarî sistemi içerisinde mümkün görünmüyor” demişti.*

Rengim Gökmen: *Küçükken defterime her gün 10 dakika piyano çalışacağım diye yazdırıp imzalatmıştır. İlerleyen yıllarda piyanoyu bırakma kararı aldığımda, beni odasına çağırıp tepki göstermişti. Kollayıcı, koruyucu bir tavrı vardı. Herhangi bir öğrenci ondan eşlik istediğinde, onu kırmaz, yapardı.*

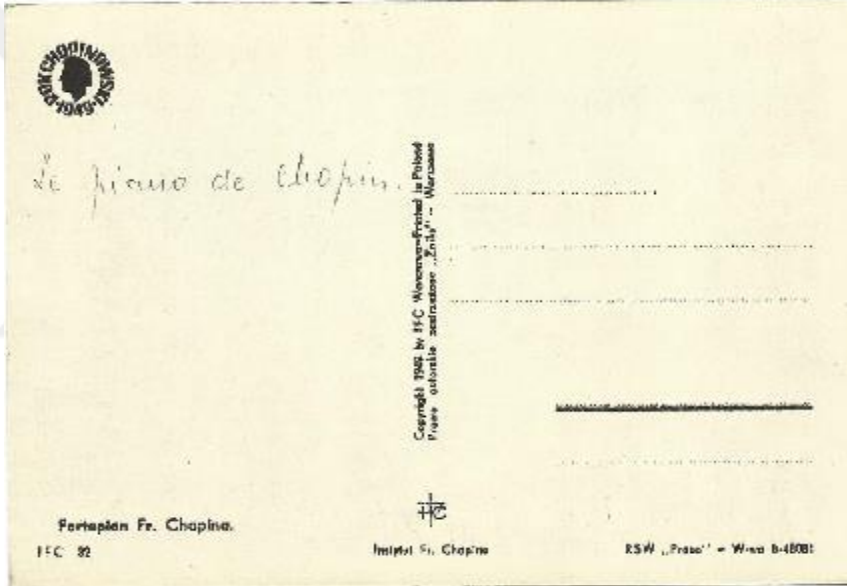
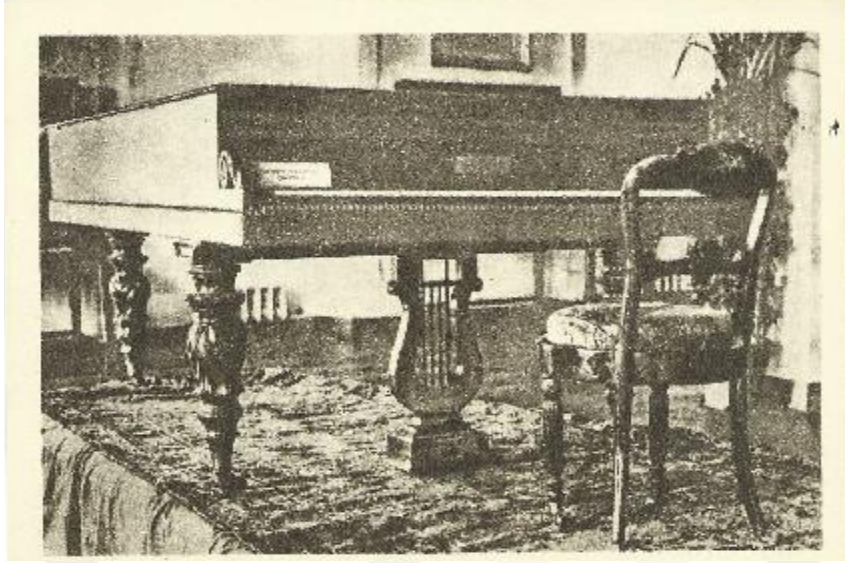
Turgay Erdener: *Piyano sınavında Mozart sonat çalacaktım. Piyano çalışmayı pek sevmediğim için sonatın ilk bölümünün “exposition” kısmının tekrarına kadar hazırlanmışım. Tekrardan sonrasının kesileceğini umuyordum. Tekrar kısmına gelince başa döndüm ve o sırada alkışla keserek tekrardan sonrasını çal dedi ve “development” kısmına başladım fakat hiç bilmiyorum. Doğaçlayarak kafadan atıyorum. Sınav bitti, hoca geldi ve “çok güzel çaldınız ama kaldınız” şeklinde özlü bir söz söyledi.*

7.6. MİTHAT FENMEN ARŞİVİ

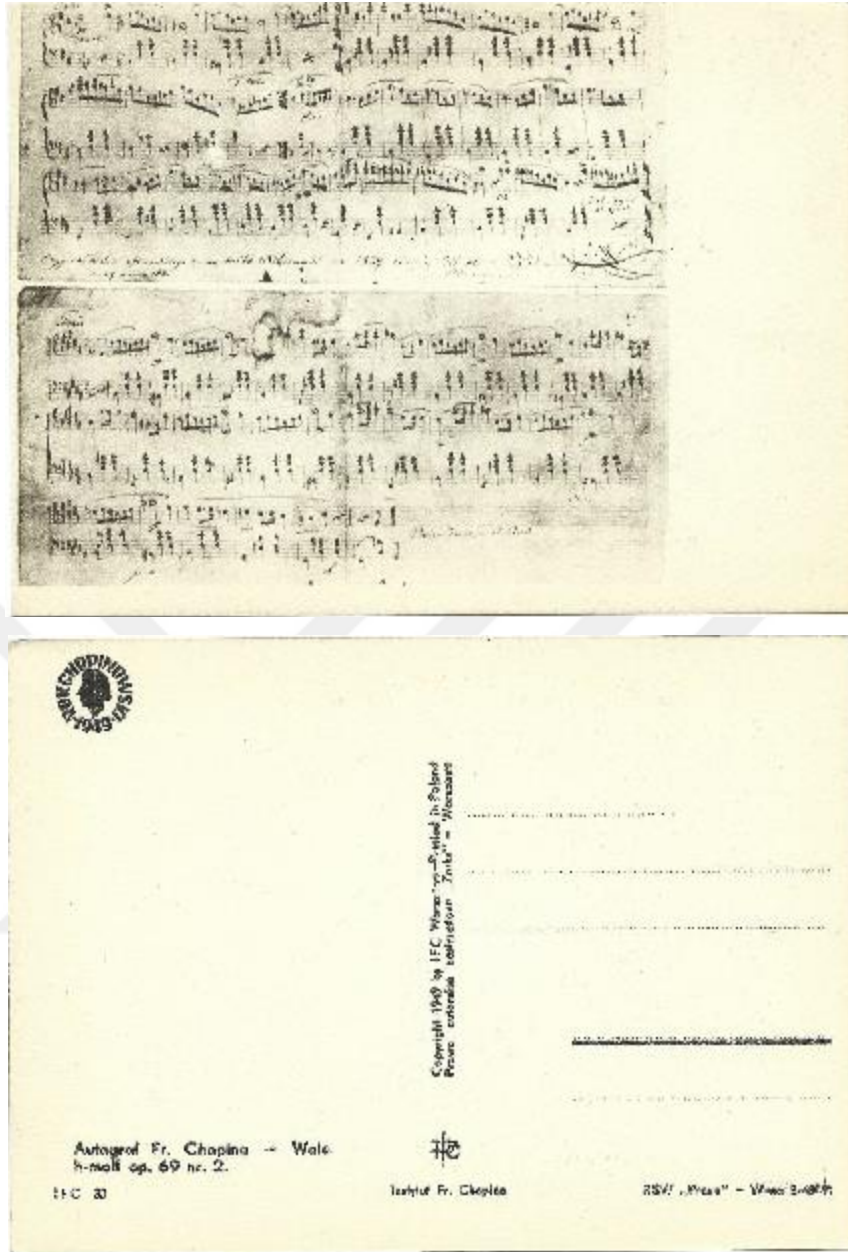
7.6.1. Kartpostalları

Mithat Fenmen’in sahip olduğu kartpostallar çoğunlukla piyano ve müzikle ilgili kartpostallardı. Bu kartların ön yüzünde, dönemin bestecileri, bestecilerin evleri, Avrupa şehir manzaraları, arka yüzünde ise Fenmen’in yazdığı kartlarla ilgili notlar bulunmaktadır. Ayrıca, döneminin meslektaşlarının kendisi için yazdıkları kartpostallara da sahip olan Fenmen’in, Fransa’daki öğrenimi sırasında ailesinin kendisine gönderdiği bir kartpostal da bulunmaktadır.

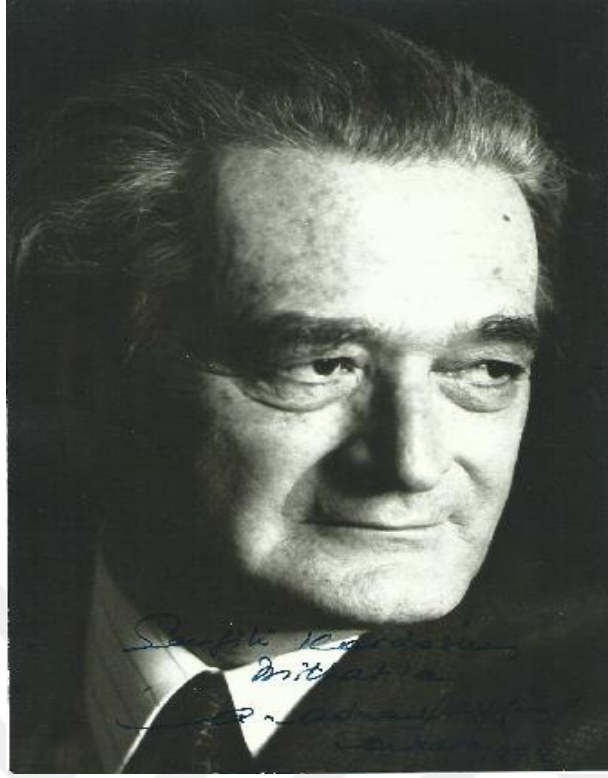
Şekil 8. Chopin'in Piyanosu

Şekil 9. Chopin'in Notasından Oluşan Bir Kart

Şekil 10. Ahmet Adnan Saygun'un Mithat Fenmen'e Gönderdiği Kart

Şekil 11. Necil Kazım Akses'in Mithat Fenmen'e Gönderdiği Kart

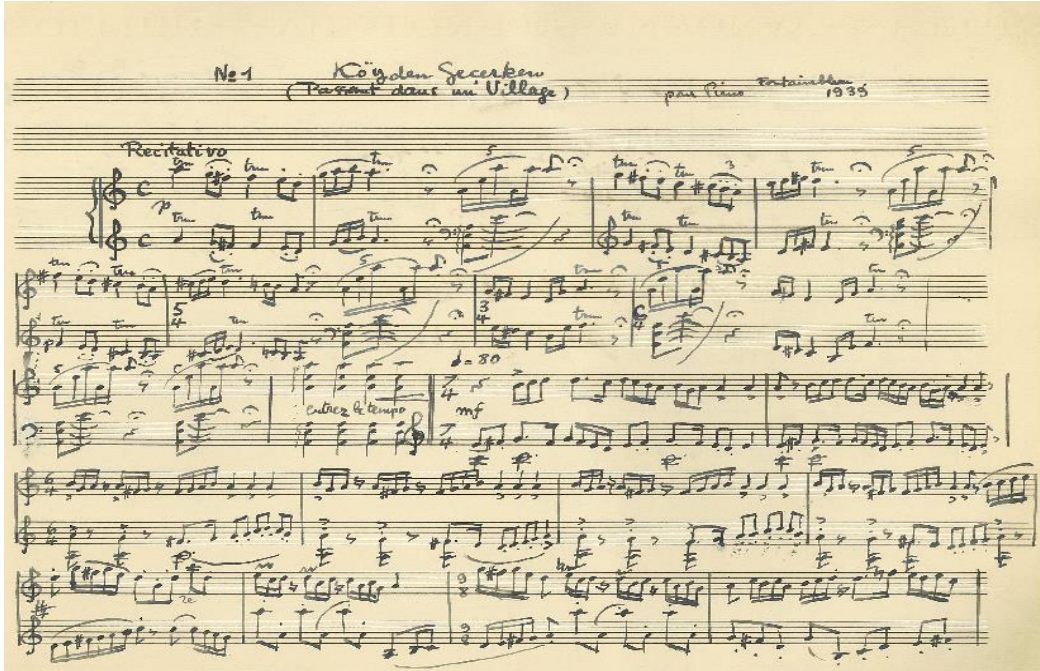
Şekil 12. Fransa'daki Eğitimi Sırasında Ailesinin Gönderdiği Kart

7.6.2. Notaları

Piyano parçaları ve orkestra eserinin el yazımı örneklerine yer verilen bu bölümde, Fenmen'in nota yazımı konusunda oldukça başarılı olduğu görülmektedir. Notaların, anlaşılabilir ve dolgun yazımı rahat okunabilirliğini sağlamaktadır. Ayrıca, Fenmen Türkçe müzik terimlerinin yanı sıra Fransızca terimlere de yer vermiştir.

Şekil 13. Piyano parçası "Köyden Geçerken"

Şekil 14. Senfonik Şiir "Balıkçılar"

Balıkçılar Fenmen 1938

Yavaş (lent) $\text{♩} =$

Grande ff

fl.

Ob.

Cl. en L.

2 Basson I pp II *doice p*

2 Cor. B.

Tromp. ur

Trombo.

2 Timp. Ff

V. I

V. II pp

Alt. *div.* pp *Mus. dir.*

Vcl. pp *div.* *Mus. dir.* *piss.*

C. B.

Şekil 15. Mabette Dua

Mabette Dua
Tauri'nin esirgeyen bapıslayan adıyla

Poco Lento (♩ = 80)

The image shows a handwritten musical score on aged paper. At the top, the title 'Mabette Dua' is written in a cursive hand, followed by the lyrics 'Tauri'nin esirgeyen bapıslayan adıyla'. Below the title, the tempo is marked 'Poco Lento' with a quarter note equal to 80 beats per minute. The score is written on three systems of staves. The first system includes a vocal line and a piano accompaniment. The second system continues the vocal line and piano accompaniment. The third system also continues the vocal line and piano accompaniment. The music is written in a key with one sharp (F#) and a 9/8 time signature. The piano part features a steady eighth-note accompaniment. The vocal line is written in a treble clef and includes various melodic phrases and rests. The paper shows signs of age, including some discoloration and faint smudges.

7.6.3. Fotoğrafları

Bu kısımda, Fenmen'in piyano başında, öğrencileriyle birlikte, meslektaşlarıyla verdiği konserler, askerlik dönemine ve yurt dışında bulunduğu dönemlere ait fotoğraflar yer almaktadır.

Şekil 17. Mithat Fenmen Pianosunun Başında

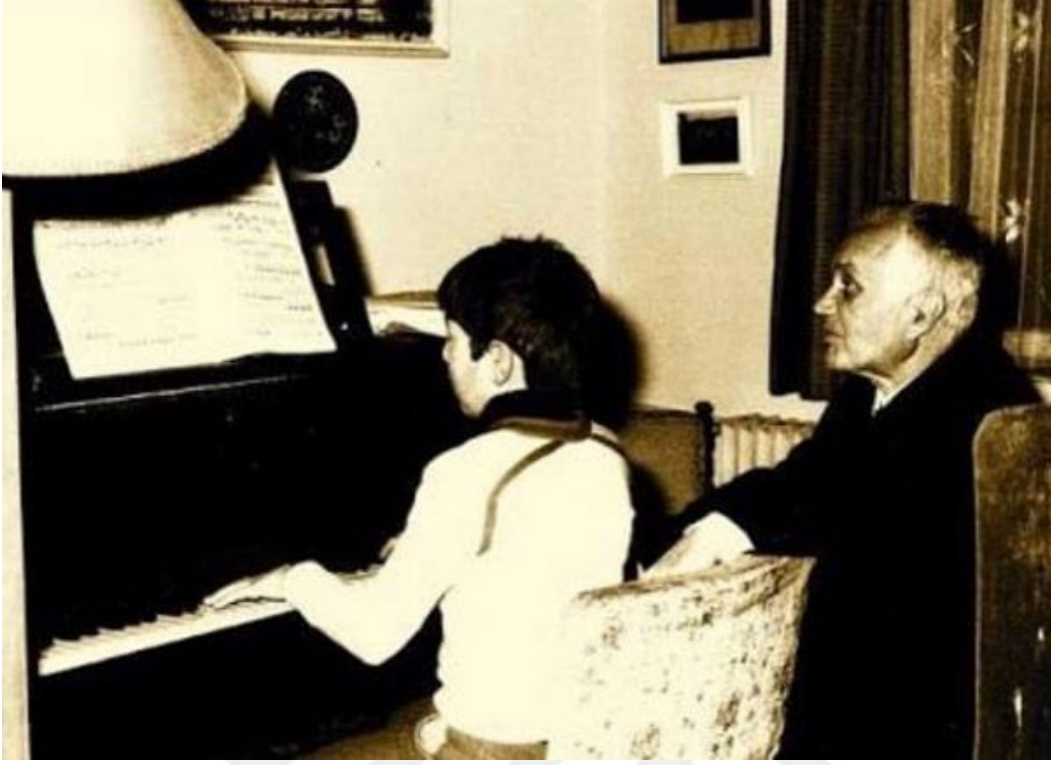
Şekil 18. Mithat Fenmen Öğrencisi İdil Biret İle Birlikte

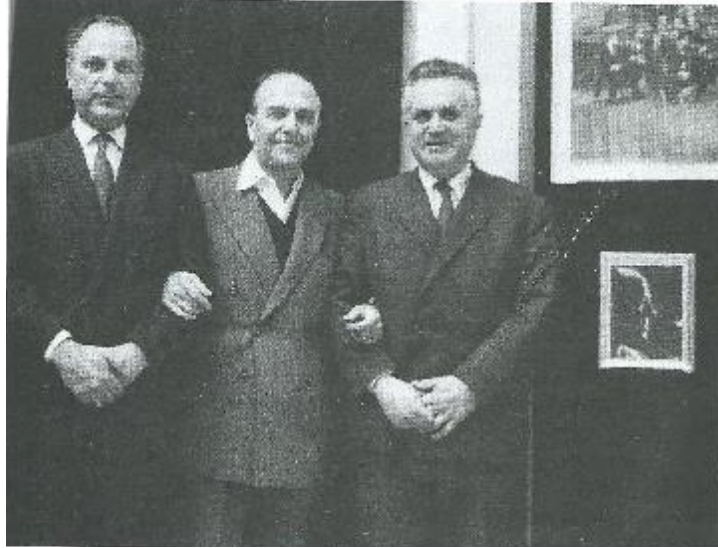
Şekil 19. Mithat Fenmen Öğrencisi Selman Ada İle Birlikte

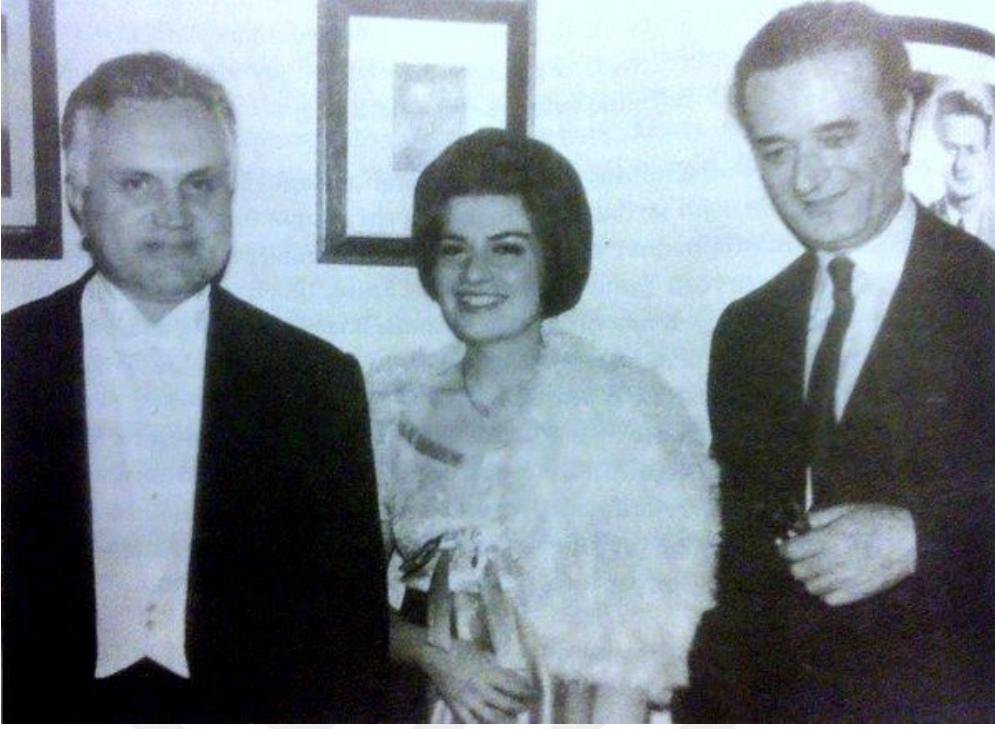
Şekil 20. Mithat Fenmen Öğrencisi Fazıl Say ile Birlikte

Şekil 21. Mithat Fenmen Ulvi Cemal Erkin ve Cemal Reşit Rey ile Birlikte

Şekil 22. Mithat Fenmen, İdil Biret ve Ahmet Adnan Saygun'la Birlikte

Şekil 23. Mithat Fenmen

Şekil 24. Mithat Fenmen Futbol Takımıyla Birlikte

Şekil 25. Mithat Fenmen Kemancı Suna Kan'la Birlikte

Şekil 26. Mithat Fenmen Kemancı Fethi Kopuz'la Birlikte

Şekil 27. Mithat Fenmen'in Askerliğinden Kareler

Şekil 28. Mithat Fenmen Ailesiyle Birlikte

Şekil 29. Mithat Fenmen Almanya'da

Şekil 30. Mithat Fenmen İngiltere'de

Şekil 31. Mithat Fenmen Trende Veda Ederken

7.6.4. Kayıtları

Ferhunde Erkin ile beraber eserlerin ilk seslendirilişinde önemli rol oynayan Fenmen kayıtları, radyo arşivlerinde bulunmaktadır. “Bu yapıtların önemli bir bölümü radyoevi stüdyolarında kaydedilerek yayınlanmıştır. Günümüzdeki müzik yayınlarında da onun seslendirdiği bu yapıtlara yer verilmektedir” (Say, 1991: 12).

Keman sanatçısı Ayla Erduran’la birlikte, Veracini, Beethoven, Schumann ve Dvorak’ın eserlerinden oluşan bir CD albümü bulunmaktadır. Bu albüm 2004 yılında Lila Müzik tarafından yayınlanmıştır.

Keman sanatçısı Saim Akçıl’la birlikte, Bartok, Fibich, Brahms ve Wianawski’nin eserlerini içeren radyo kaydı mevcuttur. Ayrıca, yine radyo kaydı olarak, Ayla Erduran ve viyolonsel sanatçısı Doğan Cangal ile yaptıkları kayıtlar bulunmaktadır. 1980 yılında Fenmen, piyano konçertinosunu şef Hikmet Şimşek yönetiminde CSO ile verdikleri konserde seslendirmiştir. Bu kayıtlar, Youtube internet sitesinde mevcuttur.

Fenmen’in piyano kayıtları dışında ses kaydı da bulunmaktadır. TRT’nin 1989 yılında Fenmen’le ilgili yayınladığı belgeselde Fenmen’in görüntü kaydının yanı sıra kendi sesinden anlatımlara da yer verilmiştir.

7.6.5. Afiş ve El Broşürleri

Fenmen'in solo piyano, orkestralı konseri, farklı çalgılarla yaptığı oda müziği konserleri, şan konseri, afiş ve broşürleri bu kısımda yer almaktadır.

Şekil 32. Mithat Fenmen Konser Afişi

Şekil 33. Mithat Fenmen CSO Konser Broşürü

CUMHURBAŞKANLIĞI SENFONİ ORKESTRASI		ANKARA TÜRK FİLÂRMONİ DERNEĞİ SUNAR
I. KEMAN Ulvi Yücelen (Konsertmaister) Fethi Kopuz (Konsertmaister) Yusuf G. Aksöz Akşit Yücelen Ergun Özyücel Engin Eralp Engin Dikener Kemal Şener Arda Eralp Efdal Dölen Şafak Tanyel Kemal Susat Ermukan Saydam Cavit Özmengü Sabri Pusa	Vasfi Gürsan Aziz Gürek Kaya Öztan Mehmet Şahmalı Adnan Üçer Engin Sansa	
II. KEMAN Meliha Demirkuşak Ayhan Erman Hidayet Demirkuşak Cemil Özdoğan Nuri İrın Gürer Aykal Orhan Kadam Yüksel Bakan Taner Öncel Ali Bozkurt Hüseyin Eliçin Adnan Erdir Ülker Gürvardar O. Nuri Kapel Mahir Batur	KONTRBAS M. Ali Kızıtuğ Süleyman Şan Özdemir Arıç Selçuk Sun Nazif Çakmak Recep Lugal	
VİYOLA Turgut Çalğan İzzet Albayrak Naci Bolgi İmer Saracoğlu Behzat Şarıl Koral Çalğan Zeki Berküren Faruk Güvenç Adnan Güney Vedat Evren Beyhan Omakunt	FLÜT Saki Şarıl Şahin Yüzak	
VİYOLONSEL Enver Kakıcı Saim Ortaç	OBUA Çetin Yalçın Mehmet Ögüt	
	KLARİNET Aykut Doğansoy Erdal Tüzel	
	FAGOT Orhan N. Göktürk Ali Eratay	
	KORNO Erol Gömürgen Ferhat Güneri Burhan Tepedoğanlı Yılmaz Ulutaş	
	TROMPET Mehmet Nişancı Adnan Erdoğan	
	TROMBON Ziya Polat Cahit Kılıçarı Osman Borovç	
	TİMBAL Muzaffer Erberik	
		CUMHURBAŞKANLIĞI SENFONİ ORKESTRASI
		ŞEF : PROF. GOTTHOLD E. LESSING
		SOLİSTLER : AYLÂ ERDURAN (Keman) MÜKERREM BERK (Flüt) MİTHAT FENMEN (Cembalo) (Konsertmaister : Ulvi YÜCELEN)
		J. S. BACH 5. BRANDENBURG KONSERTOSU J. S. BACH KEMAN KONSERTOSU R. SCHUMANN 3. SENFONİ
		8 EKİM 1964 PERŞEMBE 20.30 KONSER SALONU

Şekil 34. Mithat Fenmen ve Odnoposoff Keman - Piyano Resitali

<p>GELECEK KONSERLERİMİZ</p> <p>7 ŞUBAT 1967, 20.30</p> <p>BAROK MÜZİK AKŞAMI</p> <p>Düo Flüt</p> <p>Prof. RENE CLEMENCIC / Prof. KARL SHEIT</p> <p>8 ŞUBAT 1967, 20.30</p> <p>ALFONS VE ALOYS KONTARSKY</p> <p>Piyano Düosu Konseri</p> <p>1 ŞUBAT 1967 ÇARŞAMBA, 20.30</p> <p>KONSER SALONU</p> <p>Ajans - Türk Matbaası, Ankara</p>	<p>ANKARA TÜRK FİLMARMONİ DERNEĞİ</p> <p>SUNAR</p> <p>RICARDO ODNOPOSOFF</p> <p>Keman Resitali</p> <p>Piyano : MİTHAT FENMEN</p> <p>1 ŞUBAT 1967 ÇARŞAMBA, 20.30</p> <p>KONSER SALONU</p>
--	---

Şekil 35. Mithat Fenmen ve Ali Kemal Kaya Obua-Piyano Resitali

O B U A R E S İ T A L I

Obua : ALİ KEMAL KAYA - Piyano : MİTHAT FENMEN

P R O G R A M

S. L A P I S : La majör Sonat Op. I, Nu. 4
(Türkiye'de ilk çalınışı)

Spiritoso
Andante e delicato
Allegro

A. S C H A E F E R S : Konçerto Op. 20 (1953)
(Türkiye'de ilk çalınışı)

Allegro molto
Largo
Finale

— A R A —

İ. U S M A N B A Ş : Sonat (1949)
(Ali Kemal Kaya için yazılmıştır)

K. İ L E R İ C İ : Maya (1949)
(Ali Kemal Kaya için yazılmıştır)

C H. C O L I N : Büyük Fantezi Konçertant Op. 47
(Grandje Fanziasie Concertante)

12 Ocak 1965 Salı 20.30 da
MİRE Kütüphane Odunmüziği Salonunda

Şekil 36. Mithat Fenmen ve Ahmet Borçaklı Şan-Piyano Konseri

Şekil 37. Mithat Fenmen TRT Stüdyo Konseri

TRT
İstanbul Radyosu

STÜDYO KONSERİ
25 Ocak 1973 Perşembe Saat: 20.30
ROBERT SCHUMANN GECESİ
MİTHAT FENMEN (Piyano)

FANTEZİ Op. 17 Do majör

1. Durchaus fantastisch und leidenschaftlich vorzutragen - Im Legendenton
2. Marsig. Durchaus energisch
3. Langsam getragen. Durchweg leise zu halten

KARNAVAL Op. 9

1. Preamble	13. Chopin
2. Pierrot	14. Esrrella
3. Arlequin	15. Reconnissance
4. Valse noble	16. Pantalon et Colombine
5. Musicien	17. Valse Allemande-Paganini
6. Florestan	18. Aveu
7. Coquette	19. Promenade
8. Réplique	20. Pause
9. Schinixes	21. Marche des «Davidstünder» contre les Philistins
10. Papillons	
11. Les Deux Dames	
12. Chiarina	

— A R A —

KRISLERIANA Op. 16
SINFONİK ETÜDLER Op. 13

BU PROGRAM İKİ KİŞİLİK DAVETİYEDİR.

Şekil 38. Mithat Fenmen Paris Resitali

BUREAU DE CONCERTS MARCEL DE VALMALÈTE
45, rue La Boétie (8e) - FLY 28 38

SALLE GAYEAU, 45, rue La Boétie (8e) (Métro : Miromesnil)

VENDREDI 2 MARS 1951, à 21 heures

Sous le Haut Patronage de S. Exc. M. NUMAN MENEMENCIÖGLU
Ambassadeur de Turquie en France

PREMIER RÉCITAL A PARIS
DE
MİTHAT FENMEN
PIANISTE TURC

... Une technique sûre, un toucher extrêmement sensible, un sens précis du rythme...
La République (Istanbul)

... MİTHAT FENMEN a une sonorité variée et riche et une compréhension subtile de la musique. À tout point de vue un pianiste remarquable...
Le Soir (Istanbul)

PLACES de 150 à 500 frs. - Location à la Salle (BAL. 29-14), chez Durand et Agences habituelles
BIOGRAPHIE ET PROGRAMME AU VERSO

7.6.6. Performans Görüntüsü

Mithat Fenmen'in performans görüntüsü yaşadığı dönem ve şartlardan dolayı pek olmasa da, TRT'nin 1989 yılında Fenmen'le ilgili yayınladığı belgeselde Fenmen'in görüntüsüne yer verilmiştir. Bu görüntü kaydında, Fenmen'in solo çaldığı; F. Chopin ve A.A. Saygun'un eserlerine viyolonsel sanatçısı Doğan Cangal'aeşlik ettiği performansın görüntüleri bulunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Elde edilen bulgular ışığında Mithat Fenmen'i eğitimciliği, piyanistliği, besteciliği, idareciliği, araştırmacılığı ve yayıncılığı hakkında değerlendirmek mümkündür. Elbette ki aile yaşantısı veya özel yaşantısı hakkında da bir takım görüşlere ve sonuçlara varılabilir. Ancak; bu konuyu, eğitimciliğinin veya müzisyenliğinin önüne geçmemesi amacıyla bahis dışı tutmak yerinde olacaktır.

Mithat Fenmen'in piyano eğitimi tarihinde rol model bir eğitimci ve pedagoğ olduğunu söylemek oldukça isabetli olacaktır. Avrupa eğitimi boyunca dönemin en iyi pedagoğları ve piyanistleriyle çalışması, kendisini piyano eğitimi alanında son derece donanımlı hale getirmiştir. Küçük yaştaki öğrencilerine şefkat göstermesi, doğru ve hassas yaklaşımı, çocukla çocuk olabilme becerisi, Fenmen'in en önemli eğitimcilik özelliklerinden olmuştur. Edindiği bilgi ve birikimini, insanlara olan yumuşak yaklaşımıyla harmanlayarak, kendisinde var olan üst seviyedeki pedagoğ özelliklerini ve bilgilerini öğrencilerine yansıtmıştır. Böylelikle tüm yaş grubu öğrencilerinin eğitim hayatları boyunca usta bir eğitimci olmuştur. Bu özellikleri, öğrencileri üzerinde büyük izler bırakmıştır. Yetiştirdiği piyano öğrencilerinin hemen hepsi, ya başarılı bir piyano eğitimcisi veya kendisini yurt içi ve yurt dışında kanıtlamış piyanistler, sanatçılar olmuşlardır. Öğrencileri, kendisinden bahsederken minnet duygularını dile getirmekte ve benzerine nadir rastlanabilecek nitelikte büyük bir eğitimci olduğunu vurgulamaktadırlar. Özel derslerinde bile maddî bir beklenti içinde olmamış, öğrenci yetiştirmenin verdiği haz, Fenmen için her şeyin üstünde olmuştur. Aktif konser hayatının daha yoğun olması kendi elindeyken, bilgi ve becerisini öğrenci yetiştirmeye adanarak eğitimciliği sahne hayatına tercih etmiştir. Ülkesi için faydalı olmak adına, daha sonraki kuşaklara nitelikli öğrenci yetiştirmenin önemini hissetmiş ve birbirinden değerli öğrenciler yetiştirmiştir. Amatör müzik eğitime de önem veren bir yapıya sahip olması, meslekî anlamda müzisyen olmayacak bireyler için de müziğe hayatlarında yer vererek sosyalleşme amaçlı ve sanata eğilimli bireyler yetişmesini sağlamıştır. Ankara'daki "Fenmen Bale Stüdyosu"nun işletilmesi, Fenmen'in bu felsefesinin bir göstergesi olmuştur. Tüm bunlar, piyano eğitimciliğine gönülden bağlı olduğunu göstermektedir. Mithat Fenmen, Türk piyano eğitimi tarihindeki yerini, en büyük piyano eğitimcilerinden biri olarak almıştır.

Örnek bir eğitimci olmasının yanı sıra Fenmen, virtüöz bir konser piyanisti olmuştur. Piyano çalmaya doğal yatkınlığa sahip olması, ona rahat bir çalış sağlamıştır.

Fransa ve Almanya’da aldığı nitelikli eğitim, dönemin önde gelen virtüöz piyanistleriyle çalışması, piyanistliği için önemli bir süreç olmuştur. Çok geniş bir repertuvara sahip olması, eser ve dönem bilgisinden dolayı her döneme ait eserleri hakkında yorumlamıştır. Piyanodan güzel ve dolu ses çıkarması önemli özelliklerinden olmuştur. Piyano üzerinde büyük bir teknik kolaylığa sahip olmasına rağmen çalgı çalma işini, teknik gösteriştense ziyade “anlamli ve ifadeli çalış” olarak düşünmüş ve uygulamıştır. Dünyada ve Türkiye’de pek çok yerde hem solo hem de orkestra eşliğinde konserler vermiştir. Türk bir piyano icracısı olarak önemli ilklere imza atmış; pek çok piyano eserinin Türkiye’de ilk seslendirilişini gerçekleştirmiştir. Ayrıca, Fransa’da tam programla bir solo piyano resitali veren ilk Türk olmuştur. Fenmen’in Türkiye’nin en önemli solist piyanistlerinden olduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Oldukça kuvvetli bir deşifre ve doğaçlama becerisine sahip olan Mithat Fenmen, bu özelliğinin de faydasını görerek yerli ve yabancı pek çok soliste severek eşlik etmiştir. Solistin önüne geçmeyen tuşesi, birlikte müzik yapmaya olan uyumu ve tecrübesiyle aranan bir eşlikçi olmuştur. Çeşitli çalgılardan insan sesine kadar çok çeşitli solistlere eşlik etmiştir. Bu eşlikleri, her zaman büyük bir istek duyarak ve mutlu olarak yapmıştır. Aktif konser hayatında, eşlikli konserleri solo konserlerinin önüne geçmiştir. İster profesyonel ister amatör, ister genç ister yetişkin bir müzisyen olsun, hepsine daima aynı ciddiyetle yaklaşan bir prensiple eşlik etmiştir. Bu özellikleriyle usta bir eşlikçi olarak örnek alınmıştır.

Beste yapmaya küçük yaşlarından itibaren eğilim göstermesi, daha sonraları bestecilik eğitimi de alması, Mithat Fenmen’in besteci kimliği kazanmasında olması gereken bir süreç olmuştur. Ancak, hem piyanistlik ve eğitimciliği daha öne koyması hem de dönemin önemli Türk bestecilerinin yakın arkadaşları olması sebebiyle kendisini geri çekerek bestecilik yanını geri planda tutmuştur. Öyle ki, bestelediği az sayıda eserlerin büyük bir kısmı tanınmamakta, icra edilmemektedir. Bu sebepten dolayı, Türk bestecilerinin yer aldığı ansiklopedik kitaplarda ismi pek yer almamaktadır. Yalnızca solo piyano parçalarının ve “piyano konçertinosu”nun sınırlı sayıda kaydının olduğu, bu kayıtların yayılmaması ve bilinmemesiyle, diğer alanlarda yapmış olduğu bestelerin de bilinmediği anlaşılmaktadır. Tüm bunlara rağmen, bestecilik anlayışında Fenmen’in, özellikle oda müziği alanında alışılmamış çalgıların bir arada kullanması ve yenilik arayışı içinde olduğu göze çarpmaktadır. Kendi çizgisini bu alanda devam ettirdiği takdirde, Fenmen’in özel bir besteci kimliği kazanacağı

düşünülmektedir. Yaptığı derleme çalışmalarının etkileri, müziğinde yerel halk unsurlarına yer vermesiyle kendini göstermiştir.

İnsanlarla iyi ilişkiler kurabilmesi, mühendis zekâsına sahip olması, yönettiği kurumlardaki dengeleri iyi bilmesi ve yönetmesi onun başarılı bir idareci olmasını sağlamıştır. DOB müdürlüğü ve konservatuvar müdürlüğü yaptığı yıllarda, her iki kurum da onu idareciliğinde kalkınmış, verimli yıllar geçirmiştir. Gerek DOB, gerek konservatuvar idareciliğinde, görevde kaldığı müddetçe işini hakkıyla yürütmüştür. Hem idareciliğindeki başarısı, hem de kişiliğinden dolayı yönettiği kurumlardaki insanlar tarafından daima sevgi ve saygı görmüştür.

Eğitimcilik yönünün ağır basmasıyla, gelecek nesilleri de düşünmüş, müzik öğrenimi ve müzisyenlere yönelik hayati önem taşıyan kitaplar yazmıştır. Piyanistler için yazdığı “Piyanistin Kitabı” ise her düzeyde piyanistler için son derece önemli bir kitaptır. Birikimini bu kitapları yayınlamak istediği amatör ister profesyonel müzisyenlerin faydalanmasını sağlamıştır. Bunların yanı sıra, müzik severlerin keyifle okuması ve ülkenin sanat gündeminden haberdar olunması için “Müzik Görüşleri” adlı dergiyi yayınlamıştır. Türkiye’de ve dünyada önemli müzik ve sanat olaylarını ele alan bu dergi, sanat dergileri arşivinde değerli bir seri olarak yerini almıştır.

Mithat Fenmen’in bu çok yönlü yaşamı, bizleri “neden bunca görevi üstlenerek bir hayat geçirdiği” sorusuna yöneltmektedir. Bu noktada, onun hayatını tamamen bir müzik insanı olmaya adanmış, müzisyenliği, müziğin alt boyutları olan eğitim, icra, besteleme ve araştırma alanlarına bütüncül bir bakış açısıyla ele aldığı ve uyguladığı sonucuna ulaşılabilmektedir.

Türk piyano ekolünün en önemli yorumcularından olan Mithat Fenmen’in var olan bütün kayıtları gün yüzüne çıkarılarak müzik severlere sunulmalı ve yeni nesil müzisyenlerin Fenmen’in piyanistliği ve müzisyenliği hakkında fikir sahibi olmaları sağlanmalıdır.

Fenmen’in yayınladığı müzik ve piyano eğitimiyle ilgili kitaplarının yeni basımları yapılarak geniş kitlelerin faydalanması sağlanmalıdır. Meslekî müzik okulları tarafından müfredata alınması gereken kitaplardan “Piyanistin Kitabı”na, piyano edebiyatı derslerinde mutlaka yer verilmelidir. Diğer bir kitap olan, “Müzikçinin El Kitabı”, genel müzik eğitimi ve çalgı eğitiminde hem profesyonel müzisyenlerin hem de amatör müzisyenlerin faydalanacağı bir kitap olarak kullanılmalıdır. “Kolay Nota Okuma Kitabı”ise, çok yönlü bir nota öğretimi sağlayan bir kaynak olarak yine meslekî

müzik okullarında ve amatör müzik eğitiminde müziğe yeni başlayan öğrencilere kullandırılmalıdır.

Bestelediği, ancak kaybolmaya yüz tutmuş eserleri tespit edilerek ortaya çıkarılmalı, basımı yapılmalı, icra edilerek tanınması sağlanmalı, hatta kayıtları yapılmalıdır. Ayrıca, eserleri ülkemizdeki senfoni orkestralarının yıllık programlarına alınarak dinleyicilere sunulmalıdır.

Piyano parçaları, meslekî müzik okullarında müfredata alınmalı, sınavlarda ve eğitim konserlerinde icra edilmelidir.

Saygı duyulan usta bir eğitimci olan Fenmen'inadının yaşaması için, piyano festivali, panel, konser gibi Mithat Fenmen temalı özel olarak etkinlikler düzenlenmelidir. Bununla birlikte, hem meslekî müzik okullarında, sınıf, derslik gibi yerlere adı verilmeli, hem de ülkemizdeki sanat merkezlerine de adı verilmelidir.

İleriki süreçte, Fenmen'le ilgili çalışma yapılması durumunda; görüşme için bu çalışma kapsamı dışında kalan ilgili kişilere ulaşılmalı, Fenmen'in eser listesinde yer alan ancak notası bulunamayan eserlerin ortaya çıkması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ali, F. (1994). *Dünyadan ve Türkiye'den Müzisyen Portreleri*. İstanbul: Cem Kitabevi.
- Ali, F. (2000). *Ferhunde Erkin Tuşlar Arasında*. Ankara: Sevda Cenap And Müzik Vakfı Yayınları.
- Alıcı, S. (2012). Türkiye'de Verilen Flüt Eğitimi ve Çalışma Yöntemlerinin İncelenmesi. *III. Uluslararası Hisarlı Ahmet Sempozyumu Kitabı*, Güzel Sanatlar Derneği, 24-25-26 Mayıs 2012, Kütahya, Türkiye, ss. 731-742.
- Altınay, F. (2004). *Cumhuriyet Döneminde Türk Halk Müziği*. İzmir: Balçova Kaymakamlığı.
- Aşkın, C. (2004). Çocuk ve Müzik. *Orkestra Dergisi*, 351, 32-36.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıççakmak, E. , ve Akgün, Ö. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (21.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çıkgıl, N. (1997). *Ankara'da Dans*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çimen, G. (2004). Musiki Muallim Mektebi'nden Günümüze Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Piyano Eğitimi. *1924-2004 Musiki Muallim Mektebinden Günümüze Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sempozyumu Bildirisi*, SDÜ, 7-10 Nisan 2004, Isparta, Türkiye.
- Davran, Y. (1997). *Şarkı Söyleme Sanatında Eşliğin Önemi ve Yeri*. Ankara: Devlet Tiyatroları Vakfı Yayınları.
- Fenmen, M. (1947). *Piyanistin Kitabı*. Ankara: Akba Kitabevi.
- Fenmen, R. (1996). Refik Fenmen. *Bilim ve Teknik Dergisi*, Sayı. 338, 70.
- Gültek, B. (2007). *Piyano Bir Çalgının Biyografisi*, Ankara: Epilog Yayıncılık.
- Kaya, V, C. (2019). Türk Halk Müziği Derleme Çalışmaları Tarihçesi. *Bir Dünya Müzik Dergisi*, Sayı. 45, 10-13.
- Kodak, E, Demirbatır. R. E. (2008). Cumhuriyet Döneminde Yetişen Solist Piyanistlerimizin Piyano Eğitimi Üzerine Görüşlerine İlişkin Bir Araştırma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 11, 91-109.
- Küçüköncü, Y. "Türkiye'de Genel Müzik Kültürüne Etkileri Bakımından Cumhuriyet Döneminde Müzik Eğitimi ve Müzik Öğretmenleri", *1924-2004 Musiki Muallim Mektebinden Günümüze Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sempozyumu Bildirisi*, SDÜ, Isparta, 7-10 Nisan 2004.
- Ergün, M. (2014). *Eğitim Felsefesi*, Ankara: Belgeç Yayınevi.
- İlyasoğlu, E. (2002). *Ayla'yı Dinler Misiniz?*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Karaesmen, E. (2014). *Kamuran Gündemir Piyanist, Hoca ve Cumhuriyet Aydını*. Ankara: Sevda Cenap And Müzik Vakfı Yayınları.
- Karakelle, S. (Ed.). (2013). *Piyano Öğretimde Pedagojik Yaklaşımlar*. (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Koçyiğit, F, E. (2018). *Stefan Zweig ve Şevket Süreyya Aydemir'in Politik Biyografilerinin Mukayeseli İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Küçük, A. (2005). *Küçük Albüm Piyano İçin Çocuk Parçaları*. Ankara: Sözkese Matbaacılık.
- Lavignac, A. (1939). *Musiki Terbiyesi*, (Çev: A. Denker). İstanbul: Kanaat Kitabevi.
- Özçelebi, B. (2008). *5-6 Yaş Grubu Piyano Eğitimi Gören ve Piyano Eğitimi Görmeyen Çocukların Motor Becerilerinin Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Otten, J. (2012). *Piyanist, Besteci, Dünya Yurttaşı Fazıl Say*. (1). (Çev: İ. Aka). İstanbul: Kırmızı Yayınları.

- Öz, S. (2003). *Çağdaş Bilge: Seniye Fenmen*. İstanbul: Bileşim Yayınları.
- Özer, S. (2013). *Sanat Eğitiminin Risk Altındaki Çocuklar Üzerindeki Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Özmenteş, G. (1999). *Mithat Fenmen Yaşamı, Sanatçılığı, Eğitimciliği ve Çoksesli Türk Sanat Müziği'ndeki Yeri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Pamir, L. (1983). *Çağdaş Piyano Eğitimi*. İstanbul: Beyaz Köşk (Müzik Sarayı) Yayınları.
- Parlak, E. (2017). Müzisyen Eğitiminde Yaklaşımlar Yöntemler, *Güzel Sanatlar Eğitimi Toplum Bilimler Etkileşimi Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Müzik Eğitimi Yayınları, 10-12 Mayıs 2017, İstanbul, Türkiye.
- Say, A. (Ed.) (1991). *Müzikçinin El Kitabı*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Say, A. (1992). *Müzik Ansiklopedisi*. Ankara: Başkent Yayınevi.
- Say, A. (1993). Mithat Fenmen Devlet Sanatçısı. *Mavi Nota Dergisi*, Sayı. 5, 7-10.
- Say, F. (1999). *Uçak Notları*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Say, F. (2017). *Akılla Bir Konuşmam Oldu*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Say, G. (2013). *Fazıl Say'ı Yetiştiren Hocalar*. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Somakçı, P. (2017). Güzel Sanatlar Eğitiminde Çalgı Öğretimi, *Güzel Sanatlar Eğitimi Toplum Bilimler Etkileşimi Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Müzik Eğitimi Yayınları, 10-12 Mayıs 2017, İstanbul, Türkiye, ss. 487-491.
- Sun, M. (1969). *Türkiye'nin Kültür-Müzik-Tiyatro Sorunları*. Ankara: Kültür Yayınları.
- Tarman, S. (2006). *Müzik Eğitiminin Temelleri*. Ankara: Müzik Eğitimi Yayınları.
- Tunçdemir, İ. (2004). Çoksesli Müzikte "Harika Çocuk Kanunu"nun Türk Müzik Kültürüne Etkisi: İdil Biret-Suna Kan Örneği, *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Kitabı*, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi 6-9 Temmuz 2004, Malatya, Türkiye.
- Türkmen, E. F. (2017). *Müzik Eğitiminde Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi.
- Uçan, A. (1994). *İnsan ve Müzik İnsan ve Sanat Eğitimi*, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Uçan, A. (2012). *Eduard Zuckmayer ve Cumhuriyet Müzik Eğitimi*. Ankara: Müzik Eğitimi Yayınları.
- Uslu, M. (2012). Müzik Eğitiminde Duygusal Boyutun Değerlendirilmesi, *III. Uluslararası Hisarlı Ahmet Sempozyumu Kitabı*, Güzel Sanatlar Derneği, 24-25-26 Mayıs 2012, Kütahya, Türkiye, ss. 578-584.
- Vlasakova, A. (2003). *Klavirni Pegagogika*. (Çev: B. Gültek). Prag: Akademie Muzických Umeni.
- Xardel, D. (2007). *Dünya Sahnelerinde Bir Türk Piyanisti İdil Biret*. (1). (Çev: Ü. Birkan). İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Yöre, S. (2017). *Mavi Anadolu*, İstanbul: Artikus Reklam.
- Yıldırım, Y. (2017). *Emin Erkul'un Meslekî ve Siyasi Biyografisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

EK 1. Mithat Fenmen'in Ailesine Uygulanan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

- 1- Fenmen'in karakteristik özellikleri (insanlara, hayvanlara, doğaya) davranışları, bireyler ve toplumla ilişkileri hakkında neler söylemek istersiniz?
- 2- Öğrencilerine karşı tutumu nasıldı? Öğrencilerinin kendisine olan davranışları nasıldı?
- 3- Fenmen'in sosyal yaşantısı hakkında neler söylemek istersiniz? Hobileri arasında neler vardı? İş dışındaki vaktini nasıl geçirmeyi tercih ederdi? Beslenme alışkanlığı nasıldı?
- 4- Fenmen'in yakın çevresinin ona karşı tutumu, davranışları nasıldı?
- 5- Dünya ve Türkiye'deki sanat camiasının Fenmen hakkındaki görüşleri nasıldı?
- 6- Fenmen, sizi veya aile bireylerini müziğe yönlendirmek istedi mi?
- 7- Fenmen'in öğrenim hayatı ve Fransa'daki yaşantısı hakkında neler söylemek istersiniz?
- 8- Türkiye'ye döndüğünde Fenmen'in getirdiği, donanım ve birikimi neler olmuştur?
- 9- Meslektaşlarıyla birlikte verdiği konserlerle ilgili neler söylemek istersiniz?
- 10- Eserlerini yorumlayan müzisyenler var mı?
- 11- Vasiyeti var mıydı? Hayatta yapmak isteyip de yapamadığı şeyler oldu mu?
- 12- Bundan sonraki süreçte Mithat Fenmen'le ilgili ne gibi projeler yapılabilir?

EK 2. Mithat Fenmen'in Meslektaşlarına Uygulanan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

- 1- Fenmen'in eğitimciliği hakkında neler söylemek istersiniz?
- 2- Fenmen'in, ülkemizin tanınmış piyanistlerin gelişimindeki rolü hakkında neler söylemek istersiniz?
- 3- Fenmen'in idareci kişiliği hakkında neler söylemek istersiniz?
- 4- Fenmen'in solist kişiliği hakkında neler söylemek istersiniz?
- 5- Fenmen'in eşlikçi kişiliği hakkında neler söylemek istersiniz?
- 6- Fenmen'in besteci kişiliği hakkında neler söylemek istersiniz?
- 7- Fenmen'in yayıncı kişiliği hakkında neler söylemek istersiniz?
- 8- Fenmen'in karakteristik özellikleri (insanlara, hayvanlara, doğaya) davranışları, bireyler ve toplumla ilişkileri hakkında neler söylemek istersiniz?
- 9- Fenmen'in Türk bestecilerine bakış açısı nasıldı? Müzik felsefesi hakkında neler söylemek istersiniz?
- 10- Meslektaşlarıyla bilgi alış-verişinde bulunur muydu?
- 11- Fenmen'in uluslararası ilişkileri nasıldı?
- 12- Dış görünüşüne dikkat eder miydi?
- 13- Fenmen'le ilgili, bundan sonraki süreçte bilimsel veya sanatsal neler yapılabilir?

EK 3. Öğrencilerine uygulanan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

- 1- Fenmen, düzenli ders yapar mıydı? Derslerini vaktinde başlayıp vaktinde bitirir miydi? Ders süresi ne kadardı?
- 2- Fenmen'in derslerde dikkat ettiği öncelikler nelerdi? İyi ve kötü bir performans sonrası tepkisi nasıl olurdu?
- 3- Fenmen, öğrencilerine eser seçimi yaparken neleri göz önünde bulundururdu? Kullandığı bir müfredat var mıydı?
- 4- Piyano tekniği ve müzikalite için neleri tavsiye ederdi?
- 5- Piyano çalışmaya başlarken el açma yöntemi nasıldı? Nasıl olmasını tavsiye ederdi? Ders dışı bireysel çalışmanın, etüt ve eserlerin çalışma yöntemiyle ilgili neler söylerdi?
- 6- Performans hazırlığı için nelere dikkat edilmesini tavsiye ederdi? Sahne performansı öncesi ve sonrası ne yapardı?
- 7- Kişisel problemlerinizle ilgilenir miydi?
 - a) Öğrencilerin tüm sorularını cevaplar mıydı?
 - b) Kişisel sorunlarından bahseder miydi?
 - c) Kendisinden nasıl bahsederdi? Özel hayatını sizinle paylaşır mıydı?
- 8- Derslerde başarı durumuna göre herhangi bir ödül sistemi var mıydı? Sabırlı bir öğretmen miydi?
- 9- Ders esnasında sizlere tutumu nasıldı? Size nasıl hitap ederdi?
- 10- Fenmen'in piyano eğitimcisi olarak farklılıkları nelerdir?
- 11- Türk bestecilerine bakış açışı nasıldı? Sınav programına alınmasına taraftar mıydı?
- 12- Fenmen'le ilgili meslekî ilişkiler haricinde özel gözlem veya anılarınız var mı?
- 13- Bundan sonra Mithat Fenmen'le ilgili ne gibi projeler yapılabilir?

ÖZGEÇMİŞ

Özgün COŞKUNER, 1987 yılında Çorum'da doğdu. İlköğretimini Çorum Bahçelievler İlköğretim Okulu'nda tamamladı. 2002 yılında girdiği Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı'ndan lise ve üniversite eğitimini tamamlayarak 2009'da mezun oldu. Aynı yıl Samsun Devlet Opera ve Balesi'nde orkestra sanatçısı olarak görev yapmaya başladı. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müzik Eğitimi Bölümü'nde yüksek lisans programına kabul olduğu eğitimini 2015 yılında tamamladı. 2017'de Samsun Devlet Opera ve Balesi'ndeki görevinden ayrılarak Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Müzik Bölümü Piyano Anasanat Dalı'nda görev yapmaya başlamıştır.

